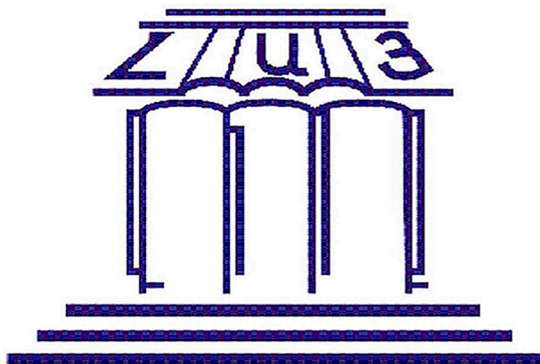




Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

7851

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Կամ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ
ՔԱՌԱՄԵԱՅ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ

ԵՎ

ՀՈՎՈՒՍԿԱՆ
ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ՝ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ
Առաջնորդ Հայոց Գալիֆոռնիոյ

1932

281.6

Խ-28

281.6

4-28

Համալսարանի գրադպր. 04 NOV 2009

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Կամ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՍՋՆՈՐԴԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՄԵԱՅ ՊԱՇՏՈՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ

ԵՎ

ՀՈՎՈՒՍԱԿԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ

Առաջնորդ Հայոց Գալիփոմիայ

1932

ՆՊԱՏԱԿ

Հրապարակային համաքառուութեան մը պարտականութենէն դուրս՝ այս առիթներուն նպատակն է ցոյց տալ քանակով եւ որակով սակաւութիւնը գործին՝ գոր կարողացայ կատարել տուեալ պայմաններով եւ համեմատ ոյժերովս, եւ որպիսութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը այն պայմաններուն եւ միջոցներուն՝ որոնցմով կարելի է րենել աւելին:

1 Օգոստոս 1932

Օգլէնտ Գալիֆ:

Գ. Կ. Տ.

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Կամ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՔԱՌԱՄԵԱՅ ՊԱՇՏՈՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

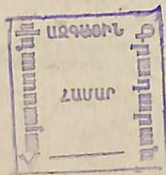
1928 Յունիս 1—30 Յունիս 1932

Ա.

1917 Յունվար 28 Կիրակի, առաջին Պատգամաւորական ժողովն է դաւարուած Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ Խորհրդարանին մէջ, նախագահութեամբ Ֆրէզնոյի Հոգեւոր Հովիւ Գեր. Տ. Վարդան Ծ. Վ. Գասպարեանի եւ ներկայութեամբ 11 պատգամաւորներու, եւ զբաղած է «Միացեալ Նահանգաց Արեւմտեան Նահանգաց համար առանձին Առաջնորդութիւն մը հաստատելու» խնդրով: Այս խնդիրը, որով ժողովը զբաղած է վեց նիստերու մէջ, 1917 Յունվար 28—15 Նոյեմբեր 1917 եւ 1924 Մայիս 9—15 Յունիս 1924, մնացած է անլոյծ: Ժողովին առաջին շրջանին մասնակցած է նաեւ Հիւրարար Գալիֆոռնիա գտնուող Գեր. Տ. Բարդէն Ս. Ենպէ. Կիւլէսէրեան (Այժմ Աթոռակից—Հայրապետ Տանն Կիլիկիոյ):

1927 Օգոստոս 6—ին կրկին սեղանի վրայ կը բերուի հարցը, եւ նոյն տարւոյ Սեպտեմբեր 6—ին Առաջնորդ կ'ընտրուի տեղեկագիրս պատրաստողը: 1927 Դեկտեմբեր 2—ին ընտրութիւնը կը վաւերանայ Հայրապետական Կոնգակով:

1928 Մայիս 26, Հոգեգալուստը կանխող Շարաթ օրը, թուականն է մեր մուտքին ի Ֆրէզնո եւ սկզբնաւորումը մեր առաջնորդական պաշտօնին ի Գալիֆոռնիա: Այսօր լրացած է մեր պաշտօնավարութեան քառամեայ օրինական շրջանը, համաձայն Ամերիկահայոց Ազգ. Սահմա-



482-2000

(30 - 98)

նադրութեան՝ որ, Գալիֆոռնիոյ Երեսօր-ժողովոյ որոշումով, գործադրութեան դրուեցաւ նաեւ Գալիֆոռնիոյ նորակազմ Վիճակիւս մէջ, 1930-էն սկսած եւ առժամանակեայ կարգադրութեամբ:

Պարտք կը ծանրանայ մեր վրայ տալու այժմ ամբողջական պատկերը այդ շրջանին, իբրեւ հաշիւը հոգեւոր տնտեսութեան մը՝ զոր ջանացինք վարել, կիրարկելով աննախանձարար մեր բովանդակ համեմատ ոյժերը: Երբ պարտք մըն է որ կը կատարենք, չենք առաջնորդուիր գնահատութեան մը ակնկալութեան, ունենալով մեր հետ մեր իսկ խզճի վկայութիւնը՝ օտաւերապէս մեր տկարութիւններուն եւ պակասներուն, այլ եւ այն փոքրիկ աշխատանքներուն՝ որոնք չեն կրնար գերադասեցել իրենց արդիւնքով ո՛չ մեր կարողութիւնը, ո՛չ ալ տրուած պայմանները:

Կ'զգուշանանք կրկնել ինչ որ ըսած ենք մեր օտարեկան տեղեկագիրներուն մէջ: Բայց աւելորդ ալ չենք նկատեր խաացնել զանոնք հոս, աւելցնելով ինչ որ պիտի կրնայինք ընել ի հաշիւ 1932 տարւոյն եւ իբրեւ հոսով բանք մեր քառամեայ սրաշօնավարութեան:

Սոյն հրապարակային համարատուութիւնը պիտի ըլլայ ամփոփ ալլ ըման պատկերացումը առաջին շրջանի մը՝ զոր կարելի է կոչել ուսումնասիրութեան, փորձառութեանց եւ սկզբնաքայլերու ժամանակամիջոց: Դժուար է մտադրել թէ ինչ բնոյթ ու բովանդակութիւն կրնար ունենալ այդպիսի նախափորձական շրջանի մը մէջ կատարուած գործունէութիւն մը:

ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ. — Թէ ինչ է նկարագրելը այն դաշտին՝ ուր նորակազմ Առաջնորդութիւնը շարժման մէջ պիտի դնէ իր վարչական մեքենան եւ իր անձնակազմը: Ուստի միջավայր, օտար եւ օտարացուցիչ ազդեցութիւններ, պրկող հզօր մեքենայ մը, սովորական բառով հալոց-ձուլարան մը, — ա՛յն է այդ նկարագրերը: 5,677,251 բաղմամբ բնակչութեան մը մէջ ցրուած ու խառնուած 16-17,000 հայութիւն մը, որուն մօտաւորապէս 12,000-ը կը կազմէ մարմինը Հա-

յաստ. Մայր Եկեղեցւոյն, — ահա՛ թուական տոմարն ու արժէքը Գալիֆոռնիոյ Նահանգի զանազան եկեղեցիներուն մէջ տեղաւորուած, բայց մասամբ ալ տարուբերուած մեր ժողովուրդին: Դիւրին է կշռել տիտղոս արդիւնքը թիւերու այս համեմատութեան: 375 ալյացեղ քաղաքացիներու մէջ կամ դէմ՝ մէկ հայ, կամ 500-ի դէմ մէկ Հայաստ. եկեղեցւոյ զաւակ միայն, որ գոնէ պիտի ուղէ ու փորձէ հաշտեցնել ամերիկեան աւանդութեանց եւ չունչի դուրսին հետ իր ազգային ս'վական կնիքը: Եւ այդ պիտի ընէ շնորհիւ այն կաղմակերպութեան՝ որ իր մէջ կը համադրէ չեղին ատանդական աբժէքները, կրօնի յատկանիշներովը բնորոշուած: Այլ կաղմակերպութիւնը Հայաստ. Մայր եկեղեցին է առաւելապէս, զոր այս Նահանգին մէջ կը ներկայացնէ Գալիֆոռնիոյ Առաջնորդութիւնը աւելի հաւաքատեղութեամբ: 25 կարելի ուշադրութեան վերաբերեցնել կամ ստորագնահատել կրօնական այլ հաստատութիւնները, որոնք, ծնունդ այս միջավայրին, կը կազապարեն հոգիները այլ տուեալներով, այլ տաղանքներով, եւ կ'ստեղծեն միջնորդութիւն մը՝ ուր կը շնչէ, ուղղակի թէ անուղղակի, աւելի կամ պակաս չափով, նաեւ մեր ժողովուրդը, իր հին ու նոր սերունդներով միանգամայն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻՆ ՄԵՋ ԱՏԵՂԾԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ ՄԸ, — ա՛յն է եւ պէտք է ըլլայ առաջադրութիւնը ազգային-եկեղեցական այն կաղմակերպութեան՝ զոր կը կոչենք ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ: Մի մոռնաք 500-ի դէմ ՄԷԿԸ, որով պիտի իրականացնենք ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ: Բայ ի այդ, մեր երկու-հինգերորդն ալ հաւամքտ աւելի ամերիկեան քան հայկական ճիշակայրին, թէ՛ իր ֆիզիկական բնազդներով, թէ՛ իր հոգեկան պահանջներով եւ թէ՛ տնտեսական գրգռներով: Ներքը իր ցանցող հրապոյրներովը մէկ կողմէն, հոգին իր տարաամ կոչերովը միւս կողմէն: Արտաքին եւ ներքին պայքար մը, որուն ելքը հետի է հաճելի երազներ փայտայտու բնոյթէն: Պայքար մը՝ որ ռակայն պիտի մղուի, առանց կորսնցնելու իրատեսի ողջմտութեան կշիռը, ըստ այնմ ուղիւթիւն տալու համար անոր, պայքարին:

Ահա թէ ինչպիսի միջավայրի մը մէջ էր որ պիտի դառնար մեր Առաջնորդութեան նոր մեքենան:

ՀԻՄՈՒՆՔԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻՆ.— Հայկական միջավայր մը ստեղծելու հիմունքը պարզ է թէ նկարագրի այն ազնուական գիծերն են եւ մշակութային այն արժէքները՝ զորս գաղութ մը պէտք է բերած ըլլայ իր հետ եւ կրէ իր մէջ, եւ ատոնցմով կերտուած ազգային այն գիտակցութիւնը՝ որով ան կարող կ'ըլլայ գնահատել, պահպանել, ըստ կարելոյն զարգացնել եւ իրերայաջորդ սերունդներուն չափով մը գէթ փոխանցել զանոնք: Ինչ կը ներկայայնէ այս տեսութեամբ մեր գաղութը: Դժուար է տալ անոր յիսկատար գիմանկարը: Կրնանք ըսել սակայն անվարան թէ ան Ովկիանոսէն անցուցած Նոր-Ալիսարհի արեւելամասին մէջ նախ պտտուցած, հոն նոր ու սակաւ յաւելումներով բարդած ու խառնամանած եւ խաղաղականի այս ամբողջ, աս Նահանգին մէջ բերած է բազմաբնույթ մը նկարագրի այլադան գիծերու: Իսկ մշակութային արժէքը կը ցաւթ ըսելու թէ՛ գրեթէ ոչինչ: Աւանդութիւններ, սովորոյթներ, նախապաշարումներ, համոզումներ, հայրենի կրօն կամ հաւատալիքներ, որոնք խորարմատ տնկուած են իր մէջ դարերու ընթացքին, ստուերի մը պէս անբաժան մնացած են իրմէ: Բայց, այս բոլորով մէկտեղ, տոհմին շունչով միջավայր մ'ստեղծելու միջոցներն են եղած աղքատ, աւելի ճիշտ՝ անգոր: Զի նոր ու օտար միջավայրը զօրացուցեր են իր մէջ աւելի ներթափալուստիկ բնաւորները՝ որոնք որոշ գրոշմ չունին, քան թէ հոգեկան ձգտումները՝ որոնցմով անհատական ու հաւաքական ինքնութիւնները կը շինուին: Կէս դարու շրջան մը, այս նոր պայմաններուն տակ եւ նոր շիւումներու հետեւանքով, շատ ինչ ջնջած է ազգային նկարագրի արժէքաւոր գիծերէն, եւ չեղած է ինքնակենդանացումի գիծ մը՝ որ հանրայինը կ'ստուերածէ: Արդար ըլլալու համար, սակայն, պէտք է աւելցնել թէ ազգային երազները կամ խաչալները, որոնք սրտերը կը կապեն կորսուած հայրենիքի մը յիշատակներուն եւ ապագայ ճակատադրին, եղած են այն մերթ աննշմար կայծերը՝ որոնք չա-

փով մը վառ են պահեր կրակարանը ազգային գիտակցութեան:

Այս երկիրը պանդխտավայր-չահաստան մըն էր դեռ, ուր նժդեհ հայը պիտի պատրաստէր տնտեսութիւն մը, փոխադրելու համար զայն ապա իր սեփական հողին վըրայ: Այս երազներն ու խոխալները ունեցան իրենց բոցարծարծումը յետ-պատերազմեան շրջանի սկզբնական օրերուն, երբ կորիզը դրուեցաւ Փիլիպպինայի նոր Հայրենիքին: Ոչ ոքի գաղտնիք է սակայն այն բարոյալքումը՝ որ յաջորդեց դառն յուսախարութեանց, շնորհիւ քաղաքական այն անակնկալ իրադարձութեանց կամ շրջադարձութեանց՝ որոնք իրենց հետ կը բերէին անպատկառ ուրացումը ազգային ողջակիզումներու եւ իրաւունքներու: Ո՛վ չի գիտեր այն աղիտալի անդրադարձումները՝ որոնք եկան ցնցելու եւ խախտելու՝ զրեթէ հիմէն՝ գաղութներու հողին ու նկարագրի: Այս վտանգաւոր շրջադարձին մէջ գաղթահալութիւնը պահեց բան մը միայն, — ազգային տարտամ բնաղբ մը՝ որ պիտի կապէր զինքը դեռ, հոգ չէ թէ թոյլ հանգոյցով մը, այն բոլոր բաներուն՝ որոնք անցեալի վերջումները պիտի բերէին իրեն:

Հայաստ. Եկեղեցին, իր յարակից հիմնարկութիւններով, մէկն էր, եւ ապահովարար յարմարագոյնը, որ կրնար դառնալ ժամադրավայր այս նպատակով առաջնորդուած հանդիպումներու:

Հաստատութիւն մը, սակայն, որ զուրկ է կազմակերպչական ողիէ եւ սարուածքէ, անընդունակ է կատարելու ոչ միայն ստեղծագործական՝ այլ նաեւ պահպանողական լուրջ աշխատանք: ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԱՅԻՆ-Ե-ԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է: Անոր կոչումն է պահել ու մշակել, բոլոր հնարաւոր միջոցներով ու զոհողութիւններով, հայ նկարագրի՝ իր ազգային եւ կրօնական յատկանիշներով: Եւ այս պիտի ընէ՝ ստեղծելով ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ մը, այն բոլոր տուէալներով՝ որոնք իր սեփական ժառանգութիւններն են անցեալին եւ ստացութիւնները ներկային: Կ'ուզենք ըսել իր հին ու նոր պատմութեան, իր հին ու նոր մշակոյթին զանձե-

ըր, զուգընթաց քաղաքակրթական այն օտար ազդեցիկներուն ու գործօններուն՝ որոնց ներքեւ եւ որոնցմով ան պիտի ապահովէ իր անտեսութիւնը, իր Ֆիզիկական գոյութիւնը, եւ պիտի վերակերտէ իր աշխարհահայեացքը:

Թող ներուի մեզ այս խորհրդածութիւնները: Ձանոնք նկատեցինք անհրաժեշտ պարզելու համար հոգեբանական այն միջավայրը՝ զոր կը տրամադրէ մեզ այս հոգեամասը վարելու մեր առաջնորդական մեքենան: Անհնար չէ երեւակայել այն դժուարութիւնները՝ որոնք բարի ցանկութիւնները, լծորդուած նոյն իսկ բարոյական պահանջուած զոհողութեանց, կը վրիպեցնեն իրենց ուղիղ նպատակակէտէն: Այդ դժուարութիւնները մերթ կը դառնան մինչեւ անգամ գլխի անյաղթելի, երբ թափուած ջանքերը եւ ջանք թափող անձերը կը շփոթուին իրարու հետ, երբ համագործակցութեան ոգին կը տժգունի զիրար խաչաձեւող կողմնակի նկատումներով, երբ փոխադարձ հասկացողութեան եւ համերաշխութեան կապը կը թուլնայ անհարկի կասկածամտութեանց եւ թագնամտութեանց հետեւանք եղող կղզիացուաներով: Վտանգին դէմ ամփոփուած ու խտացած ոյժերու եւ կորովներու զօրութիւնն է անհրաժեշտ: Ոյժերու ցրուածութիւն մ'ու անօտարացում մը՝ այդ զօրութեան քայքայումն ու վտանգին հարուածը կը դարձնեն անխուսափելի:

ՊԱՏԿԵՐԸ ԳԱԼԻՅՈՒՆԻՈՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ. — Առաջնորդարանիս ձեռնարկները՝ այս օտար միջավայրին մէջ պահպանելու եւ զօրացնելու հայկական միջավայրը՝ զերծ չմնացին վերեւ ակնարկուած դժուարութիւններէն: Ասոնք երբեմն խոչընդոտի հանգամանքն իսկ առին: Առաջնորդարանը չեղաւ լման չափով համակերպողացումը սրտերու եւ մտքերու, կամքերու եւ բազմակներու: Ոչ միայն սերունդներու հոգեբանական տարրերութիւնը, ո՛չ միայն ժողովրդային տարրերու նկարագրի աննմանութիւնները, այլ նաեւ հատուածային կեդրոնախոյս լարւածութիւնները թոյլ չտուին որ իրականանար այդ համակերպողացումը: Բնորոշ նկարագրի միութեան գծի մը պակասը եւ հակամարտ տեսակէտներու ընդդիմահարու-

թիւնը հասարակաց պահանջներու հանդէպ՝ քիչ պատեհութիւն միայն ընծայեցին ծրագրուած աշխատանքները գործնական գեանի մը վրայ բերելու:

Թէ որչափ է մեղադրանքի բաժինը անոր՝ որ մեքենան պիտի յարգարէր ու դէէր շարժման մէջ՝ մեզ չիյնար ճշտել: Չենք յաւակնիր թէ կարողացանք ընել ինչ որ պարտաւոր էինք եւ նշողէինք ընել: Չենք սիրեր մանաւանդ պարծիլ վարչադիտութեամբ մը՝ որ յաճախ հիմնուած է պայմանադրական կեղծիքներու վրայ, եւ որ անհաշտ է մեր պաշտօնի բնոյթին եւ կոչումի պահանջին: Չենք քաշուիր խոտոտվանէլէ մեր տկարութիւնը՝ որով չուզեցինք զոհել հանրային շահէն առաջնորդուած մեր անձնական համոզումները այլոց՝ թերեւս սխալ կշռուած՝ նախասիրութեանց, եւ շփոթել անձերու հանդէպ մեր տաժածած յարգանքը՝ յարկուած այդ անձերու ըմբռնումներուն ու դաւանանքներուն հանդէպ մեր իմացական անկախութեան հետ: Զօրագլխի մը ոյժը չի բխիր միայն իր բանակի Ֆիզիկական արժէքներէն այլ նաեւ իր բարոյական կօշովէն, իր անհատական նախաձեռնութենէն. եւ բանակը չի շարժիր միայն իր գինուորներու հոգեկան տրամադրութիւններով, այլ միանգամայն զանոնք նպատակակէտին ուղղող իր սեփական դատողութիւնով: Չենք անգիտանար այն անդանդառելի դերը՝ որ զօրավարին գործակցող սպայակոյսինն է: Մէկն ու միւսը կը բաժնեն պատասխանատուութիւնը: Լաւուոյցն դատաւորը խիղճն է:

Բ.

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԵՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ

ԻԱՌԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր քառամեայ շրջանը ունեցաւ երկու վարչաձեւ. համաձայն իր նախորդ եւ նոր Սահմանադրութեանց: Առաջինը կը բաղկանար հոգեւորական եւ աշխարհական երկու Մարմիններէ, — ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ Եւ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ: Ասոնք կը գործէին անջատաբար եւ միասնաբար, երկրորդ պարագային կազմելով ԽՍՌՆ ԺՈՂՈՎՐԸ: Այս բոլորին կը նախադասէր Առաջնորդը: Ատիկա տեւեց առաջնորդութեան կազմութեան մինչեւ 1929-ի վերջը: Երկրորդ շրջանն ունեցաւ մէկ գործադիր Մարմին, — ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ, որուն մէջ միաձուլուեցան երկու նախորդ Մարմինները: Առաջնորդը յեցած իր առաջնորդական հեղինակութեան՝ որ իր նուիրաւոր ծոռնէն ու ներշնչումները կ'ստանար մէկ կողմէ իր կոչումի պարտականութիւններէն, միւս կողմէ Վիճակին Օրէնսդիր ու Վարչական Մարմիններու վստահութեանն ու գործակցութեանն: Առաջնորդի գործունէութեան մէջ յաջողութեան բաժինը — եթէ կայ —, հարկ է վերադրել այս իրողութեան: Իսկ ձախողուած մասը, — զայն կը յանձնենք հասարակաց ողջմտութեան ու դատաստանին: Չենք ծածկեր մեր իսկ ինքնամեղադրանքը, որպէսզի այդ ողջմտութիւնն ու դատաստանն ունենան անկողմնակալութեան առաջնորդող իրենց լոյսը:

Որպէսզի սակայն արդարութիւն բնենք թէ մեզի եւ թէ ամէնուն, թոյլ տանք որ փաստերը բերեն իրենց հոգեւոր խօսքը:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԻՇՆԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յայտնի է, Կեդրոնական Իշխանութիւնը կը բաղկանայ երկու Մարմիններից —

1.— ՕՐԷՆՍԻՐԱԿԱՆ

2.— ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1.— Գայեֆոռնիոյ Օրէնսդրական Մարմինը, կամ ԵՐԵՎԱՆԻ ՕՐԷՆՍԻՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԸ, կազմուած եւ իր առաջին նիստը ունեցած է 1928 Հոկտեմբեր 28-ին, Ֆրէզնոյի Սերբորդութիւն եկեղեցւոյ ներքնասրահը, մեր նախադասութեամբ: Սկզբնաբար ունեցած է 24 անդամներ, այժմ 26, որոնցմէ հինգը, այժմ վեցը, եկեղեցական: Կուտանք ստորեւ անուանացանկը —

Հոգեւորականներ —

1.— Գեր. Տ. Վարդան Ծ. Վ. Գասպարեան Հ. Հ. Ֆրէզնոյի

2.— Գեր. Տ. Տիրայր Ծ. Վ. Մարգարեան, Հ. Հ. Ֆաւրերի

3.— Արթ. Տ. Թէոդոսիոս Ա. Քհնյ. Իսահակեան, այցելու Հովիւ 1929-ի:

4.— Արթ. Տ. Ասովմ Ա. Քհնյ. Մելիքեան, Հ. Հ. Լոս Անճէլըսի

5.— Արթ. Տ. Պաշիկ Քհնյ. Գուրգեան, Հ. Հ. Սան Ֆրանսիսկոյի, այժմ կարգաւործ:

5.— Արթ. Տ. Արսէն Քհնյ. Թորոսեան, Հ. Հ. Րիալթի 1930-ին:

5.— Արթ. Տ. Պետրոս Քհնյ. Յակոբեան, Հ. Հ. Սան Ֆրանսիսկո-Փըլէնտի

6.— Արթ. Տ. Վարդան Քհնյ. Դաւիթեան, Հ. Հ. Եդմոն Ալյաքիակամներ:

Ֆրէզնոյէն

7.— Պ. Ալեմեան Մարտիրոս

8.— Պ. Ալեմեան Կարապետ

9.— Պ. Խոսիկեան Մկրտիչ

10.— Պ. Շահպաղեան Նազարէթ

11.— Պ. Սարափեան Գրիգոր

Լոս Անճէլըսէն

12.— Պ. Առաքելեան Ասատուր

13.— Պ. Պաթաճեան Սողոմոն

14.— Պ. Սահակեան Թովմաս

Ֆաուլըրէն

15.— Պ. Մատղաշեան Յարութիւն

16.— Պ. Տէր-Մկրտիչեան Անուշաւան

17.— Պ. Քիւրքճեան Մուշեղ

Րիալթէն

18.— Պ. Թիւթեւեան Սենեքերիմ

19.— Վարդանեան Պողոս սրկգ.

Եդմոն

20.— Պ. Եահնիեան Արամ

21.— Պ. Փիլոյեան Մարտիրոս

Սան Ծրանսիակոյէն

22.- Պ. Պալեան Մկրտիչ

23.- Պ. Փէշէքէրեան Մարտիրոս

Օքլէնտէն

24.- Պ. Ծովիկեան Խաչատուր

25.- Պ. Սահակեան Տիգրան

Օքլէնտի Երեսփոխան Պ. Տիգրան Սահակեանի մահ-
ւամբ ընտրուած է

25.- Պ. Պօղոսեան Յովակիմ

Իսկ Պ. Պ. Թիւթեկեան Սենեքերիմի, Շահապեան Նա-
զարէթի, Սարաֆեան Գրիգորի եւ Փիլոյեան Մարտիրո-
սի օրինական չըլանի լրումով անոնց տեղ ընտրուած են .-

18.- Պ. Յարութիւնեան Խաչատուր, Բիւրիէն

10.- Պ. Զիթունի Վահան, Ֆրէզնոյէն

11.- Պ. Պէրպէրեան Յարութիւն, Ֆրէզնոյէն

21.- Պ. Փիլոյեան Մարտիրոս, վերընտրուած եղեմէն .

Ասոնցմէ զուրոյ վերջին անգամ Թուրքի Թեմէն Երես-
փոխան ընտրուած է

26.- Պ. Ատիշեան Գէորգ

Դարձեալ Սան Ծրանսիակոյի Երեսփոխաններու օրինա-
կան դադարումով ընտրուած են

22.- Պ. Գալուստեան Սամուէլ

23.- Պ. Թաթարեան Զարեհ

Վերջերս Սադրամէնթոյի համար ընտրուեցաւ .

27.- Պ. Ռատիկեան Ահարոն

ԳԱՎ. ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌԻԹԻԻՆԸ .

Գալ. Երեսփ. Ժողովը ցարդ ունեցած է ինը նիստեր .
վերջին երկուքը յարակից : Այսպէս, Ա. Նիստ 1928 Հոկ-
տեմբեր 14, Բ. Նիստ 1928 Դեկտեմբեր 16, Գ. Նիստ 1929
Մայիս 12, Դ. Նիստ 1930 Յունիս 19, Ե. Նիստ 1930
Յունիս 8, Զ. Նիստ 1930 Օգոստոս 23, Է. Նիստ 1930 Դեկ-
տեմբեր 13, Ը. Նիստ 1931 Դեկտեմբեր 7, Թ. Նիստ 1931
Դեկտեմբեր 8 :

Գլխաւոր խնդիրները, որոնցմով զբաղած է, ի մէջ այլ
եւ այլ ընթացիկ աշխատանքներու, եղած են հետեւեալ-
ները .-

1.- Հոգեւոր ընդհանուր տուրքի դրութիւնը :

2.- Գալիֆոնիոյ Վիճակին յատուկ նոր Սահմանադր-
ութեան մը պատրաստութիւնը : (Այս Սահմանադրու-
թիւնը արդէն խմբագրուած, վերջին արագդրութեամբ մը
վաւերացած եւ անոր առժամանակեայ կիրառութիւնը
արտօնուած է Ս. Էջմիածնի ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐ-
ՀՈՒՐԴԻ որոշումով եւ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵ-
ՏՈՒԹԵԱՆ Աթոռակալ Ամէն . Տ. Խոթէն Արքեպ. Մուրա-
րեկեանի 352 համար եւ 25 Մայիս 1932 Թուակիր պաշ-
տօնագրով :))

2.- Առաջնորդարանի Incorporation-ի խնդիրը :

4.- Նախկին բահանայ եւ հովիւ Սան Ծրանսիակոյի
Խաչիկ Գոռզեանի կարգալուծման խնդիրը :

5.- Կիրակնօրեայ Դպրոցներու խնդիրը :

6.- Հայրապետական ընտրութեան մասնակցելու հա-
մար աշխարհական պատգամաւորներու ընտրութիւն :
(Ընտրուած են Պ. Պ. Նշկեան Յակոբ եւ Պաթմահեան Սո-
ղոմոն) :

7.- Եկեղեցական բարեկարգութեան համար բաղձանք-
ներու րանաձեւում, ներկայացնելու համար ի Ս. Էջմիա-
ծին գումարեկի Եկեղեց. Համաժողովին :

8.- Երկու առաջնորդութիւնները, Արեւելեան Ամերի-
կահայոց եւ Գալիֆոնիոյ, մէկ առաջնորդով կառավա-
րելու հարցը, առաջարկուած Արեւել. Առաջնորդութեան
Կեդր. Վարչութեան կողմէ :

Կարելի է ըսել թէ Օրէնսդիր եւ Օրէնքին հսկող այս
Մարմինը անփոյթ չգտնուեցաւ կատարելու իր պարտա-
կանութիւնը, միջոցներու եւ հեղինակութեան այն չա-
փով՝ զոր նոյն այն Օրէնքն ու տեղական պայմանները կը
հնարաւորէին :

2.- Գործադիր Մարմինը, կամ ԿԵՂԻՄՆԱԿԱՆ ՎԱՐ-
ՉՈՒԹԻՒՆԸ, ինչպէս ըսինք, սկզբնաբար կազմուած էր
Երկու մասերէ .-

1.- Հոգեւորական, որ է՝ ԿԻՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ .

2.- Աշխարհական, որ է՝ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ :

Երկմասնեայ այս ձեւը պահուեցաւ մինչեւ 1930-ի ըս-

կիզբը, երբ երեսփ. ժողովի կողմէ, իր Յունւար 19-ի Դ. Նիստին մէջ առաժամանակեայ կիրարկութեան յանձնառութեամբ, ընդունուեցաւ ընդհանուր Ամերիկացայոց 1929-ի Սահմանադրութիւնը, որուն համաձայն Առաջնորդարանը կ'ունենար 4 հոգեւորականներէ եւ 5 աշխարհականներէ բաղկացած մէկ Վարչութիւն:

ԿՐԾՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ, իր առանձին գործունէութեան շրջանին, ունեցաւ իր պարբերական նիստերը: Զբաղեցաւ եկեղեցին հետաքրքրող եւ ժողովուրդի հոգեւոր շինութեան հետ կապ ունեցող հարցերով: Աստուծոյ մէկն էր Կիրակնօրեայ դպրոցներու հարցը: Իր կարեւոր որոշումներէն մէկն ալ է եղած Պատարագամատուցի հրատարակութիւնը անգլերէն թարգմանութեամբ, ինչ որ կատարուեցաւ իր անդամներէն Արժ. Տ. Թէոդորոս Ա. քհնյ. Իսահակեանի ձեռքով եւ նիւթական օժանդակութեամբ հանդ. Փ. Մովսէսեան ընտանիքի, 1932-ին: Ասիկա գործնական սկզբնաքայլն էր թարգմանական ձեռնարկներու՝ որոնց անհրաժեշտութիւնը կը բխէր ամերիկայի նոր սերունդը շրջապատող եւ առաջնորդող պայմաններէն:

Կրօն. ժողովին անդամակցած են, Գեր. Տ. Վարդան Ծ. Վ. Գասպարեան, Գեր. Տ. Տիրայր Ծ. Վ. Մարգարեան, Արժ. Տ. Թէոդորոս Ա. քհնյ. Իսահակեան, Արժ. Տ. Աստուծ. Ա. քհնյ. Մելիքեան եւ նախկին քահանայ Խաչիկ Գուռլեան:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, որ 1927-ին է կազմուած, 1927 Սեպտեմբեր 22-7 Նոյեմբեր 1928 ունեցած է տասնեւից նիստեր, աստեղծէ վերջին եօթը միայն մեր նախագահութեամբ: Նոյնպէս 1928 Նոյեմբեր 7-21 Դեկտեմբեր 1928 հինգ նիստեր, մեր նախագահութեամբ: Ընդ ամէնը, ուրեմն, քսանեւեկ նիստեր: Առաջին ինը նիստերուն, որոնց նախագահած է Գեր. Տ. Տիրայր Ծ. Վ. Մարգարեան, Խորհուրդը զրադած է Առաջնորդի ընտրութեան եւ ընդունելութեան, ինչպէս նաեւ Առաջնորդարանի տընտեսութեան նախադատարաստական աշխատանքներով: Ընթացիկ գործերէն զատ յիշենք հետեւեալ խնդիրները՝

որոնք եկած են իր սեղանին վրայ.

- 1.- Պուշկարահայ արկածեալներու օգնութիւն:
 - 2.- Ս. Թարգմանչաց տօնին Հայ Մշակոյթի նուիրում հանդէսի կազմակերպութիւն:
 - 3.- Հայ դպրոցներու հարց:
 - 4.- Սահմանադրութեան վերաքննութեան աշխատանք:
- Տնտես. Խորհուրդը ըստ ամենայնի զիտցած է արժեքները իր դոյութիւնը իրաւասութեան այն սահմանափակ շրջանակին մէջ՝ որը կը դժէք հին Սահմանադրութիւն: Ան Զանացեր է սրահել Առաջնորդարանի տնտեսութիւնը Երեսփ. ժողովի կողմէ վաւերացած ելմանցոյցներու ապահոված հաւատարակչութեան մէջ: Այս ուղղութեամբ իր հետապնդումները, ասկայն, միշտ քաջադատութեամբ չեն պահուած դժբախտաբար:

Տնտես. Խորհուրդի անդամակցած են Պ. Պ. Ամիրխանեան Արամ, Եղործեան Առաքել, Էմէչեան Յովակիմ, Թաշեան Նշան, Թումաճանեան Աւետիս, Սարաֆեան Գրիգոր, Վարդանեան Պողոս Սրկը, Տէր-Մկրտիչեան Անուշաւան, Արմեան Մարտիրոս, Երէցեան Ալոտ, Քիւրքեան Մուշեղ:

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎԸ, Կրօն. ժողովին ու Տնտես. Խորհուրդը միասնաբար, այս շրջանին ունեցաւ ինը օրինաւոր եւ մէկ խորհրդակցական նիստեր: Բաց ի ընթացիկ գործերէ իր գլխաւոր դրադումներն եղան, -

- 1.- Կազմութիւնը Հաշտարար Ասեանի մը, որ գործնական արդիւնք չունեցաւ:
- 2.- Առաջնորդարանի Incorporation-ի հարցը:
- 3.- Նոր Սահմանադրութեան նախաքննութիւնը:
- 4.- Դուրեան Յորեկեանի կազմակերպութիւնը:
- 5.- Հոգարարձական Համաժողովի մը գումարումը:
- 6.- Երկու Առաջնորդութեանց գործակցութեամբ Եկեղեց. Համաժողովի մը գումարումը:

Թէ՛ Կրօնական, Թէ՛ Տնտեսական եւ Թէ՛ Խառն ժողովները պահած են իրենց կանոնաւոր յարաբերութիւնները բոլոր Թեմերուն հետ իրենց նախագահին միջոցով: ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ, 1930 Փետր. 7-31 Յու-

լիս 1932: 1929-ի Ամերիկահայոց Մահմանադրութիւնը Գալիֆոռնիոյ մէջ գործադրուիլ սկսաւ 1930-ին: Նոյն տարւոյ Փետր. 7-ին տեղի ունեցաւ առաջին նիստը նոր Վարչութեան, որուն անդամներն էին Տ. Տ. Վարդան Գասպարեան եւ Տիրայր Մարգարեան Ծ. Վարդապետները, Տ. Տ. Թէոդորոս եւ Ատովմ Ա. քահանաները եւ Պ. Պ. Ալեմեան Մարտիրոս, Եազճեան Առաքել, Երէցեան Աշոտ, Վարդանեան Պօղոս եւ Քիւրքճեան Մուշեղ: Հրա- ժարողներու եւ օրինապէս դադարեալներու տեղ հետզհե- տէ ընտրուած են, Արժ. Տ. Պետրոս Քահանայ Յակոբ- եան, Պ. Պ. Ալչեան Կարապետ, Փիլոյեան Մարտիրոս եւ Տէր-Մկրտիչեան Անուշաւան:

Վարչութեան զբաղումները, իր քառասունհինգ նիստերուն մէջ, եղած են, ի մէջ այլոց հետեւեալները,

1.- Հոգարարձական Համադումար, նախապէս ալ ար- դէն սեղանի վրայ բերուած: (Այս Համադումարը տեղի ունեցաւ 1931 Նոյեմբերին: Դիտողութիւններ, թելադը- րութիւններ, խորհրդակցութիւններ հաւաքոյթն ընծայե- ցին բարոյապէս օգտակար):

2.- Incorporation-ի խնդրին շարունակութիւնը:

3.- Գալիֆոռնիոյ Հայութեան ընդհանուր մարդահա- մարը:

4.- Երկու առաջնորդութիւնները մէկ առաջնորդով կա- ու վարելու հարցը:

5.- Գոուզեանի հարցը:

6.- Հանդ. Հայրապետի եւ Դուրեան Սրբազանի յիշա- տակին համադրային սզահանդէս:

7.- Կիրակնօրեայ դպրոցներու խնդիր:

8.- Հանդ. Դուրեան Սրբազանի յիշատակին համար Պուսոյ Կեդր. Վարժարանին մէջ Սկիւտարի Ճեմարան- վարժարանէն առնուած ԴՈՒՐԵԱՆ ՍԱՆ մը պահելու որո- չում, որ սակայն դժբախտաբար մնաց անգործադրելի ցարդ՝ Առաջնորդարանի անտուկին անձկութեան պատ- ճառով:

Յաւալի է ըսել թէ Վարչութիւնը չափազանց շատ եւ

շրթէ ամուլ կերպով զբաղեցուցած է Առաջնորդարանի տնտեսական հարցը:

ԱՌԱՋՆՈՐԴ

ԲԵՄՍԱԿԱՆ-ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առաջնորդը ամէն քանի առաջ հոգեւոր պաշտօնեայ մըն է: Իր պաշտօնը, աւելորդ է ըսել, չունի եւ չի կրնար ու- նենալ քաղաքական որ եւ է ընդթ կամ գտնաւորում: Ազ- գային նկարագիրը, սակայն, ոչ մէկ կերպով կը նսեմա- ցնէ կամ կ'աղաւայէ կրօնական էութիւնն իր կոչումին. ո'չ ալ կրօնական հիմքն իր գործունէութեան՝ կրնայ տը- կարացնել ազգային խորքը իր առաջնորդած Հայութեան կեանքին: Առաջնորդի մը համար զժուար չէ, եւ անհրա- ժեշտ իսկ է, պահել բարեխառնութիւնը կամ հաւասարա- կշռութիւնը այս երկու եղբերու միջեւ: Այս սկզբունքով ու համոզումով մենք մօտեցած ենք մեր գործին:

ԲԵՄԸ եկեղեցիէն ներս ու դուրս եղած է մեր խօսքի միջնորդը ժողովուրդին եւ մեր միջեւ: Զուլաացած ենք նսեմացնելէ վսեմութիւնը անոր կոչումին, որ է՝ ըլլալ սուրբ արտգամաւտեղին աստուածային ճշմարտութեանց: Քարոզած ենք անխափան ամէն Կիրակի, բաց ի 1931-ի մէկ ամիսէն, եւ մէկ կամ երկու այլ Կիրակիներէ հիւան- դութեան, տկարութեան կամ այլ բանաւոր պատճառնե- րով: Բանտխօսած ենք ամէն յարմար առիթով եւ դասա- խօսած մասնաւոր պատահութիւններով: Աւետարանը ակնադրիւրն ու ուղեցոյցն է եղած մեր կրօնական, ազ- գային, ընկերային ընդթ կրող խօսքերուն ու տեսութիւն- ներուն, ջանալով ո'չ թէ բռնադրօսօրէն պատշաճեցնել անոր ընդհանրական սկզբունքները ներկայ ըմբռնումնե- րուն, այլ ցոյց տալ, որչափ մեր կարողութիւնը կը ներէ, ողջմտութեան հետ հաշտ ներկայ հայեցութեանց ոգին աւետարանական այդ սկզբունքներու խորքին մէջ: Զի ա- լիք քան համոզուած ենք թէ ընկերային-պիտի համար- ձակէի ըսել նոյն իսկ տնտեսական եւ քաղաքական-ամէն հարց իր վճռական լուծումը կը գտնէ անկեղծօրէն կիրար-

30-98
482-2000

կումին մէջ իրենց ծայրագոյն բերեղացումին վերած-
ած այդ սկզբունքներուն: Չանացեր ենք հաւատարիմ
մնալ մեր դաւանանքին, եւ մոլորեցնող երկուութենէ մը
հեռու պահել մեր ունկնդիրները:

Հոգեւոր արթնութեան օրեր հռչակած ենք մասնաւորա-
պէս Մեծ Պատգ Բառասնորդը, յատուկ քարոզութիւն-
ներով մեր հովիւներու, մեր եւ մերթ աշխարհական խո-
սողներու կողմէ, եւ որոշ դասախօսութիւններով, ամէն
Թեմի մէջ առհասարակ, մեր կողմէ: Այս դասախօսու-
թեանց նիւթերը վերցուցած ենք, 1.- Աւետարանէն (ԼԵ-
ՐԱՆ ՔԱՐԱՅԸ), 2.- Մեր եկեղեցական պաշտամունքէն
(ԽՈՐՀՐԴԱՅԸ), 3.- Մեր ազգային եկեղեցական պատ-
մութենէն (Թեւադրական դրուագներ մեր հոգեկան եւ մը-
տաւորական լուսաւորութեան շրջաններէն): Մեր նիւ-
թերն են եղած.- Ա. Հայոց Հեթանոսական կրօնը եւ ա-
նոր բարոյական նկարագիրը, Բ. Քրիստոնէութեան մուտ-
քը Հայաստանի մէջ, Ա. Գ. դարեր, Գ. Լուսաւորիչ եւ Լու-
սաւորչեան Շրջան. Հայաստանեայց եկեղեցի, Դ. Հիմնե-
րորդ կամ Սահակ-Մեսրոպեան Ոսկեդար. Հայ Գիրք եւ
Աստուածաշունչը. Ս. Վարդանեանք. Ե. Ս. Գրիգոր Նա-
րեկացի: Զ. Մեծն Ներսէս. Է. Յովիան Օսկեցի. Ը. Ներ-
սես Շնորհալի.- Այս վերջինը խօսուած նաեւ ի Լոս Անճե-
լըս Բողոքականաց եկեղեցին մէջ):

Փորձեր ըրած ենք Սահակ-Մեսրոպեան լեզուն վերա-
ծելու այժմեան ժողովրդայինին, Սահակ-Մեսրոպեան ո-
գիւնով: Ժողովուրդին խօսած կամ գրած լեզուն, ետնկցած
լեզուն, - ա՛յս է պահանջը մեր Ոսկեդարը կերտող այդ
բարձր ոգիին, ա՛յս է մեզի աւանդուած մեծագոյն կտակը
զոյգ մեծ հանձարներուն: Աստուածաշնչական ընթերցը-
ւածները նորագոյն աշխարհարարով կատարելու մեր այս
փորձերը անշուշտ կուտան աւելի գրական արդիւնք՝ եթէ
անոնք ստանան պաշտօնական նուիրագործում, եւ եթէ
այդ ուղղութեամբ Առաջնորդարանի կողմէ կատարուած
աշխատանքները քաջարկութիւն բարոյական եւ նիւթական
զոհողութիւններով:

Մենք խոր չենք գրած բեմերու մէջ, ամէն Թեմ այցե-

ղելով պարբերաբար եւ երբ հարկն է պահանջած: Մեր
այցելութիւններէն առաւելապէս օգտուած են անհովիւ
Թեմերէն ոմանք:

Թէ ի՛նչ արդիւնք տուած են մեր բեմական-հրապարա-
կային աշխատանքները, մեզ չի՛նար ճշտել: Միայն խո-
շորացոյցի սասկ դրած չենք ըլլար ժողովրդային հետա-
քըքրութեան դոնէ այն փոքր չափը՝ որուն ականատես
ենք եղած կարգ մը Թեմերու մէջ: Չենք ասորժիր խօսիլ
սկզբնական շրջանին մասին, ուր երեւան եկած ոգեւորու-
թիւնը ո՛չ այնքան անձին վերադարձի է՝ որչափ անձանօթ
որ եւ է դէմքի արթնացում բնական հետաքրքրութեան:
Ինչ որ մեզի մտահոգութիւն պատճառած է միշտ, այն
անտարբերութիւնն էր կամ մեկուսացումը՝ զոր կը տես-
նէինք երկուստարդութեան մէջ: Լեզուն պատուարներէն
մէկն էր անոր եւ մեր միջեւ: Լեզուն այստուայնէն
մէկն էր անոր եւ մեր միջեւ: Լեզուն հետ կար նաեւ ան-
գիտութիւնը այն արժէքներուն՝ որոնցմով պիտի ուղէինք
մօտենալ անոնց, եւ անձանօթութիւնը այն հաստատու-
թեան՝ որուն միջոցով պիտի գործէինք: Վերացներու հա-
մար այդ անգիտութիւնը եւ տալու համար անհրաժեշտ
ծանօթութիւնը, կարեւոր էր վերցնել նախ լեզուական
պատուարը: Եւ որովհետեւ անհնար էր մոզական խօսքով
մը մեր լեզուն դնել անոնց բերնին մէջ, հարկ էր ընտրել
անոնց լեզուն իրրեւ բանալի՝ պարզելու անոնց տուել
մեր արժէքներու դանձր: Ասիկա դժբախտաբար անկարելի
էր, դոնէ առաջին շրջանին համար, տրուած ըլլալով մեր
խօսելու անվարժութիւնը անդրերէն լեզուով: Մեր Հովիւ-
ներն ալ, բաց ի մէկ-երկուքէ, չէին լրացներ այդ նկատելի
պակասը: Մեր դրաւոր քանի մը փորձերը այս ուղղու-
թեամբ՝ բաւական չէին անշուշտ հիմնական գործ մը կա-
տարելու: Այս մասին յետոյ:

Գ.

ՄԵՐ ԹԵՄԵՐԸ ԵՒ ՀՈՎԻՒՆԵՐԸ

ԹԵՄԵՐԸ

1.- ՅՐԷԶՆՈ.- Մեր կեդրոնական Թեմն է ՅՐԷԶՆՈ: Իր

միակ եկեղեցին, Ս. Երրորդութիւն, շինուած 1914-ին, չրջապատուած է ուշագրաւ թիւով մը իրերամերձ հայ բնակչութեան: Կը հաշուէ նաեւ կարեւոր թիւ մը քաղաքին չորսորորդ ցրուած աղբերակներու: Ընդամէնը մօտաւորապէս 800 տուն կամ 4000 անձ: Մէկ տասնեակներորդը ամբողջ բնակչութեան: Միակ թեմը՝ որ կը ներկայացնէ աւելի շատ յարմարութիւններ իրականացնելու հայեցի միջավայրը: Եկեղեցին առհասարակ, շնորհիւ իր Կիրակնօրեայ կանոնաւոր պաշտամունքներուն, կուտայ պատկերը այդ միջավայրին, կրօնական մթնոլորտով մը բնորոշուած: Հովիւ, Դասախումբ եւ Հոգաբարձութիւն, իրենց յարակից Մարմիններով, ներդաշնակ դործակցութեամբ մը, տուեալ պայմաններու եւ անհատական ու հաւաքական ընդունակութեանց համապատասխան շափով, ջանացած են պահել ինչ որ կարելի եղած է օտեղծել աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ: Արդարեւ, նկատի առնելով համայնքին թուական արժէքը, նոր սերունդի յարաճուն մակընթացութիւնը իր նոր հոգեբանութեամբ եւ ճշգրտմանով, եւ այս բոլորէն բխած պահանջներու բազմազան բնոյթը, կատարուած աշխատանքները աւանդական են եղած առաւելապէս քան օտեղծագործական: Հայ վարժարանը եւ Կիրակնօրեայ դպրոցը պահպանուած են մէջտեղ իրենց սովորական ընթացքով: Աւելին ընել տուլու մեր նախափորձը, առաջին տարին, հայ վարժարանին համար, չէ գտած յաջողութիւն: Անօգուտ կը գտնենք քրքրել պատճառները: Ատոնցմէ ոմանք լուրջ ու գրեթէ անհարթիւրէն, ուրիշներ անպատասխան: Հարկ է միայն արձանագրել ցաւով գործին նկատմամբ հաւատքին պակասը, եւ հոգեվարքի հանդէպ ծայրայեղ յոռետեսութեամբ փաստը, որոնք հեռատեսութեան իմաստութիւն մ'ըլլալէ աւելի ամէն կարելիութիւն սպառելու պարտականութեան անտեսումն էր: Երեւոյթները փրկելու փորձէ մաւելի մահամերձը հոգեդարձ ընելու ճիգերն են որ պիտի ըլլան լծակը այս ուղղութեամբ տարուած բոլոր աշխատանքներուն: Անհատի մը Փիղիկական կեանքին չօրի, եւ գուցէ անկից ալ աւելի, թանկարժէք է համայնքի մը բա-

ժողովան դոյութիւնը: Կիրակնօրեայ Դպրոցը այս թեմին մէջ դարձաւ առաւել հոգածութեան առարկայ: Անցեալ տարի գործին գլուխ հրաւիրուեցաւ փորձուած ու ձեռնհաս ոյժ մը, յանձին Պ. Վահան Չիթունի: Այս ձեռնարկը սակայն կրեց միշտ առաւելապէս դրոշմը միջկարանաւորական կրօնական ուղղութեան մը, Քրիստոնեայ անհատը կամ նկարագրի կերտելու առաջադրութեամբ եւ որոշ հայեցակէտով: Չէ կարելի ուրանալ արժէքը այս ուղղութեան, որ կատարելապէս համաձայն է դպրոցի ընդհանուր ողբոյն: Բայց հնար չէ նաեւ անաւանդ կարելութիւնը տոհմիկ շունչին ու դրոշմին՝ դորս Հայ Կիրակնօրեայ Դպրոցը կոչուած է դնելու, մանաւանդ այս օտարացուիչ աշխարհներու համար, իր կրօնաբարոյական ուսուցմանց մէջ: Այս նպատակով Առաջնորդարանիս կողմէ եղած ձեռնարկը, նկարաքարտերու պատրաստութիւնը, իր սկզբնաքայլերուն մէջ իսկ չգտաւ քաջալերութիւն: Ան աւելի գնահատողներ ունեցաւ հետեւին: Եւ ուսուցիչներն ընդհանրապէս, բարեյօժար կամաւորներ, բայց մեծ մասամբ անփորձ եւ դործին պահանջներուն քիչ չափով համապատասխան, եւ մանաւանդ աղգային-եկեղեցական արժէքներուն գրեթէ-բացարձակապէս անտեղեակ, անշուշտ անկարող պիտի ըլլային իրենք ալ տալու եւ այդ շունչը, եւ այդ դրոշմը: Արդար է որ անմեղադիր ըլլանք վարիչին, որ հարկադրուած էր դործել առձեռնադատաւոր, ազնիւ զգացումներով սուգորուած, այլ գործին լրջութեան բոտ ամենայնի իրաւունք չեն յարմարութիւններէն դուրի ոյժերով: Ըսենք անշոգակի թէ Թրէզնի կորսնցուց այս մարդին վրայ լաւագոյն պատեհութիւնը օգտուելու յարմարագոյն ոյժէ մը՝ դոր յօժարեցանք տրամադրել իրեն յանձին Բարեշնորհ Յովհաննէս Սարկաւազ Սիմոնեանի (այժմ-Եղիշ Արեղայի Նիւ Եփր): Այս բոլորով մէկտեղ ինչ որ կը կատարուի հոն 200-ի մօտ կամ անկէ աւելի մանուկ-պատանիներու համար, չէ կարելի դանց ընել իբրեւ անյիշատակելի եւ բոլորովին անարժէք աշխատանք: Մայր Եկեղեցւոյ բոտւերն ու մթնոլորտն իսկ բաւական են որոշ աստիճանով

մատաղ հոգիները ջերմացնելու շունչով մը՝ որ յամենայն դէպս հայեցի է, ըլլալով նոյն առոնն կրօնական։ Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է յառելովը տալեցնելու կարգին, որ չհամբեց իր մէջ սակայն ախկալւած մնայուն թիւը կրօնասէր հետաքրքիրներու։ Մեզի համար բարձրորդն գնահատելի այս փորձը մենք ջանացինք քաջալերել, արտօնելով արամադրել եկեղեցիի շէնքն իսկ սրդէս դատախոսաւայր ալը կարգին, այլ նաեւ մեր տրամադրելի Կիրակիներուն դատախոսելով։ Վարէլը օժտած է այս կարգը պատրաստուած ու ձեռնհաս դատախոսով մը յանձին Պ. Գրիգոր Սարափեանի։ Անիրաւօրէն նորոյթ կարծուած այս քայլը գուցէ կը կարօտի ժամանակի եւ անվատ յարատեւութեան, նոր փորձառութիւններու տուեալներով աշխատանքը դարձնելու աւելի դրաւիչ եւ աւելի արդիւնաւոր։ Երանի՜ թէ, տակայն, վարակիչ ըլլար այս յոյժ օգտակար փորձը բոլոր այն թեմերուն մէջ՝ ուր գործին յարմար ու հաւատացող ոյժեր կրնան տանիլ պահանջուած աշխատանքը Հովիւներու առաջնորդութեամբ եւ քաջալերութեամբ։

Յիշգիտի եկեղեցւոյն նիւթական մատակարարութիւնը, շնորհիւ իրերայաջորդ Հոգաբարձութեանց ջանքերուն, գոհացուցիչ եղած է միշտ։ Իր ելմտացոյցը գրեթէ հաւասարաւելցուած է ամէն տարի։ Առաջնորդարանի հանդէպ ալ պարտաճանաչ ոգի մը հետզհետէ շեշտուած է, բոլոր պարտքերը վճարուած են, վճարումները կանոնաւորուած են, եւ մասամբ մեղմած են մեր տնտեսական դժուարութիւնները։

Այս եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգածութեան առարկայ եղած է միշտ եկեղեցական երգեցողութիւնը։ Ունեցած է իր կանոնաւոր դպրախումբը, զոր վարած է նախապէս Պ. Ռ. Տիգրանեան գոհացուցիչ ձեռնհասութեամբ։ Տնտեսական պատճառներով անոր հեռանալէն վերջ հովիւը փոյթ տարած է լեցնելու պակասը։ Իսկ այս տարի պաշտօնի կոչուած է երաժշտապէս Պ. Փրոֆֆ Գալֆայեան, որ սկսած է մարդիլ աւելի ստուար խումբ մը իր իսկ հեղինակած եւ արուեստական արժէք ներկայացնող պատա-

ղոգի երգեցողութիւններով։

Եկեղեցական բարեկարգութեան համար բարենախանձ ոգի մը չէ պակաս՝ իսկաւ Հոգաբարձութեանց և Ժողովուրդին մօտ։ Փող-երգիչոնի մը (pipe organ) դէտելումը եկեղեցիին մէջ և եկեղեցւոյ շէնքին ամբողջական ներկումը կուտան ասոր հաճելի անագոյցը։ Առաջինը Պ. Յակոբ Գալֆայեանի անհատական նուիրատուութեամբ եւ միւսը Ժողովուրդային դահողութեամբ, այն ալ տնտեսական աջակիսի դժուար պայմաններու տակ հաւասարապէս արժանի են գնահատութեան եւ օրհնութեամբ շնորհակալութեան։ Անշուշտ աշխատէս պիտի գնահատէինք ձեթ նիւթական այս դահողութիւնները արամադրուէին աւելի հրամայական ձեռնադրիներու։ Ասոնցմէ մէկն է, օրինակ, եկեղեցւոյ ներքնադահլը անհրաժեշտ փոփոխութիւններով և յարգարանքներով՝ Հայ վարժարանի և Կիրակ-նօրեայ դպրոցի համար վերածել աւելի նպաստաւոր յարմար յարկի մը, եթէ ներկայ պարագաները չեն թոյլատրէր ունենալու առանձին չէք մը պահանջուած յարմարութիւններով։

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը կեդրոնական այս թեմին մէջ, իրեն հոգեւոր արժէքներու մէջ յաշտաբարբ այս շրջանակին ընդհանրապէս, մեր բառամեայ պաշտօնախորութեան ընթացքին ալ պահեց իր եռանդը, շարունակեց իր գործունէութիւնը, ջանաց լայնել իր դաշտը, առիթներ ստեղծեց լսելու օգտակար թերադրութիւններ եւ դիտողութիւններ, հրահանգիչ ու շինիչ դասախօսութիւններ Հովիւին եւ մեր կողմէ պարբերաբար։ Եթէ յարոյսական կական հապաղողութիւնը այս օգտակար Միութեան չկրցաւ բոլորովին հաւաստիլ իր ճիւղական ջանքերուն, առիկա պատճառ մը չէ որ առաջնորդող ձեռքերը հետզհետէ աւելի չժրանան ու սրտերը չարխաւան վաղուան լաւագոյնին ու կատարեալին համար։

Որբախնամ Մարմինը, ծնունդ անշուշտ ժամանակի մը պահանջին, տմոյր փարեցաւ իր սրբեկբան նպատակին եւ յանձնառութեանց, հակառակ ներկայացող նոր պայմաններու՝ որոնք կրնային աշխատէս արդիւնաւորել եւ օգ-

տակար հանդիսացնել կազմակերպութեան ոգին, ջանքերն ու զոհողութիւնները: Գովեստի արժանի այս Մարմինը, շինած իր որոշ աւանդութիւնը, շարունակեց ու կը շարունակէ հաւատարիմ մնալ իր նպատակին եւ անունին: Կ'ապրի ու կը դործէ, անոնցմէ՝ միայն ստանալով իր նուիրումի ներշնչումները: Ըստ էութեան համաձայն, բայց ըստ ձեւին տարակարծիք ըլլալով մէկտեղ այս Մարմինն դործունէութեան, եւ մեր ըմբռնումը պարզած ըլլալով հանգերձ հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ, չդանդաղեցանք տալու իրեն մեր բարոյական օժանդակութիւնը, քաջալերելով իրենց ձեռնարկները՝ երբ հարկ կը տեսնուէր:

Նքիտասարդաց Միութիւնը, կազմուած 1929-ին, Հոգաբարձութեան հսկողութեան տակ, կ'ապրի իր թոթովանքի շրջանը: Շարժումը, զոր անցոյց կուտայ, միութեարական է: Բայց ան կը կարօտի իմաստուն ուղղութեան եւ քաջալերութեան: Ժամանցասիրութեան (good-time) բնադրն անոնց մէջ անհրաժեշտ է որ բարեխառնուի ինքնադաստիարակութեան եւ նկարագրի մշակման գիտակցութեամբ: Նպատակի անտեսում եւ վրիպում մը պիտի ըլլայ եթէ երիտասարդ եւ խոստմնայից այս ոյժերը անկարող ըլլան իրենց ընկերական համախմբումներուն մէջ զոյացնել մեր ազգային-եկեղեցական աւանդութիւններուն հետ անբռնադրօտօրէն հաշտ առողջ ոգի եւ շունչ: Ասիկա դժուար, բայց բացարձակապէս անկարելի է: Երիտասարդաց Միութեանց Համադումարը, որ Ֆրէզնոյի Միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ Ֆրէզնոյի մէջ 1930 Մայիսի ընթացքին, եւ ուր հրաւիրուած ու ներկայ գտնուած էին նաեւ Ֆրէզնոյի եւ Սան Ֆրանսիսկո-Օքլէնտի Հոգեւոր Հովիւները մեզի հետ, տուաւ մեզի տարրամ, ստոյգ է, բայց յուսադրիչ պատկեր մը: Կը մընար, եւ մասնաւորապէս Հովիւներու վրայ պարտք կը ծանրանար, այդ պատկերը աստիճանաբար դարձնել աւելի որոշ եւ աւելի բովանդակայից: Այդ պատկերը առ նրազն ցոյց կուտար թէ մեր նորահաս երիտասարդութիւնը կ'որոշուած տարր մը է բացարձակապէս, այլ նոր խմոր

մըն է ան, որ կը կրէ ժառանգական յատկանիշներ, ոմանք սրբազրեղի եւ ուրիշներ մշակելի: Այս արժէքաւոր դործն է որ պիտի կատարեն պատասխանատու առաջնորդները: Բանի մը ձեռնարկներ այս Միութեան կողմէ, որչափ ալ սովորական եւ ընկերական, մենք գիտեցինք օրիորդաբար, տեսնելով հոն երեւան բերուած նախաձեռնողութեան տակաւ փթթում մը ցեղին արժէքներուն վերաբերմամբ: Անյիշատակ չենք ուզեր թողուլ նաեւ անոր փութիկոտ ընդառաջումը մեր թերադրութեան՝ յիշատակի նուէրով մը եւ պատշաճ ուղերձով մը շնորհաւորելու Երուսաղէմի նորընտիր Պատրիարք Ամեն. Տ. Թորգոմ Ս. Արքեպիսկոպոսի գահակալութիւնը: Ասիկա մէկն էր այն միջոցներէն՝ որոնցմով կ'ուզենք մեր նոր սերունդի հետաքրքրութիւնը դարձնել դէպ ի մեր հին ու նոր ժառանգութիւնները: Նոյն թերադրութիւնը եղաւ նաեւ Լոս Անձէլըսի եւ Սան Ֆրանսիսկոյի Միութեանց իրենց Հովիւներուն միջոցով, յանուն Կիլիկիոյ զոյգ Հայրապետներուն՝ իրենց անուան տօնախմբութեան առիթով: Ֆրէզնոյի Միութեան քայլը, սակայն, մնաց մինակ, եւ արժանացաւ Երուսաղէմի Ս. Պատրիարք Հօր գնահատական գողտրիկ օրհնագրին՝ զոր անգլերէն թարգմանութեամբ մէկտեղ յանձնեցինք Միութեան, այդ առիթով մեր կողմէ ալ անգլերէն թերադրական եւ քաջալերական գրութիւն մը կարդալով: Պատճառ մը չունինք մտածելու թէ միւս Միութեանց աւանդալ դանցառութիւնը չի կրնար դարձանուիլ ոյլ առիթներով:

Հայ Արիմերու Ակումբը (Boy-Scout), որ մաս կը կազմէ ամերիկեան նոյնանուն կազմակերպութեան, ճանչցուած է Ֆրէզնոյի եկեղեցւոյն, Ս. Երրորդութեան անունով եւ իր փորձերը կը կատարէ անոր ներքնասրահին մէջ, Պ. Վահան Իսկէնտէրեանի առաջնորդութեամբ: Յաւալի է սակայն որ այս ձեռնարկը չէ դրած արժանաւոր ընդունելութիւն եւ զնահատանը ծնողքներու եւ պատանիներու կողմէ:

2. ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ. — Լոս Անձէլըս թուական արժէքով երկրորդն է մեր թեմերուն մէջ: 1,238,048

բնակչութեան մը մէջ չարագանց ցրուած 600-650 տուներէ, կամ 3000-3250 անձերէ եւ աննման տարրերէ բաղկացած հայութիւն մը կը կազմէ այս թեմը: Դժուար չէ մակարերէ թէ իր Ֆիզիկական պատկերին պէս հոգեբանական ալ յոյժ մտահոգիչ է: Եկեղեցին, Ս. Խաչ, կառուցւած 1923-ին, իր կիրակնօրեայ ուսման սրահով, կը համարւի իր մէջ թուական սակաւ համեմատութեամբ ժողովուրդ. բայց ի դիմադր տաղաւարներէ, որոնք կը հրաւիրեն, ինչպէս ամէն տեղ, մեծ բաղմունքին:

Հաստատարակչութեան համար եկեղեցիին նիւթական մատակարարութիւնը, ջանքեր չեն ինտյուած Հոգաբարձութեանց կողմէ: Բայց անտեսութեան այս աշխատանքին մէջ իր ակնկալուած կշիռը չէ ունեցած զժախտաբար առաջնորդարանիս համար սահմանուած բաժինն ալ նոյն համեմատութեամբ հայթայթելու մտահոգութիւնը: Ասոր համար Առաջնորդարանիս երկտացոյցը միշտ հանդիպած է դժուարութիւններու: Այսօր Լոս Անճէլըս անցեալէն տակաւին կը պարտի մօտաւորապէս 700.000 տոլար եւ ի հաշիւ ներկայիս վճարած է ոչինչ: Առաջնորդարանիս միջոցով այս տարուան ընթացքին հաւաքուած \$150.000 եւ Հոգաբարձութեան կողմէ ուղարկուած 50.000 տոլարը, ընդ ամէնը 240.000 տոլար, անցած է անցեալ տարիներէն մնացած 950.000 տոլարի պարտքի հաշուին: Այս զանցառութիւնը, որուն պատասխանատուութիւնը հաճելի չէ մեզ մասնաճիւղ, մեծապէս կը խանգարէ Առաջնորդարանիս երկտական հաւաստարակչութիւնը: Մեզի անձանօթ չէ եւ մենք անտարբերութեամբ չենք դիտեր անտեսական տաղանակի ծանրութիւնը, որուն մասնուած է՝ բոլոր թեմերուն հետ՝ նաեւ ա՛յս թեմի ժողովուրդը: Կը խեղճինք սակայն թէ հասարակաց հիմնարկութեան մը հանդէպ, որպիսին է Առաջնորդարանը, եւ որ բոլոր թեմերու ներդաշնակ ու յօժարակամ ձեռնառնութեամբ կը գտնէ իր ամբողջութեան եւ արդիւնաւոր գործունէութեան երաշխաւորութիւնը, քիչ մ'աւելի պարտաճանաչ արամազրութիւն ալրադէս պիտի կրնար յաղթել դժուարութիւնները:

Տարեկան 1-1.50 տոլարի զոհողութիւն մը միջին հաշուով իւրաքանչիւր տունէ Առաջնորդարանիս մատակարարութեան համար, չենք կործեր թէ աւելեօք պիտի ծանրացնէր ժողովուրդին ճնշուած անտեսութիւնը. մինչդեռ պիտի ազատէր Առաջնորդարանիս իր նեղ դրութենէն: Մեզի համար ցաւալի է երեւոյթը՝ ցաւալի է նաեւ հոգեբանութիւնը՝ որ ծնունդ կուտայ այդ երեւոյթին:

Չէ կարելի չգնահատել այն ոգին՝ որ կը դիտնայ աշխատանքները գնահատել արժանաւոր չափով: Այս տեսութեամբ Լոս Անճէլըսի 1931-ի Հոգաբարձութիւնը արժանի է յորենիչի, որ կարողացաւ Անդամ. Ընդհ. ժողովին մէջ ընդունիլ տալ յաւելեալ սակերով երկտացոյց մը եկեղեցիին մատակարարութեան համար: Միայն թէ սակի այս անժամանակ յաւելումը արդարացնող քայլը չը տեսնուեցաւ հանդէպ Առաջնորդարանին՝ որուն հին ու նոր պահանջները մեծ չափով մնացին ու դեռ կը մնան անվճար: Յաւելեալ դումարը Հոգաբարձութեան պիտի բնծայէր լաւագոյն միջոցը մաքրելու հին հաշիւները՝ ոչ նուազ անդանցառելի: Սոյն ակամայ դիտողութիւնը վիբաւորանքի բնոյթ մ'ունենալէ շատ հեռու՝ անկեղծ ու անվերապահ կոչ մըն է՝ անդրադառնալու մասնաճիւղուած երեւոյթին եւ հոգեբանութեան վրայ, եւ սրբազրելու միեւնոյն անկեղծութեամբ սխալը՝ որ կը հաւատանք թէ դիտաւորեալ չէ, ո՛չ ալ հետեւանք ժողովրդային չկամութեան:

Այս թեմին մէջ ազգային-եկեղեցական այլ ձեռնարկներ ալ չեն գտած ակնկալուած քաջալերութիւնն ու յաջողութիւնը: Հայ վարժարանը, օրինակ, միշտ կաղացած է, հակառակ կրթական Յանձնախումբերու կողմէ տարւած ջանքերուն եւ բարոյական զոհողութեանց: 1930-ին կատարուած նախափորձը՝ մեր թեւադրութեամբ՝ գանազան թաղերու մէջ բանալու վարժարան-սրահներ, չը պատկուեցաւ յաջողութեամբ: 1931-ին կազմուած Կրթ. Յանձնախումբը, որ կը կրէր համազգային բնոյթ, իր ձեռքն տոնելով ու վարելով դործը նոյն ուղղութեամբ, իր առաջին քայլերուն մէջ եղաւ աւելի բարեյաջող:

Բայց թէ՛ առաջին եւ թէ՛ այս շրջաններուն մեր եկեղեցիքի վիճակի չեղաւ կատարելու իր նիւթական յանձնառութիւնը, բարոյալքումի մասնելով գործող Մարմինը։ Մեղադրանքի բաժին մ'ունի անշուշտ մեր ժողովուրդն ալ, շնորհիւ իր անտարբերութեան շխարհնալով գնահատել կարեւորութիւնը այս համեստ ձեռնարկին՝ նիւթական ու բարոյական բացառիկ զոհողութիւններով։ Շիւտաւ չէ անշուշտ 200 փոքրիկներ, — որոնց թիւը սակայն հետզհետէ զգալապէս իջաւ զժրախտաբար — համախմբուած զանազան թաղամասերու սրահներուն մէջ հայերէն լեզուն սորվելու եւ հայեցի ոգին լմբւելու համար չափով մը, զրկել այս փոքրագոյն ատանձնաշնորհումէն։

Գալով Կիրակիօրեայ Դպրոցին, ամօթահար ենք խոտովանելու թէ այդ ուղղութեամբ զրեթէ ոչինչ կրցած է ընել մեր եկեղեցին այս Թեմին մէջ։

Եկեղեցաւէր Տիկնակց Միաբիւնը պահած է իր դոյու-թիւնը եւ տարած ընթացիկ աշխատանքներ։ Զինք չարժող ոչմը, սակայն, չէ կրցած հարթել այն խոչընդոտները՝ որ միջավայրէն եւ ընդհանուր հոգեբանութենէն կուգան հաւատարմապէս։ Գաղափարական ներշնչումները զժուար թէ թռիչք տան հոգիներու՝ որոնք նիւթական մըտահոգութիւններու թանձր թեւերուն մէջ են սեղմուած։ Անոնց բարի արամադրութիւնները կոնան բարձրացնել իրենց դործելու եռանդն ու աշխատանքի որակը՝ եթէ առաջնորդող ձեռք մ'ըլլայ միշտ անոնց հետ։

Երիտասարդաց Միաբիւնը կաշ ու կը մնայ։ Դեկալարող ոչմը, իր բարի տրամադրութեան հետ միացնելով ծանօթութիւնը նոր սերունդի հոգեբանութեան ու ձրգաւաններուն եւ մեր հոգեկան արժէքները ասոնց հետ հաշտեցնելու արուեստին, պիտի կրնար ստեղծել աւելի հետաքրքրութիւն, ոգեւորութիւն եւ գիտակցութիւն։ Ինչպէս ամէն տեղ — եւ ամէն տեղ Ամերիկայի մէջ —, մեր այս երիտասարդներուն մօտ ալ երևան կուգայ չեղուած չափով ժամանցասիրութիւնը, թեթեւօրէն գիտելով Միութեան կեդրոնական նպատակը՝ որ առաջինին բացարձակ ժխտումն ըլլալէ հետի՝ զայն պարկեշտութեան սահ-

մանին մէջ պահող սղմիտ ժամաօրութիւնն (եկեղեցու-սիրութիւնը) է։

Անյիշատակ չենք թողուր Երիտասարդաց այլ Միութիւն մը, որ պարբերաբար փոքրեր ու ձեռնարկներ կ'ընէ աղղ-ողի արծարծելու եւ իր անդամներուն, եւ համայնքին մէջ։ Յուսով է, սակայն, որ թոյլ է բարոյական կազմ Միութեան անդամներուն միջեւ, եւ աշխատանքները ոչ կանոնաւոր ու բովանդակալից։ Անհրաժեշտ է որ բարի իղձերն իրենց մղիչ ոյժն ունենան կամքին, հասկացողութեան, հաւատքին եւ զոհողութեան ոգիին մէջ։

Հոն կայ նաեւ Անդրանիկ դերասանախումբ մը, որ ստեղծայն չի դաներ արժանաւոր դնահատութիւնն ու քաջալերութիւնը՝ հայեցի արժէքով գեղարուեստական բեմ մը մշակելու եւ ապրեցնելու համար ոչ միայն այդ շրջանակին՝ այլ եւ ամբողջ Գալիֆոռնիոյ մէջ։

Մեր դիտողութիւնները, կատարուած այս բաժնին մէջ սրացաւորէն, ուրացումը չեն երբեք անհատական այն ազնիւ բնադրներուն, իղձերուն եւ արժանիքներուն՝ որոնցմով օժտուած է անտարակոյս նաեւ այս Թեմի համայնքը, եւ որոնք, սակայն, ընկերային յայտարարի մը վերածելու պայմաններն ու ձեռքը կը պակսին։ Եթէ այդ ձեռքը մերն է, — ու թերեւ չափով մը մերն է, — պայմանները կ'ստեղծուին միջավայրով, ժամանակով, ժողովուրդի եւ անոր ներկայացուցիչներու զօրձակցական, զոհարեող ու հաւատաւոր ոգիով։ Ամենագոր աջն իսկ՝ այլ ձեռքերու բարեյօժար օժանդակութեամբ կարող է վերցնել ծանրութիւնը իր պատառնանատուութեան։

3. — ՖԱՈՒԼԼԸ. — Ինչ որ ըսինք Փրէզիդենտի Հոգաբարձութեանց դործունէութեան, նոյնը կարելի է կրկնել Փառլըրի Հոգաբարձութեանց աշխատանքներու մասին։ Պարտաճանաչութեան նախնաձայնդրութիւն մը առաջնորդող ոգին եղած է նաեւ ասոնց։ 7,185 բնակչութեան մէջ հազիւ 200 տուներէ, կամ 1000 այգերնակ անձելէ բաղկացած այս Թեմը, արդարեւ փոյթ ունեցաւ միշտ պահելու դործունէութեան չափ մը եւ որակ մը՝ որոնք կարելի է ըսել թէ ուղիղ համեմատական էին տուեալ սեղմ պայ-

մաններուն եւ շարժման մէջ եղող ոյժերուն : Մէկ չափ եւ մէկ կէտի արդարութիւնը չպակասեցաւ իրեն ալ ինչպէս չատերուն , իր վերաբերումին մէջ հանդէպ թեմի եւ Առաջնորդարանի օրինական պահանջներուն : Ունի իր սեփական եկեղեցին , Ս . Գր . Լուսաւորիչ , կառուցուած 1910-ին :

Եկեղեցաւեր Տիկնաց Միութիւնը , այստեղ , եղաւ լաւագոյն ու տեւական յեցարանը Հոգաբարձութեանց : Արդարեւ ան ամէն հնարաւոր միջոցներով , բարոյալիան եւ նիւթական զոհողութիւններով դիւրացուց եկեղեցւոյ մատակարարական գործը : Հովուատան նորոգութեան մէջ ան բնաւ իր կարեւոր մասնակցութիւնը : Բաց ի այս , առիթներ ստեղծեց ներքին բարեկամական եւ ընտանի չլուծման յատուկ բերելու համայնքին մէջ : Հետամուտ եղաւ , ինչպէս իր քոյր Միութիւններէն ոմանք , չինիչ դեր կատարելու տուներէն ներս : Մասնաւոր նախանձախնդրութիւն ցոյց տուաւ քաջաբերելու հայ վարժարանը՝ որ մնաց միշտ իր եւ Հոգաբարձութեան գործողութեան առարկան : Ի պատիւ այս գործակցութեան պարտաւոր ենք մատնանշել այն արթնութիւնը՝ որով այս թեմը դիտցաւ զնահատել ուսուցչական բաղամեայ փորձառութիւնն ու ձեռնհասութիւնը Առաջնորդարանին քարտուղար Պ . Գուրգէն Տէր-Վարդանեանի , կոչելով զայն ուսուցչական պաշտօնին : Այս գնահատումը տուաւ ակնկալուած արդիւնքը , որչափ կարելի էր սպասել անշուշտ 52 աշակերտներով զբաղող միակ ոյժէ մը , որուն կ'օժանդակէր միայն տեղւոյն Հովիւը՝ երգի վարժութիւններով : Այս կարգադրութեան ալ առաջ , սակայն , թեմին հայ վարժարանը կատարած է իր օգտակար դերը բարի գործակցութեամբը մեր Հովիւին եւ Հայ-բողոքականաց Հովիւ Պատ . Մ . Կ . Մանաւանի : Այս Միութիւնը փորձեր ըրած է նաեւ միշտ ինքնազարգացման՝ դասախօսութիւններու միջոցով , որոնք տեղի ունեցած են Հովիւի եւ մեր կողմէ :

Երիտասարդաց Միութիւնը ոչ նուազ ցոյց տուած է գովելի եւ գործնական հետաքրքրութիւն մը եկեղեցիի շուրջ : Որչափ ալ ուղղութեամբ առերեւութապէս ան-

կախ , այլ իր ոգիով միացած է եկեղեցւոյ պաշտօնական Մարմնոյն : Կիրականօրեայ դպրոցը , զոր տարիներ շարունակ վարած է անձնօրէնութեամբ Պ . Անուշաւան Տէր-Մկրտիչեան , այս Միութիւնը այժմ առած է իր ձեռքերուն մէջ : Նոր ոյժեր , թէեւ տակաւին անփորձ , բայց եռանդուն , կը ջանան միմիայն ընծայել հասկանալի , հետեւարար եւ հաճելի : Բաղմարդատկութեամբ է աշակերտութեան թիւը շնորհիւ այս ուղղութեան՝ որ միջոցաւորի հարկողութեան է եւ ձեռնարկին գործնական պահանջը : Այս Միութեան կը պատրինք դարձնաւ , եւ մասնաւորապէս իր վարիչին՝ Պ . Մկրտիչ Քէնտէրեանի , դպրախումբի մը կազմութիւնը՝ որ իր յորատողութեամբն ու կրանոնաւոր աշխատանքներովը կ'աւելցնէ հոգեւոր վայելքը եւ եկեղեցւոյն ընդհանրապէս : Եւ կը մշակէ եկեղեցւոյն արթնութիւնը իր անդամներուն մէջ : Առանձին նուազախումբ մը նոյնպէս իր այս տարուան պտուղն է :

4.- ՍԱՆ ԹՐԱՆՍԻՍԿՈ .- 1927-ին ստղծնաւորուած եւ 1928-ի սկիզբները ծնունդ առած թեմ մը : 200 տուներէ կամ 1000 անձերէ բաղկացած Ժողովուրդ մը , ցրուած 634,394 հոգիներէ բաղկացած բնակչութեան մը մէջ : Եկեղեցիի սեփական չնքէ զուրկ՝ վերջերս իր բարոյական կազմակերպութիւնը՝ համայնքի համաձայնութեամբ՝ կոչուած է Ս . ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐ ՀԱՆՈՒ ԵՊԻՍԿՈՅԻ : Յաւալի է նշել թէ այս թեմի ազգային-եկեղեցական ողբաւորութիւնը չկրցաւ պահել իւր ակրնական ո'չ թափը եւ ո'չ ալ չունչը : Հովիւը , հակառակ իր կարգ մը առաւելչուն թիւներուն , չունեցաւ սակայն բաւական իմաստութիւն եւ նկարագրի բարձրութիւն՝ դառնալու հաւասարակշռութեան մէտը եւ առաջնորդող ոյժը համայնքին հոգեբանութեան : Ինքն իսկ զուրկ ըլլալով Հալաոտ . եկեղեցւոյ վարչական ոգիով դատաւարակութեամբ եւ խաղաղասէր նկարագրէ , արհամարհոտ՝ կարգապահական պահանջներուն եւ եկեղեցական իշխանութեանց հանդէպ , ո'չ միայն բարոյական ինքնասպանութեամբ մը մերկացաւ ինքնին իրապէս հոգեւորական կոչումի չնորհներէն , հարկադրելով եկեղեցական իշխանութիւնները ցաւակցաբար

լուծելու իր կարգը իրաւապէս, այլ նաեւ փորձեց ի դուր եւ շարունակեց յամառօրէն երկպառակել միութեան եւ ինքնամիութեան կարօտ մեր ժողովուրդը: Փորձը թէեւ վերապահեց իր ակնկալած նպատակէն, բայց ո՛չ սակաւ զբաղեցուց Առաջնորդարանս, դժուարացնելով մեր ձեռնարկները՝ խաղաղ գործունէութիւն մը վերահաստատելու: Առժամանակեայ կարգադրութիւններէ վերջ հովուական պաշտօնի կոչուեցաւ 1930 Սեպտեմբերին Արժ. Տ. Պետրոս քահանայ Յակոբեան: Սա իր վստահելի նկարագրովը եւ հոգեկան-իմացական լուրջ մշակութեամբը կը խոստանար դարմանել բարոյական վէճը: Մեր յոյսերը չմնացին անպատկ: Սան Յրանսիսկօ իր նոր Հովիւով, Հոգաբարձութիւններով եւ համայնքին երեւան բերած ուղղամտութեամբն ու կորովամտութեամբը, մտաւ նոր շաւիղի մը մէջ եւ վերստացաւ իր բնականոն վիճակը:

1928-1930-ի շրջանը, թէեւ այսպէս փոթորկուած, չանցաւ բոլորովին ամուլ: Խաչիկ Գուրգեան, գեռ քահանայ, ունեցաւ իր օգտակար աշխատութիւնները: Աստուծոյ մէջ զլիսաւորն էր հայ լեզուի ուսուցումը: Արդ չէնք չըլլալով ան կանոնաւոր այցելութիւններով բաւական թիւով տուներու մէջ հայերէնի դասը պատուուց: Հայ վարժարանը, սակայն, առանձին չէնք մէջ փոխադրուած, չունեցաւ նոյն յաջողութիւնը: 1931-ին կարեւորութիւններ պակսեցան վերսկսելու հայ վարժարանը:

Եկեղեցաւէր Տիկմանց Միութիւնը, որ նախորդ շրջանին մէջ եղած էր միշտ երեւուն, վերջին շրջանին վերակադմուեցաւ աւելի ամուր կապերով: Այժմ մտնաւանդ սկսած է գործել գնահատելի եռանդով եւ առաջադրութիւններով Բարի նախանձէ շարժած՝ ան առաւ գործնական քայլ մը եւ ունեցաւ իր Կիրակնօրեայ դպրոցը, Եպիսկոպոսականց Եկեղեցիին կից սրահի մը մէջ, որը պիտի կատարէ նաեւ իայ վարժարանի դերը: Վարժ Տիկին մը կը վարէ գործը: Երիտասարդաց Միութիւնը կազմուեցաւ այս շրջանին եւ կը թուի բաւական հիմնաւոր: Ան իր գլխաւոր ոյժն ա ներշնչումը կ'ստանայ Թեմին Հովիւէն, որուն անձանօրէն անդամներու լեզուն - անգլերէնը - եւ անոնց հոգեբա-

Շուրթիւնը: Իր պարբերական դասախօսութիւնները, որոնք կը բարեխառնեն երիտասարդներու բնական եւ մերթ չափազանցուած հակամիտութիւնները ընկերական ժամանցներու, կ'ունենդրունին հաճոյքով: Առօրեական յառաջդիմութեան մը նախանշանները կը դիտենք գոհունակութեամբ:

Մեծ գոհունակութեամբ պէտք է արձանագրենք - եւ մասնաւոր գրութեամբ ալ արդէն գնահատած ենք - ազգային նախնադասնորութեան Երեւանի քաղաքի մէջ, որը երեւան բերաւ այս Միութիւնը, դորձապիտութեամբ սեղանին Բողոքական Եկեղեցւոյ Չանից Միութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կրտսերաց Լիկային, իր յոյժ պատուարեր մասնակցութեամբը Շրայնըրներու տարեկան տօնահանդէսին ի Սան Յրանսիսկօ այս տարի Յուլիսին:

Արտաքին եւ ներքին պայմանները մնացին միշտ անըպատու այս Թեմի բարոյական եկեղեցին օժտելու նաեւ նիւթական չէնքով մը, հակառակ ընդհանուր փափաքին եւ բարենախանձ տրամադրութեան:

5.- ՕՔԼԷՆՏ.- Սան Յրանսիսկոյի դրացի այս Թեմը կը հաշուէ հազիւ 70-75 ընտանիքներէ բաղկացած հայութիւն մը՝ Մայր Եկեղեցւոյ դաւակ, 366,172 ընակչութեան մէջ: Մինչեւ 1930 Օքլէնտ քաղաքը ունեցած չէ ոչ Եկեղեցի եւ ոչ ալ սեփական Հովիւ: Առաջնորդի եւ Առաջնորդարանի կողմէ նշանակուած Եկեղեցականներու պարբերական այցելութիւններով կատարուած է համայնքի հոգեւոր մատակարարութիւնը: 1929-ի ընթացքին առժամեայ Հովուութիւնը վարած է Արժ. Տ. Թէոդորոս Ա. քահանայ, որ երեք շաբաթը անգամ մը այցելած, պատարագած եւ բարոգած է: 1931-ին Սան Յրանսիսկոյի հետ Օքլէնտ ալ ունեցած է իր ընտրեալ Հովիւը յանձին Արժ. Տ. Պետրոս քահանայ: Յակոբեանի:

Եկեղեցաւէր Տիկմանց Միութիւնը այս Թեմին մէջ բակիւրէն ի վեր իր գոյութիւնը պահպանող եւ հնարաւոր արդիւնք ցոյց տուող կազմակերպութիւնն է եղած Հոգաբարձութեանց կողմէն: Իր գործունէութիւնը արժանի է գովեստով յիշատակութեան:

Երիտասարդաց Միութիւնը կազմուած է այս չըջանալի, դժբախտաբար սակայն չէ կրցած ըլլալ յարատեւ։ Վերակազմութեան համար փորձեր ծրագրուած են, գործադրութեան համար սպասելով յարմարագոյն առիթի մը։

Զախողած է նոյնպէս հովիւին տան մէջ բացուած հայ վարժարանի նախափորձը։

Կիրակնօրեայ Դպրոց չկայ եւ չէ եղած։

Սմէնէն միւլթարական կէտը այս Թեմին համար եւ դընհատութեան իսկապէս արժանի այն վճռական քայլն է՝ զոր առաւ համայնքը սեփական եկեղեցի մը ունենալու համար։ Ծէնքը պատշաճ դերքի մը վրայ եւ յարմար կառուցուածքով, գնուած է արդէն 4,500.00 տուրքով, որուն 2,500.00-ը վճարուած կանխիկ։ Փոքրիկ նորոգութիւն մը եւ հայկական ոճով խորանի մը յաւելումը պիտի դարձնեն չէնքը կատարելապէս նպատակադարմար եւ, կ'անկախենք աղբիւր մը նոր ոգեւորութեան եւ բարոյական շինութեան։ Ս. ՎԱՐԴԱՆԵԿԵՂԵԳԻՆ աշակէս մեր թեմական եկեղեցիներու թիւը կը բարձրացնէ վեցի, եւ կը ներկայացնէ երրորդ լաւագոյն չէնքը Ֆրէզնոյի եւ Լոս Անձէլէսի եկեղեցիներէն վերջ։

6.— ԵԳԵՄ.— Եգեմ իր չըջակալքով բնակավայրն է դեռ 100 տան չափ ապեպաններու։ Պարկէշտ աշխատատեղեր, ինչպէս բնդհանրապէս մեր բոլոր համայնքները, անոնք դիտցած են իրենց համեստ, բայց՝ համեմատած իրենց սնտեսական կացութեան հետ՝ առատ գոհարեութիւններով պահել իրենց Ս. Աստուածածին եկեղեցին, շինուած 1911-ին, եւ հայ վարժարանը՝ երկու կեդրոններու մէջ, — Եգեմ եւ Կոչին։ Վերջերս ունեցաւ նաեւ իր Կիրակնօրեայ դպրոցը, զոր հայ վարժարանին հետ կը կառավարեն գովելի նուիրումով Տէր եւ Տիկին Յ. Նադարէթեան։

Հոգաբարձութիւններ եւ եկեղեց. Տիկնայն Միութիւնը բաժնէն եւ միշտ կ'ընեն իրենց կարելին հոգելին՝ եկեղեցիին շուրջ բոլորուած պահելու համար ամբողջ համայնքը եւ չը թողլու որ տկարանայ անոր մէջ հայրենի աւանդութեանց հանդէպ բարեպաշտիկ դուրգութեանը։ Այս Թեմը ատեն մը մնացած անհովիւ, ընդունած է պար-

բերաբար կանոնաւոր այցելութիւնները Առաջնորդին։ Հոգաբարձութեան եւ ժողովուրդին դրական ջանքերը ունենալու սեփական հովիւ՝ ձախողեցան։ Այս նպատակով տրամադրուած կարէտը դումար մըն ալ 700 տուրք, վերահացաւ ի գուր։ Հովիւը, որ հրաւիրուած էր, որուն իբր ճանապարհածախտ ուղարկուած էր այդ դումարը եւ որ Ամերիկեան Կառավարութեան կողմէ ետ ճամբուած էր Նիւ Եորքէն իբր նո պոն, չվերադարձուց զայն։ Այժմ երկրորդ տարին է որ Թեմին հովուութիւնը կը վարէ Տ. Վարդան քհնյ. Դաւիթեան, մատակարարելով ծխականաւորարողական բնոյթ կրող հոգեւոր պէտքերը նոյն համայնքին։

Չունի Երիտասարդաց Միութիւն, վաւերի ցանցառ է թիւը երկու սեռէ երիտասարդութեան, եւ կը պակսի մանաւանդ այս ուղղութեամբ կազմակերպիչ ու վարիչ ոյժ։

Եկեղեցիէն անկախ, ընկերային ծառայութեան նկրդատող, բայց մերթ կը թափան գործին ալ սատարող Կադմակերպութիւն մըն է Յառաջդիմասիրաց Միութիւնը Վայսէլիայի մէջ, որ մաս կը կազմէ Եգեմի Թեմին։

Եկեղեցւոյ եղեցողութիւնները կը վարեն քանի մը եկեղեցւոյ աղագայիներ։ Դպրախումբ չկայ։

7.— ԲԻՏԼԻ.— Փոքրիկ Թեմ մը ա՛յս ալ, հազիւ 90 տուն հայութեամբ, 2587 բնակչութեան մը մէջ։

Իր ճակատադիրը չէ եղած ժպտուն։ Զէ ունեցած կանոնաւոր Հովիւ։ Արժ. Տ. Արսէն քհնյ. Թորոսեան մէկ տարի միայն պաշտօնավարած է, 1930-ին։ Երկուստեք անհամաձայնութիւններ հարկադրած են զինքը հեռանալու։ Թեմը իրմէ ստաջ եւ վերջը մնացած է անհովիւ եւ ղեկավարուած է ուղղակի Առաջնորդարանի կողմէ։ Բարեշնորհ Պօղոս Սրկզ. Վարդանեան ջանացեր է բաց պահել եկեղեցին Կիրակի օրեր, արտօնուած ըլլալով յարմարագոյն երգեցողութիւններով գոհացում տալ գոնէ չափով մը բարեպաշտական պահանջներու։ Իր սեփական եկեղեցին է Ս. Սահակ-Մեսրոպ, կառուցուած 1924-ին։

Բիտլի անկարող եղաւ գնահատելու գործնականութիւ-

նը մեր թելադրութեան՝ Եղեմի հետ միացած ունենալու մէկ հովիւ յանձին Յովհաննէս Սրկը - Սիմոնեանի, որ իր որոշ պատրաստութեամբը յարմարագոյն անձն էր այս պաշտօնին համար։ Կորսուած այս պատահութիւնը հետզհետէ աւելի դժուարացուց թեմին կաղմակերպչական եւ վարչական աշխատանքները։

Առաջնորդի եւ իր կողմէ նշանակուած անձերու պարբերական այցելութիւնները անբաւական էին անշուշտ թեմական գործերը ղեկելու իրենց բնականոն ընթացքին մէջ։ Այժմ, ժամանակէ միակեր տեղւոյն Հոգաբարձութեան առաջարկութեամբ, Փառւորի Հոգաբարձութեան համաձայնութեամբ եւ Առաջնորդարանիս հաւանութեամբ ամիսն անգամ մը հոն կ'այցելէ Փառւորի Գեր. Հովիւը, կը պատարագէ ու կը քարոզէ։ Այս կիսամիջոցն ալ սակայն ցաւին արմատական դարձանք չէ։ Ներկայ տնտեսական աղանալն ալ աւելի կը կնճռոտէ այս թեմի եկեղեցական հարցը եւ գծեզ կ'ընէ մտահոգ։

Բիւրին ունեցեր է միշտ իր Հոգաբարձութիւնը, որ ըրեր է իր կարելին, ըրեր է ինչ չափով որ օժանդակեր է ինքը ժողովուրդը։ Այս օժանդակութիւնը դժբախտաբար եղած է չափ անբաւարար։

Եկեղեցաւէր Տիկնանց Միութիւնը նոյնպէս անփոյթ չէ գտնուած բոլորովին իր պարտականութեան մէջ, իր միւս ըոյր Միութիւններուն նման կաղմակերպելով դանազան ձեւի հաւաքոյթներ կամ հանդէսներ, դասախոսական ժողովներ։ Առոնց աջակցութեամբ փորձեր են եղած ունենալու եւ ունեցեր են հայ վարժարան եւ Կիրաւիօրեայ դպրոց, որոնց մէջ գործօն դեր է ստանձնած անգամներէն Տիկնի Նիկիտարեթ Յարութիւնեան՝ իբրեւ ուսուցչուհի։ Բայց այս բոլոր ձեռնարկները չեն գտեր ժողովրդային սրտեռանդն քաջալերութիւն։ Մնայուն հովիւի մը պակասը գլխաւոր աղբիւրն է եղած այս գժուարութեանց։

Ներսիսապետաց Միութիւնն չունի Բիւրի։

Ասոր փոխարէն ունի դպրախումբ մը, որ երիտասարդ եւ կամաւոր ոյժի մը, Պ. Յարութիւն Արութեանի առաջնորդութեամբ եւ ինքնակառավար-

ըութեամբ կը յաջողի Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները ընծայել ըստ կարելւոյն հաճելի եւ շինիչ։ Այս գետնին վրայ 1930-ի Հոգաբարձութեան մէկ փորձը Պ. Փրոֆֆ Գալֆայեանի յանձնելու Դպրախումբին մարդու մը, որ չափ ալ զնահատութեան արժանի, վիճակեցաւ միեւնոյն բախտին. զի հազիւ երկու ամիսներ կարելի եղաւ շարունակել սկսուած աշխատանքը։ Ներկայ դպրախումբի անդամները կրնան յարմարագոյն ատաղձները դառնալ սպառնալ Ներսիսապետաց Միութեան մը, եթէ թեմն ունենայ իր արժանաւոր մնայուն Հովիւը։

8.- ԹԱԻԼԱՐԻ.- 28 տուն աղբեպաններով համայնք մը, ի վիճակի չէ կաղմելու առանձին թեմ մը՝ իր բոլոր ստորոգելիներով։ Չունի սեփական եկեղեցի եւ Հովիւ։ Կ'ընդունի Առաջնորդի եւ կրթման ալ այլ Հովիւներու պարբերական այցելութիւնները։ Իր սովորական հոգեւոր մատակարարութիւնները կը կատարէ Եղեմի Հովիւը, եթէ պէտք ցոյց տրուի։ Ունի Հոգաբարձութիւն եւ եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն։ Առաջինը կը ջանայ, միւսը կը փորձէ դործել։ Վերջինին կը պակսի իրերահասկացողութեան պարտք ունի։ Ինչ որ կը ջլտուէ ամէն եռանդ եւ կը ձախողեցնէ ամէն փորձ։ Արձանագրութեան արժանի եւ ստուգապէս զնահատելի է միայն այն ոգեւորեալ շարժումը, որ այս փոքրիկ թեմին ապահովեց վարժարանի սեփական շէնք մը։ Այդ նպատակին համար տրամադրուեցաւ 800 առլարի մօտ գումար մը, որ ի պահ դրուած էր դրամատան մը մէջ։ Եւ այսօր թուլարին ունի գոնէ իր հայ վարժարանը 38 աշակերտներով։ Այս թիւը պատուարեր է 28 տնուոր համայնքի մը համար։ Բարեկնօրհ Կաբապետ Սրկը. Տէր-Արիստակէսեան ստանձնած է ուսուցչի պաշտօնը, ստանալով միայն երթեւեկի ծախք մը Ծըրէզնոյէն թուլարի։ Համեստ եւ գովելի փորձ մըն ալ եղած է նոյն Սարկաւագի կողմէ՝ պատրաստելու փոքրիկ դպրախումբ մը եւ վարժեցնելու դայն Ս. Պատարագի երգեցողութեանց։

9.- ՍԱԳՐԱՄԵՆԹԻՍ.- Փոքրագոյնը մեր թեմերուն մէջ։ 20-25 տուններ կը կաղմեն մեր եկեղեցւոյ համայնքը։ Բաց

ի Հողարարձութենէ եւ եկեղ. Տիկնանց Միութենէ՞ չէ ունեցած եւ չէր կրնար ունենալ եկեղեցական այլ կադմակերպութիւն կամ հիմնարկութիւն: Ո՛չ եկեղեցի, ո՛չ Հովիւ, ո՛չ հայ վարժարան եւ ո՛չ Կիրակնօրեայ դպրոց: Այցելած ենք երբեմն մենք, երբեմն Արթ. Տ. Թէոդորոս Ա. քհնյ. Իսահակեան: Յանգաւաբար տեղի ունեցած են ազգային եկեղեցական հանդիսութիւններ ալ, դորս քաջալերած ենք անձամբ: Վերջերս այս Թեմը ենթարկած ենք Սան Ֆրանսիսկո-Օքլէնտի Հովուութեան: Իսկ Հողարարձութիւնը վերածուած է Գործակալութեան, որ, համայնքի իսկ հաւանութեամբ, յանձնուած է Պ. Ահարոն Ռոստիկեանի:

Տիկնանց Միութիւնը, ժամանակ մը կադմալուծուած եւ ալժմ վերակազմուած, կը փորձէ նոր չարժուանք՝ դադութիւն մէջ արթուն պահելու, գտնէ նուազագոյն չափով, ազգային-եկեղեցական գիտակցութիւնը:

ՈՒՇԵՒՆԿԹԸՆ-ՕՐԷԿՈՆ ԵՒ ՄԵՔՍԻԿՈ

1928 Օգոստոսին Նիւ Եորքի Հայոց Առաջնորդարանը, իր Վարչութեան որոշումով, Առաջնորդարանիս կը փափաքէր փոխանցել Ուաշինկթըն եւ Օրէկոն Նահանգները, ուր, գլխաւորաբար Բորթ-Լենտ եւ Սիաթլը, ցիրուցան սակաւութիւ հայութիւն մը հաստատած է իր բնակութիւնը: Առաջնորդարանս ընդունած էր այդ կարգադրութիւնը: Կը ցաւինք սակայն ըսելու թէ բնաւ պատահութիւն եւ հնարաւորութիւն չունեցանք այցելելու այդ շրջանը:

Մեզի համար բարոյական հաճելի պարտականութիւն մըն էր հետաքրքրուիլ նաեւ այն ցանցաւ հայութեամբ՝ որ կ'ապրի Մեքսիկոյի կարգ մը քաղաքներուն մէջ: Այդ երկրամասին մէջ տեղի ունեցած քաղաքական վերելայրուումները կարեւորութիւն չէին ընծայեր եկեղեցականի մը՝ մուտք գտնելու հոն: Միայն աւելի խաղաղ շրջանի մը Լոս Անձէլըսի մեր Հովիւը առիթ ունեցաւ անգամ մը այցելելու Տիւանա եւ հոգեւորապէս միխթարելու տեղւոյն փոքրիկ դադութը, որ կը բաղկանայ, ըստ Հովիւի տուած տեղեկութեան, «Մայր եկեղեցւոյ պատկանող 12 այր եւ

16 կիւն մարդերէ, եւ Բողոքական եկեղեցւոյն պատկանող 8 այր եւ 14 կիւն մարդերէ, ընդամենը 50 հոգի»: 1931 Յունիսի ընթացքին ալ Բորթ-Գէորգ Սարաֆեան այցելեց Մեքսիկո քաղաքը, իր հետ տանելով մեր մէկ դրուութիւնը՝ որով կը թելադրէինք դադութիւն օգտուիլ Բորթ-սորի ներկայութենէն, կադմակերպուիլ եւ կապ հաստատել Առաջնորդարանիս հետ: Բերուած տեղեկութեանց համաձայն Ժողովուրդի չափազանց ցիւրածութեան հետեւանքով եկեղեցապէս կադմակերպելու ձեռնարկը չէ յաջողած: Բայց ատոր փոխարէն կադմուած է Հ. Բ. Բ. Միութեան Մասնաճիւղ մը, ինչ որ ոչ նուազ առիթ է դուռնակութեան եւ արժանի դնահասարակեան:

ՄԵՐ ՀՈՎԻՆՆԵՐԸ

Թէեւ ունինք ինը Թեմեր, բայց մեր Հովիւներուն թիւը, չորս տարւան ընթացքին, նշան է 5-6, չհաշուելով շրջուն Հովիւր՝ որուն պաշտօնավարութիւնը տեւած է մէկ տարի միայն, 1929:

Ահա ցանկը մեր Հովիւներուն. —

1. — Գեր. Տ. Վարդան Ծ. Վ. Գառարեան, միաբան Ս. Յակոբեանց Վանուց Հայոց Երուսաղէմի: Ձառարինք է ի վեր կը վարէ Յրէզնոյի Հայոց Հովուութիւնը:
2. — Գեր. Տ. Տիրայր Ծ. Վ. Մարգարեան, միաբան Արմաշու Դպրեմանքին: Տասնեմէկ տարիներու պաշտօնավարութիւն մ'ունի Պատուրբի մէջ:
3. — Արթ. Տ. Թէոդորոս Ա. քհնյ. Իսահակեան, համարսարանական: Վարած է Հովուական պաշտօններ ի Յրէզնոս, Պատուրբ, եւ 1929-ին կղած է շրջուն Հովիւ Սան Ֆրանսիսկո - Օքլէնտ - Թուլարի - Սաքրամենթի Թեմերուն: Ալժմ անպաշտօն:
4. — Արթ. Տ. Առաքմ Ա. քհնյ. Մելիքեան, աշակերտած Երուսաղէմի Հայոց Ժառանգաւորաց վարժարանին: 15 տարիներէ ի վեր Հովիւն է Լոս Անձէլըսի Թեմին:
5. — Արթ. Տ. Վարդան քհնյ. Դաւիթեան, Կեսարիոյ Վիճակէն: Երկու տարիներէ ի վեր կը վարէ Հովուութիւնը Եղեմի հայոց:

6.- Արժ. Տ. Պետրոս քհնյ. Յակոբեան, Համալսարանական: 1930-էն սկսած կը հովուէ Սան Ֆրանսիսկոյի եւ Օբլէնտի զոյգ թեմերը:

7.- Արժ. Տ. Արսէն քհնյ. Թորոսեան: Մէկ տարի միայն, 1930-ին պաշտօնավարած ի Րիտլի:

Ասոնցմէ զուրա Լոս Անճէլըսի մէջ իբր օգնական Հովիւ կը ծառայէ Արժ. Տ. Բարսեղ քհնյ. Թորոսեան, Նիկոմիդիոյ Րոսլանպէկ գիւղի քահանաներէն:

Ծնթ.— Սան Ֆրանսիսկոյի 1927-1929-ի Հովիւն է եղած նախկին քահանայ Սաչիկ Գուրգեան:

Մեր Հովիւները, Համաձայն իրենց բնական ընդունակութեանց եւ ստացած կրթութեան, ջանադիր եղած են միշտ օգտակար հանդիսացնելու իրենց ստանձնած պաշտօնը եւ հաւատարիմ դռնուկներ իրենց կոչումին: Աւելորդ կը նկատենք մատնանշել մարդկային թերութիւններէն՝ որոնցմէ հոգեւորականներն ալ զերծ չեն անկապաւ: Միայն չիտակ չըլլայ թերեւս ծածկել թէ անոնք չեն յաջողած իրովին գոհացնել բոլոր պահանջները ժողովուրդի ամէն խաւերուն: Բացառելու համար այդ անյաջողութիւնը՝ աւելցնենք թէ այդ պահանջները եղած են բարդ ու բազմապիսի, այլապէս ըլլալով նկարագիրն ու ճաշակը, ոգին ու ըմբռնումները, կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը ոչ միայն իրարու աննման ծննդավայրերէ եկող ժողովրդային խառնուրդներուն, այլ նաեւ այս երկրին մէջ հասակ քաշած իրերայաջորդ դոնէ երկու սերունդներուն:

Մեր Հովիւներու պատրաստութիւնն ալ, բայց ի մէկերկուքէ, երբեք հիմնուած չէ եղեր նախառնութեամբ այս երկրի սլայմաններուն՝ որոնցմով կը շարժին, կամաւ թէ ակամայ, մեր նոր սերունդները: Հարկ կա՞յ ըսելու թէ ասիկա իրենց յանցանքը չէ. ո՛չ ալ այս դառն իրողութիւնը կրնայ ստուերածել ինչ որ անոնք կը աքնին ընել՝ առաջնորդուած իրենց հոգեւոր կոչումին լոյսով, գիտակցութեամբ եւ մտադիր բարեկամեցողութեամբ:

Մեր Թեմերը, յանուն հին եւ միջին սերունդներուն, պէտք ունին առոնց գործունէութեան: Չենք կրնար սա-

կայն թիտել թէ Հրամայողօրէն պէտք ունին նաեւ նոր ոյժերու, որոնք, լծորդուած անոնց հոգեւոր փորձառութեանց, տան ամբողջական գոհացումը բոլոր պահանջներուն:

Մենք կը գնահատենք ինչ որ մեր Հովիւները չեն անտեսեր ընել իբր հոգեւոր շինութեան, իբր ազգային-եկեղեցական արժանապատուութեան եւ Առաջնորդարանի հեղինակութեան հետ հաշտ գործ. եւ կը մեղադրենք որ եւ է զանցառութիւն այս Հրամայական պարտականութեան մէջ: Կը սիրենք որ մեր Հովիւները ամուր պահեն եկեղեցականի մեծադոյն յատկանիշները, — ՀԱՒԱՏՔ՝ ԻՐԵՆՅԳՈՐԾԻՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ, ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԻՒՆ՝ ԻՐԵՆՅՎԵՐԱՅԵՐՈՒԹԻՆ ՄԷՁ, ԱՆՇԱՀԱՆԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԻՐԵՆՅՊԱՇՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՁ:

Հովիւները թանկազին օժանդակներն են առաջնորդական բաղկին իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ՝ որոնք նկատի ունին հասարակաց օգուտը: Մեր Հովիւները կ'ակնկալենք որ ըրած ըլլան ինչ որ կրնար պահել անոնց մէջ խրդճի անդորրութիւնը եւ աղահուլի հանրութեան համար արդիւնազոր ճամբաշխութիւնը: Կասկած չկայ թէ պակասները, ոչ-դիտաւորեալ, ինչպէս կը սիրենք հաւատալ, անդալի դարձնելու անկեղծ ջանքեր չեն խնայուած միշտ Առաջնորդին կողմէ:

Բարենախանձ ոգւոյն հետ աւելի ներոյժ գործակցութիւն մը՝ կը հաւատանք թէ առաջնորդական ձեռնարկները կրնար դարձնել աւելի արդիւնատու, առաջնորդական հեղինակութիւնը աւելի դօրաւոր, ինչպէս նաեւ ժողովրդային յարգանքն ու վստահութիւնը եկեղեցական դասուն հանդէպ՝ աւելի խոր:

Մենք շատ փոյթ չենք ըրած մեր Հովիւները քաջալերելու վարձատրութեան աշնալիսի ձեւերով՝ որոնք առաւելապէս փառասիրութիւններ եւ սնամտութիւններ փայտալու բնոյթն ունին, եւ կրնան վիրաւորիչ խակ ըլլալ կոչումին բարձր ներշնչումներով համեստացած արժանիքներու համար: Մեր սկզբունքն է եղած թոյլ տալ որ հոգեւոր պաշտօնեան իր պարտաճանաչութեան վկայու-

թիւնն ու վարձատրութիւնը դռնէ ի՛ր իսկ գործերուն մէջ: Սօսք մը, ըլլա՛յ այն դիտողութիւն, թելադրութիւն թէ գնահատութիւն, ըլլա՛յ գրաւոր թէ բերանացի, որ կը կրէ զբոջմը անկեղծութեան, լաւագոյն վարձատրութիւններէն մէկն է զուրոյն եկած: Այդ խօսքը զխոսքուած չէ:

Այսուհանդերձ մենք չենք հակառակած հաստատելու որ եւ է որոշում կամ կարգադրութիւն, որ պաշտօնական խողովակով այսպիսի վարձատրութեամբ մը պատուել սիրած է մեր գործակից-հոգիւնները: Այսպէս, Արթ. Տ. Թէոդորոս քհնյ. Իսահակեան, մեր Կրօն. Ժողովի որոշումով եւ մեր օրհնութեան գրով ստացած է Աւագութեան տիտղոս: Նաեւ Լոս Անճէլըսի Հովիւ Արթ. Տ. Ասովմ քհնյ. Մեկրեան, Երուսաղէմի Միաբանութեան խնդրանքով եւ երջանկայիշատակ Դուրեան Ս. Պատրիարքի Կոնդակով արժանացած է նոյն տիտղոսին, հանգ. Պատրիարքի Յօրեւեանին առիթով մեր կողմէ Երուսաղէմ գլխաւորած միջոցին:

Տարակոյս չունինք թէ մեր միւս Հովիւները զխոսքան գնահատել այն լուրիայն վարձատրութիւնը՝ որուն նոյնչափ արժանի էին նաեւ իրենք: Մասնաւորապէս Ֆրէդնոյի եւ Ծառէլլրի Գեր. Հովիւները, Տ. Տ. Վարդան Գասպարեան եւ Տիրայր Մարգարեան Ն. Վարդապետները, առաջինը իր պաշտօնավարութեան քսանամեակին եւ միւսը իր տասնամեակին առիթով, ունեցան այսպիսի վարձատրութիւն մը:

ՄԵՐ ՍԱՐԿԱՒԱԳՆԵՐՆ ՈՒ ԳՊԻՐՆԵՐԸ

Եկեղեցական պաշտամունքները բնծայելու համար աւելի կանոնաւոր եւ Հովիւներուն տարւո համար օժանդակ ոյժեր այդ պարտականութեան մէջ, Առաջնորդարանի կարգադրութեամբ, պատկան Ժողովի որոշումով, եւ թեմական Հովիւներու եւ Հոգաբարձութեանց ցուցումներով ու վկայութեամբ, քանի մը յարմար անձնաւորութիւններ ձեռնադրութեամբ բարձրացուցինք Աւագ Սարկաւորութեան աստիճանին: Ասոնք են — Բարեշնորհ Կա-

քաղեա Սրկդ. Տէր Արիստակէսեան՝ Սան Ֆրանսիսկոյի. Բար. Պողոս Սրկդ. Վարդանեան՝ Րիտլիի. եւ Բար. Նշան Սրկդ. Ժամկոչեան՝ Լոս Անճէլըսի: Այս ձեռնադրութիւնը պայմանաւորուած չէր եւ չէր եւ է յանձնառութեամբ մեր կողմէ՝ ազգային բարձրացնելու զիրենք քահանայական աստիճանին: Քահանայացիներու առաջադրութեամբ Սարկաւագ ձեռնադրած ենք միայն Պ. Յովհաննէս Սիմոնեանը:

Ասոնցմէ զուրս թմանց ալ տեսած ենք ուրախարարութեան արտօնութիւն, սրտաշօթէն չարանակելու համար իրենց գովելի ծառայութիւնը Աստուծոյ անդանին:

Այս տարի ալ Մայիսի ընթացքին զարութեան աստիճան առնինք Ֆրէդնոյի եւ Ծառէլլրի զարախոմբի այն անդամներուն՝ որոնք քանի մը տարիներէ ի վեր կանոնաւորապէս մասնակցած էին այդ խումբերուն եւ պաշտօնական Մարմիններուն զովեռտին աւ բարի վկայութեան էին արժանացած:

ԵԿԵՂԵՅԱՍԻՐԱՅ ԱՐԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԸ

ԵՒ «ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ»

Եկեղեցաւորաց Արանց Միութեան կազմութիւնն ու կեանքը Ֆրէդնոյի մէջ, նախաձեռնութեամբ քանի մը հաւատաւոր հոգիներու, գնահատանքով ողջունելի երեւոյթ մըն է: Անդամներու յոյժ սահմանափակ թիւը բոլորովին անարժէք չէ դարձուցած իր դոյութիւնը: Եթէ չէ ունեցած, գուցէ որոշ պատճառներով, իր դաշտը բնադարձակելու ձգտումներ ու ջանքեր, ի յայտ բերած է սակայն զօրաւոր կամք եւ յարատեւութեան ողի՝ պահպանելու եւ ապրեցնելու իր միակ ստեղծագործութիւնը, «ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ»ը: Առաջնորդարանոյ յանձին իր Առաջնորդին, ինքն ալ ըրած է եւ կ'ընէ բարոյական եւ նիւթական ամէն հնարաւոր զոհողութիւն՝ վառ պահելու համար ճրագը կրօնական-աղագային ամսօրեայ այդ համեմատ հանդէսին՝ ՓԱՐՈՍ-ին, դառնալով անոր ջերմ հովանաւորողը: Իր քարտուղարը Պ. Գուրգէն Տէր-Վարդանեան, Պ. Գրիգոր Սարաֆեանէն վերջ՝ որ մէկն է ե-

ղած այս Հանդէսին հիմնադիրներէն եւ գրչի աշխատողներէն եւ կը մնայ միշտ մէկը այս վերջիններէն, 1929-էն սկսած կը վարէ անոր խմբագրութիւնը, ջնջին վարձատրութեամբ մը, եւ է անոր գնահատուած ոյժերէն մէկը: Այս ձեռնարկը կը կարօտի եւ արժանի է աւելի լուրջ հետաքրքրութեան, քաջալերութեան եւ գնահատութեան, իբրեւ միակ կրօնական-ազգային ամսաթերթը Ամերիկայի մէջ: Դրական գնահատութեան այն չափը՝ որ կը տրուի Գալիֆոռնիոյ չրջանակէն դուրս գտնուող բարեսէրներու կողմէ, ակնկալելի էր որ կրկնապատկուէր Գալիֆոռնիոյ սահմաններէն ներս: Բայց այդ չեղաւ զժախտաբար: Մեղադրանքը արդար չեմ գտնիր բեռնակ միայն մեր ժողովուրդի ուսին:

ՓԱՐՈՍ, առաջնորդուած ոչ միայն հին՝ այլ նաեւ նոր սերունդին օգտակար ըլլալու փափաքէն ու պարտաճանաչութենէն, փորձ մըն ալ բրաւ աւելցնելու անգլերէն բաժին մը: Այդ փորձը, իբրեւ սկզբնաքայլ, քիչ գետնին գլուխ: Բայց անոր շարունակութիւնը, աւելի ձեռնտու պայմաններու տակ եւ աւելի լաւ ծրագրուած՝ ուղղութեամբ ու բովանդակութեամբ, կը յուսանք թէ պիտի գտնէ աւելի լայն յաջողութիւն, իբրեւ օժանդակ ոյժ մը նման ձեռնարկներու՝ որոնք հետզհետէ հրապարակ կուգան, արթնցնելով շահագրգռութիւն մեր անդլախօս եւ ընտանադրութեան մէջ, դէպ ի ազգային-կրօնական մշակութային արժէքները:

Դ.

ՄԵՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ս. ԷԶՄԻՍԹԻՆ — ԱՆԹԵԼԻՄ — ԵՐՈՒՍԱԼԻՄ — Կ.ՊՈԼԻՍ

Այս չորս կեդրոնները, իրենց ազգային-եկեղեցական Աթոռներով (իշխանութիւններով) կը համադրեն ու կը պահպանեն իրենց մէջ ազգային-եկեղեցական գոյութեան ամէնէն թանկագին ու ներշնչող աւանդութիւններն ու ժառանգութիւնները: Այս հանդամանքով անոնք կը հանդիսանան մէկ-մէկ դաստիարակիչ յայտարարներ մեր բո-

ւոր դադութներուն համար: Այս բնութեամբ Առաջնորդարանս ջանացած է ղեկավարել իր պարտականութեան, մշակելու տեւական եւ իրական յարաբերութիւն այդ բոլոր Աթոռներուն հետ:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՈՅ բարոյական հեղինակութեան հանդէպ Առաջնորդարանիս վերաբերումը եղած է որդիական, օրինական եւ դործնական: Իր հրահանգները, եկեղեցական-կարգապահական դժուարին պարադոքսներու մէջ, ստացած է այս կեդրոնէն: Իսկ տոտր տնտեսական դժպէի պայմաններուն տեղեակ՝ հատուցած է իր պարտքը նիւթական հրնարաւոր օժանդակութեամբ: 450 տալերի համեմատ դուրս մը ուղարկած է 1929-ին: Իսկ այս տարիէն սկսած Ս. ԷԶՄԻՍԹԻՆ ՕՐ հոչակած է Տօն Կաթողիկէի Կիբակին, յանձնարարելով թեմական բոլոր Հովիւներուն՝ եւ պատկան Մարմիններուն հանդիսաւոր պաշտամունքներով անդրադառնալ յորան նշանակութեան վրայ, եւ այդ առիթով նիւթական օգնութիւն մըն ալ ասպանովել Մայր Աթոռին կարիքներուն համար:

Տխուր այլ սրտազին պարտականութիւն մըն ալ կատարած է, Յիշատակի պաշտամունքով եւ հանդէսով յաղեւելով եւ պանծացնելով օրհնեալ յիշատակը հանդուցեալ Տ. Գէորգ Ե. Կաթողիկոսին:

Հայրասրեական ընտրութեան տոթիթով՝ իբրեւ Թեմիո եկեղեցական ի պաշտօնէ պատգամաւոր՝ մեկնած ենք Ֆրէզդոյէն 1930 Սեպտեմբերին դէպ ի Էջմիածին, բայց ընտրութեան անակնկալ յետաժողովով, երկու ամիս Արեւելեան Առաջնորդութեան սահմաններուն մէջ, տեղույն Կեդր. Վարչութեան խնդրանքով, այցելութեամբ քարոզելի վերջ վերադարձած ենք Ֆրէզդո:

Վերջին պահուն ստացած ենք Ս. Էջմիածնի Գեր. Հոգ. Խորհուրդի 1932 Յունիս 22 ք. պաշտօնադիրը՝ որ մեկ կը բերէ բերկառիթ աւետիսը թէ Հայրապետական բնարութիւնը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Նոյեմբերի 10-ին: Եւրանի՝ թէ դադլթահայութեանց միահամուռ կամքը՝ բոլոր պատգամաւորներու ներկայութեամբ արժեցնելու իր ձայնը, յաղթահարէր այն բոլոր դժուարութիւնները՝ ո-

բոնք տնտեսապէս լուրջ ըլլալով մէկտեղ՝ բարոյացեալ իրթանող են:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՒՐՆ Զեա, փոխադրուած ռե հաստատուած ԱՆԹԵԼԻԱՍ, մեք քարաբերութիւնը եղած է Հայ եկեղեցւոյ ոգւոյն եւ կարգապահական պահանջներուն համապատասխան: Մենք մասնաւորապէս պարտք նկատած ենք հետաքրքրուել անոր եկեղեցական-կրթական ձեռնարկով, որ նորոգեալ ունի որոշորայն չափատանեաց եկեղեցւոյ համար արժանաւոր պաշտօնեաներ եւ ուսուցիչներ: Յանձնառու իսկ ենք եղած նիւթապէս օժանդակելու այս ձեռնարկին: Մեր ցանկացողութիւնը սակայն — հինգ տարուան համար տարեկան 1000 տոլար — չափ աննշան չափով մը միայն զժախտաբար կրցած ենք կատարել: Տնտեսական ներկայ տաքնապը հարկաւ եղած է գլխաւոր արդեւթը: Անթելիսի Դպրեւանքը սակայն կ'ակնկալէին որ աւելի զօրաւոր տեղ բռնէր մեր համայնքին մէջ, քան այդ տաքնապը՝ անոր տընտեսութեան մէջ: Զի Ս. Էջմիածնի ձեռնարանին պակասը, երուսաղէմի ժառանգաւորացին հետ, այս Դպրեւանքն է որ պիտի լեցնէ:

ԵՐՈՒՍՏԷՄԻ ԱԹՈՒՐ Ելլապէս ունեցած է մեզ, ինչպէս բովանդակ Աղգին, համար իր հմայքը, չորհիւ մասնաւորապէս երջանկայիշատակ Դուրեան Ծնորհալի Պատրիարքին՝ որ Սրբոց Յակոբեանց վանքը վերածեց եկեղեցական-կրթական մեծ վարարանի մը: Իր յիսնամեայ Յուրեանը 1929-ին հոս ալ, գլխաւորապէս երեք կեդրոններու՝ Ֆրէզնոյի, Լոս Անճէլըսի եւ Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ, կատարուեցաւ համազգային մեծ հանգիստաւորութեամբ: Կը ցտինք որ նիւթական հասոյթը, որ պիտի յատկացէր Երուսաղէմի Դուրեան Գրական Հիմնադրամին, չհասարեցաւ անոր բարոյական արժէքին: Մեծանուն Պատրիարքին անակնկալ մահով Աղգն ունեցաւ մեծագոյն կորուստ: Այս անդամանելի կորուստը ողբաց նաեւ Գալիֆոնիոյ Հայութիւնը անխտիր, արժանաւոր յարգանքն քննալով անոր անմոռանալի յիշատակին՝ եկեղեցիէն ներս եւ դուրս: Աղգը սակայն բախտ ունեցաւ այդ Աթո-

ւին վրայ բազմեցնելու այլ արժանաւոր դահակալ մը ցանձին Ամեն. Տ. Թորգոմ Արքեպ. Գուշակեանի, որ Կիրիւմէկը լուսահողի հոգեւուն աշակերտներէն եւ հետեւող մը անոր քայլերուն, պիտի կրնար շարունակել իր վարպետին Հիմնադրած մեծ դործը, ձեռնհասօրէն ու հաւատարմօրէն: Մենք լսինք կանխա թէ մեր երիտաւորդութեան համար պատեհագոյն առիթը նկատեցինք այս դահակալութիւնը անոր սիրտը ազգային արժէք ներկայացրնող այդ հաստատութեան հետ եւս կապելու փորձ մ'ընենք: Ինչ որ իմաստութիւնը չունեցանք ընել Գուրեան Սրբաբանի Յուրեանին առիթով՝ աղեցինք դարձանել այս պատեհութեամբ:

Թէ հանգուցեալ Սրբազանէն եւ թէ ներկայ Սրբազան Պատրիարքէն խնդրած ենք իրենց բարոյական օժանդակութիւնը մեզ արամադրելու նոր աշակերտութենէն հասած եկեղեցականներ՝ ծառայելու համար մեր անոջնորդական շրջանին մէջ: Դրական արատախան չենք կրցած ներդնել: Թէեւ ներկայ պայմաններուն տակ մեզի համար դուրսէ լուսական դժուար պիտի ըլլար դանձր գնահատող ու դոհացնող Թեմ գտնել կամ պաշտօն:

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱԿԱՆ ԱԹՈՒՐ Զործ հինգ դասու պատմական արժէք մ'ունի: Այս ժամանակաշրջանին ան եղած է մէկուկէս միլիոն հայութեան առաջնորդող սլոթը եւ հեղինակութիւնը իր եկեղեցական-ազգային աշխատակեանքին եւ շարժումներուն մէջ: Ըստ այսմ, ամէն դաշտի ղեկ աշտը ող բարոյակտն աւանդական կողմ մ'ունի այդ Աթոռին հետ, եւ խօսուն բան մը կը պարտի անոր, ի հաշիւ անցեալի՝ զոր չենք կրնար մոռնալ: Իր կրօնական-կրթական հաստատութիւններէն դատ, որոնք առաւելապէս տեղական հանգամանք ունին այժմ, կանգուն կը մընայ «ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆԸ», Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցը, որ խաղաղ անձալի կ'ոթոգացումն է Հայ Աղգին բարեսիրական բարձրակիւ զգացումներուն եւ ըմբռնումներուն: Գթութեան ուրջ Յարկը, որ իր մէկ դարու դոյութեան ընթացքին իր թեւերուն տակ ամփոփեց ու միութեան հազարաւոր թշուառներ, այսօր ալ կը շարունակէ, հակա-

ռակ բոլոր աննպատակ պայմաններուն, իր նախախնամական գերը: Եւ այս՝ շնորհիւ օրուան արթուն Պատրիարքին, Ամեն . Տ . Մեսրոպ Արքեպ . Նարոյեանի, պաշտօնական Մարմիններուն եւ համադրային պարտաճանաչութեան մը՝ որ վեր է ամէն գովեստէ: Այսպիսի հիմնարկութիւն մը, տարակոյս չկայ թէ իր աբխանաւոր տեղը պիտի ունենայ իւրաքանչիւր հայու սրտին ու մտքին մէջ: Նպաստել, հոգ չէ թէ համեստ չափերով, այդ Տան, քաղցր պարտականութեանց կարգէն է: Գալիֆոունիան չէր կրնար չըմբռնել զայս: Ահա թէ ինչո՞ւ Առաջնորդաբանիս որդւո՞ւմով Համբարձման տօնին յաջորդող Կիրակին մեր շրջանակին մէջ հռչակուեցաւ ԱԶԳ . ՀԻՒԱՆԻՒԱՆՈՅԻ ՕՐ: Հետապնդուած նպատակն էր ոչ միայն յիշատակները թարմացնել երախտահատոյց զգացումներով, այլ նաեւ նիւթական համեստ օգնութիւն մը ապահովել: Եւ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով Առաջնորդարանս կարողացաւ 110.00 տոլարի փոքրիկ գումար մը ստանալ բոլոր Թեմերէն եւ ուղարկել Ամեն . Ս . Պատրիարքի հասցէին՝ նպատակին յատկացուելու համար: Ուրախ ենք որ այս ձեռնարկը զրգիւ մը եղաւ ոմանց եւս, այլ ձեռնարկներով ուրիշ գումար մըն ալ փութացնելու նոյն նպատակին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ՄԵՆՔ .

Ամեր . Եպիսկ . Եկեղեցիին հետ մեր յարաբերութիւնները եղած եւ մնացած են միշտ քրիստոնէական-բարեկամական: Ուր որ մենք չենք ունեցած եկեղեցւոյ սեփական չէնք, ան մեզ տրամադրած է իր տաճարները: Ան յարգալիք գտնուած է նաեւ մեր եկեղեցական կարգադրահոլութեան հանդէպ: Փափաքելով օգտուիլ մեր երիտասարդութեան համար նաեւ անոր հոգեւոր ոյժերէն, Մեծ Պահոց առիթով անգամ մը հրաւիրած ենք երկու ոպիսիւպոսներ Սան Ուոքինի եւ Սան Ֆրանսիսկոյի, Գեր . Տ . Սէնֆրրո եւ Գեր . Տ . Բարսէն, մասնակցելու մեր պաշտամունքին եւ խօսելու երիտասարդութեան: Անոնք մեր հրաւերին պատասխանած են սիրով, եւ իրենց քարոզներով շեշտած են արժէքն ու կարեւորութիւնը այն եկեղե-

ցիին՝ որուն կը պատկանի մեր նոր սերունդը: Մենք ալ քանի մը առիթներով հրաւիրուած ենք այս եկեղեցիին կողմէ . անգամ մը զբաւոր խօսած Սաղրամէնթոյի եկեղեցիին մէջ պաշտամունքի միջոցին, եւ ուրիշ անգամ մըն ալ նոյն եկեղեցիին մէջ եկեղեցական Համագումարի մը առիթով, որ տեղի ունեցաւ այս տարի Ապրիլ 20-24:

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ .— Հայ եկեղեցական յարանուանութեանց հետ նոյնպէս մեր յարաբերութիւնները եղած են ու կը մնան աւետարանաշունչ: Մայր եկեղեցւոյ հանդէպ անոնց յարգալիք վերաբերումը մենք փոխադարձած ենք սիրոյ եւ գնահատանքի ապացոյցներով: Անոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած են ամէն անգամ որ հրաւիրուած են ազգային բնոյթ կրող եկեղեցական տօնակատարութեանց (օրինակ, Վարդանանց եւ Թարգմանչաց տօներուն եւ այլ առիթներով): Մենք ալ չենք խրոշած Աստուծոյ Սօսքը քարոզելէ եւ դաստիարակել նաեւ իրենց բեմերէն, երբ հրաւիրուած ենք: Գովեստով պէտք է յիշատակել Ֆրէդնոյի Մայր եկեղեցւոյ եւ յարանուանական երկու եկեղեցիներու մասնակցութեամբ ամսօրեայ դասախօսութիւնները զանազան օգտակար նիւթերու շուրջ:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆՔ .— Առաջնորդարանս, մեր պաշտօնավարութեան առաջին քառամեակի բովանդակ տւողութեան, ցոյց տուած է զուրգուրտութիւն վերաբերում Հ . Բ . Ը . Միութեան հանդէպ: Զի՞ զայն նկատած է ու կը նկատէ միակ կազմակերպութիւնը, որ ոչ միայն իր մէջ կը խտացնէ ու կը կիրարկէ կրօնական-բարեխիւական էական սկզբունքները՝ քրիստոնէութեան, այլ նաեւ կը հանդիսանայ մարդարանը Ազգին կազմակերպչական եւ համագործակցական ոգւոյն, կրելով համադրային նկարագիր եւ վերացնելով յարանուանական եւ կուսակցական բոլոր վնասակար պատուարները: Առաջնորդը իր կոչումին ու պաշտօնին հետ հաշտ եւ իր սրտին շատ մօտիկ գտած է ամէն պատահութիւններու եւ ամէն ուղղութեամբ անոր ուժեղացման ու ծաւալման համար թափուած աշխատանքներուն բերել

իր բարոյական աննախանձ ու նախանձախնդիր համեմատմանակցութիւնը: Միութեան հայրենաշէն ձգտումը, եւ այս ուղղութեամբ իր կատարած գոհաբերումները, որոնք հայ սրտերը կ'առաջնորդեն գործնապէս զննահատելու եւ քաջալերելու մեր աղբայրին դոյութեան եւ ինքնուրոյնութեան պահպանման միակ իրական աղբակն ու նեցուկը հանդիսացող Մայր-երկրի ծաղկումն ու բարգաւաճումը գէթ տեսեալն է չափութեային մարդին վրայ, այլապէս մեր վրայ կը գնէին անղանցատելի պարտք՝ քաջելու այս կաղմակերպութեան կողքին՝ մեր բոլոր հնարաւոր միջոցներով:

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ. — Առաջնորդութիւնը առաւելապէս հոգեւոր-բարոյական հիմնարկութիւն մըն է: Իր աղբայրին նկարագրերը հոգեւոր-բարոյական յանձնառութեանց արտայայտիչն է: Քաղաքական դաւաճանքներ չի կրնար ունենալ եւ չունի: Պաշտօնական յարաբերութիւններ քաղաքական կուսակցութեանց հետ, քաղաքական դաւանական խնդիրներու չուրջ, կը հակասեն իր կոչումին եւ կը վնասեն իր գործունէութեան: Առաջնորդը, ինչպէս հոգեւորական դասն ամբողջ, իրրեւ հոգեւորական ղեկավար՝ իր պաշտօնին բերումովն իսկ կը մնայ հեռու կուսակցական որ եւ է կաղմակերպութեան թելադրութիւններէն եւ աղբեցութենէն: Չի արհամարհեր, եւ չի կրնար արհամարհել զանոնք, եւ կը գնահատէ իսկ որ եւ է ձեռնարկ անոնց կողմէ, երբ ան կը հետապնդէ աղբաշէն որ եւ է նպատակ: Անոնց դոյութեան իրաւունքը այսպիսի ձեռնարկներով բլրալով արդարանայի, Առաջնորդարանս կը ցանկայ տեսնել զանոնք անշեղ այս իմաստուն ուղղութեան: Իսկ անհատները, ինչ կուսակցութեան ալ պատկանին անոնք, եղած են եւ կ'ըլլան առարկայ մեր համակրութեան եւ յարգանքին, իրրեւ մեր եկեղեցւոյ զաւակները: Մենք հաւատարիմ մնացած ենք միշտ այս սկզբունքին, չբաժնելով երբեք այլապէս դիտողներու եւ դատողներու կարծիքը: Մեր գործունէութիւնը մընապա՞մ է միշտ անկախ կուսակցական ուղղութիւններէ:

ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՄԵՆՔ. — Մեր Առաջնորդական չըջանա-

կին մէջ ալ Մամուլն ունի իր ներկայացուցիչները: Գալիֆոնիան ունի իր ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ: Մամուլը առաջնորդող ու դասող կարակիչ ազդակն է հանրային կարծիքին եւ ողջմտութեան. եւ իբր այս ան արժանի է յարգալից նրկատմանը որ եւ է կաղմակերպութեան: Իր քննադատութիւնները, իր թելադրութիւնները, հիմնուած անկողմնակալ եւ անաչառ տեսութեանց վրայ, թանկագին տատարներ են վեր բռնելու եւ համայնքին, եւ համայնքի ծառայող որ եւ է հիմնադրութեան բարոյական արժէքներն ու հոգեկան տրամադրութիւնները: Առաջնորդական այս համադրումով վերաբերուած է Վիճակիս մէջ գոյութիւն ունեցող Հայ Մամուլի բոլոր ծառայողներու հանդէպ: Իր ականջը բաց ու պատրաստ եղած է լսելու արդար ու շինարար քննադատութիւնները եւ կարեւորութեամբ հետեւելու յուրջ եւ թգտակար թելադրութեանց. բայց նաեւ ամուր փակած է զայն՝ անտարբերութեամբ անտեսելու համար ոչ-հիմնաւոր դիտողութիւններն ու ակնարկութիւնները: Մեր փոխարարելութիւնները մեր Մամուլին հետ եղած են ուղղամիտ: Աղբայրին իշխանութեան եւ անոր կարգապահական ուղւոյն հանդէպ անոր կողմէ ցոյց տրուած յարգանքը ընդհանրապէս պարագիցանք արձանագրել հոռ զոհունակութեամբ եւ շնորհակալութեամբ, իսկ մերթ այդ յարգանքի մասնակի պատճառ՝ ցաւով եւ արգահատութեամբ:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ. — Չէ կարելի չգնահատել այն ուղին՝ որ ծննդավայրի սէրէն կը բխի, ապրուած յիշատակներով կը նուիրականանայ, հայրենիքի անուանին տակ կ'արժէքաւորուի եւ որ կը խօսի ամէն անհատի սրտին մէջ բնազդօրէն: Հայրենակցական Միութիւնները մեր մէջ արտայայտութիւններն են այդ կենդանի ուղիին, Մեծ-Պատերազմեան եղեռններով կրկնապէս հրահրուած եւ հղորակուած վերապրելու կոչումը: Գուցէ ցաւալին, այլ բնական արտայայտութիւն: Ժամանակի նոր պահանջները տակաւ պիտի տան անչուշտ անոնց աւելի տոողջ շունչ եւ տւելի լայն տեսութիւն, արդիւնելու որ անոնք դառնան իրերամարտ եւ գիրար խաչածեւոյ կամ

մեկուսացած չարժուանքներ: Իրականացած Հայրենիքի կենդանի պատկերը պէտք է համակերպուն միութեան մը վերածէ վերացականացած հայրենիքներու շունչն ապրեցնող այս ցրուած Միութիւնները, որպէսզի ոյժերը չնօսրանան ու չսփոթին յուժպէտս եւ չտեւականանայ անջատ եւ եսասէր գործունէութեան մը վնասները հոգեբանութիւնը մեր ժողովուրդին մէջ: Մենք ոչ մէկ կերպով խորհած եւ ուզած ենք ջլատել այսպիսի Միութիւնները մեր շրջանակին մէջ, երբ մանաւանդ ուրախութեամբ տեսած ենք փորձեր, թէեւ տակաւին տարտամ, այս գործունէութիւններն արժեցնելու՝ խողովակովը Հ. Բ. Ը. Միութեան, որ միակ միարար գիծը կրնայ ըլլալ բոլոր Միութեանց միջեւ, զանոնք համախմբելով վերաշինուող Մայր-Հայրենիքի ներշնչող դադափարին շուրջ: Զանոնք քաջալերելու եւ մանաւանդ այս ուղղութեան առաջնորդելու քիչ պատեհութիւններ ընծայուած են մեզ:

ՀԱՅ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԱՐԺԱՆԻՔՆԵՐԻՆ ՈՒ ՄԵՆՔ. — Գալիֆոնիոյ Հայութիւնը իր մէջ կը ներկայացնէ իմացական արժանիքներ զանազան մարդերու վրայ: Զանոնք քաջալերել անձամբ կամ զնահառական գրութիւններով նկատած ենք մէկը մեր բարոյական պարտականութիւններէն: Աստիճի կարելի է յիշել մասնաւորապէս Բրոֆ. Արմենակ Շաղոյեան, Ուսողական գիտութեանց ուսուցիչ Արիդոնայի Համալսարանին մէջ. Բրոֆ. Գ. Ս. Սարաֆեան, Լեզուներու ուսուցիչ Լալէբն Գոյէճին մէջ եւ մանկավարժութեան ամառնային դասախօս Հարաւ. Գալիֆոնիոյ Համալսարանին մէջ. արձանագործ Պ. Հայկ Բաշկեան ի Սան Ֆրանսիսկո. չարժանկարչական արուեստին մէջ վարպետ բնագործար Պ. Ռուբէն Մամուլեան ի Լոս Անձէլէս: Ճարտարապետութեան ուսուցիչ ի Պրէքլի՝ Պ. Արամ Թորոսեան: Մենք առիթ ունեցեր ենք նաեւ զնահատական գրութիւն մ'ուղղելու Օր. Մառի Փիլիպպոսեանի ի Լոս Անձէլէս, այն անձնուէր ծառայութեանց համար՝ զորս մատուցած է եւ կը մատուցանէ իրեն ղեկող մերադնէից:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ

ՄԵՆՔ. — Առաջին օրէն իսկ մեր փափաքն էր եղած ներգաղնակ դորձակցութեան մը ոգին ստեղծել ու մշակել երկու սահմանակից Առաջնորդութեանց միջեւ: Այդ փափաքին համաձայն չարժեր ենք միշտ մեր պաշտօնական Մարմիններով եւ տուած ենք գործնական աջացոյցը մեր ուղղամտութեան: Առաջնորդարանս իր օրէնսդիր մարմնոյն Երեսի. Ժողովի հաւանութեամբ եւ որոշումով առժամանակեայ կիրառութեան մէջ դրած է հանգ. Հայրապետի կողմէ նոյն պայմանով վաւերացած Արեւելեան Ամերիկահայոց Ազգ. Սահմանադրութիւնը: Նոյն փափաքով եւ Երեսի. Ժողովի հաւանութեամբ ընդ առաջ դրացած է Նիւ Եորքի Կեդր. Վարչութեան առաջարկութեան՝ Կրկու Վիճակները մէկ առաջնորդով կառավարելու: Այս ծրագիրը չէ յաջողած:

Կը ցաւինք արձանագրել հոս թէ նորընտիր Առաջնորդ Գեր. Տ. Ղևառդ Եպիսկ. Դուբեան, որուն կրկնած ենք մեր գործակցութեան պատրաստակամութիւնը, ի վիճակի չէ եղած դեռ անդրադառնալու այդ հարցին: Կը սիրենք ստիպի ակնկալել թէ փորձի եւ փորձառութեան շրջանէ մը վերջ ան պիտի գլխանայ զնահատել անհրաժեշտութիւնը որդեգրելու ակզբնաւորուած գործակցութեան այդ շինարար ոգին, յանձնարարուած հայրապետական ալ կոնգակով:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ԵՒ ՄԵՆՔ. — Կարեւորութեան կարգով չէ որ կը յիշենք ժողովուրդը ամէնէն վերջ: Ժողովուրդն է հիմքն ու աղբիւրը ամէն կաղմտկերպութեան եւ նպատակը ամէն գործունէութեան: Եկեղեցին ինքն ալ, իր ուղիով ու յորինումով, կը ցոյցնէ հոգեկան-բարոյական, ազգային-կրօնական արժէքները կամ ձգտումները իրեն ծնունդ եւ ներշնչում տուող ժողովուրդին: Եկեղեցւոր պաշտօնեան՝ պաշտօնեան է զայն կաղմող ժողովուրդին: Եւ ժողովուրդին համար ըլլալով՝ անոր հետ է միշտ կապուած անոր, նուիրուած անոր փրկ եւ ժողովուրդի միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնը բնորոշուած է Աւետարանով. — ԲԱՐԻ ՀՈՎԻԻ ԵՒ ԲԱՆԱՌՈՐ ՀՈՍ: Բարի հովիւ՝ որ կը ղեկ իր անձը իր ոչխարներուն վրայ: Բա-

նաւոր հօտ, որ կը վստահի իր անձնադուհ հովիւին վրայ: Սիթեւի է այս հօտը իր առաւելութիւններով եւ թերութիւններով: Մանաւանդ թէ կորսուածը ունիւի հոգածութեան առարկայ է քան այն՝ որ կորսուած չէ: Առեւելոյթ անտարբերութիւնները, զորոս ոմանք մերթ կը կարծեն տեսնել հովիւին մօտ, ոչինչով կը հաստատեն իրական պակասը այս հոգածու սիրոյն: (Միտ դնել անտառէ որդւոյն հանդէպ Հօր ցոյց տուած ընթացքին):

Մենք տիրեցինք մեր ժողովուրդը իր բոլոր դասերովն ու հաստեմաներովը, բայց ո՛չ անպայման իր բոլոր նախաւորութիւններովն ու աւելադրութիւններովը, որոնք կրնային վնասել անկողմնակալութեան ոգւոյն, հետեւաբար եւ հատարակաց իրական շահուն: Անխոյժ չեղանք հատուցանելու որուն որ տէր էր հարկ՝ սէր, որուն որ յարգանք՝ յարգանք, որուն որ խնամք՝ խնամք: Գնահատութիւն, յորդոր, յանդիմանութիւն, թելադրութիւն, եւ մերթ սաստ, — ասոնք եղան միջոցները արտայայտելու եւ մեր սէրը, եւ մեր յարգանքը:

Անտարբերութիւնները դ ի տ ե ց ի ն ք համբերութեամբ, թիւրիմացութիւնները՝ ցաւով. եւ կը խոստովանինք թէ ջանացինք պահել միշտ կշիռը մեր ուղղութեան, չկորսնցնելով լաւագոյն իրերահասկացողութեան մոյոյսը: Այս յոյսը կը բխէր, ի մէջ այլոց, ժողովուրդէն:

Կ'ըմբռնենք հանրային աւելալութիւնները, որոնք, արտայայտութիւն բարի զգացումներու, միշտ ալ չեն համապատասխաներ հնարաւորութեանց: Վժուար թէ հատարակաց պաշտօնեայ մը առանձին կարողանայ վեր մնալ իրականութենէն եւ մարմին տալ ամէն երազի՝ որ իր հետ կը բերէ բազմախառն հոգեկան պահանջները ժողովուրդին: Այս երազները երբեմն թեւ կ'ստանան առաջնորդող ոյժերէ, յաճախ բարեմտութեամբ մը՝ որ կրնայ կողմնակի նկատումներու հետ չփոթուիլ, կամ անոնցմէ ազդուիլ: Այն ատեն կը դժուարանայ եւ մասամբ ամբողջական կը դատապարտուի Առաջնորդի եւ Առաջնորդարանի դործը: Զախողանքներ, հետեւանք տրամադրուած գէշ պայման-

ներու, կը վերադրուին ապիկարութեան: Կամ կ'ուրացաի կարեւորութիւնը այն կազմակերպութեան, որ ծնունդ կ'առնէ ժողովուրդէն, ժողովուրդին համար, եւ որ սակայն կրնայ դործել ու օգտակար հանդիսանալ ժողովուրդով: Թժաւորակ ոյժերու ձեռնարհութիւնը տ'չ թէ կը ժխտէ կարեւորութիւնը կազմակերպութեան, կամ կ'հաստատէ անկարողութիւնը Առաջնորդողին, այլ կը յայտարարէ պակասը համադործակցութեան գիտակցութեան՝ շարժող ու դեկավարող անհատներու մէջ:

Նկատելով ժողովուրդը իբրեւ ՄԵԾ ԱՄԲՈՂԱՐ եկեղեցիին բարոյական մարմինը կազմող բոլոր անհատներուն եւ խաւերուն անխոր, բլլան անոնք տկար թէ դժբախտ, դործօն թէ անտարբեր, կազմակերպութեան իրական տգաղափարական արժէքին հաւատացող թէ պայն ժխտող, կամ իր սեփական կշիռովը գնահատող, — պիտի սիրենք մեր համարատուութենէն վերջ, հրադարակային անաշխատ կատարածան յանձնել մեր թելադրութիւնները, զորոս կը պտնենք անհրաժեշտ՝ առաջնորդական կազմակերպութիւնը, իր ատօլին վորձի եւ փորձառութեան չըջանէն վերջ եւ երկրորդ չըջանին մէջ, դարձնելու աւելի ուժեղ եւ աւելի ստակ աւելի արդիւնաւոր դործունէութիւն մը Բրաչխաւորելու համար:

ՄԵՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԻՐ. — Նորակազմ Առաջնորդութեան մը համար կտակած չկայ թէ առաջին դործը պիտի բլլար տննեալ իրեն պատկանած ժողովուրդին մարդահամարը: Այս նորատակալ մեր բրած ձեռնարկը, տառաջին խոկ տարւոյն, անըմբռնելի դժուարութեանց եւ ձախողութեան մատնուեցաւ: Մասնաորոշուէ պատրաստուած եւ ժողովուրդին ցրուած վիճակացոյց-հարցարաններէն շատ քիչեր միայն լեցուեցան եւ վերադարձուեցան: Հարցարանի բովանդակութեան մասին անհարկի գիտողութիւններ չունէին ընդթ արդարացիելու այս ձախողանքը: Հովիւներ եւ հոգարարութիւններ պիտի կրնային խնայել ձախողանք մը՝ որուն համար մեղադրանքի բաժին մըն ալ պիտի իշխար անշուշտ իրենց: Կ'ամաչենք ըսել թէ մենք այսօր չունինք իրական եւ լման պատկերը մեր ժողովուր-

դի թուական արժեքին իր թեմական համեմատութիւններով:

Առաջնորդարանս չէ անտեսած իր աւագ պարտականութիւնը հետաքրքրուելու նոր սերունդի կարիքներով: Տեսակէտները՝ թէ ինչ կերպով հարկ է մօտենալ այս հարցին՝ կը տարբերին: Կան լաւատեսներ, կան եւ յոռետեսներ: Կան նաեւ սակաւ իրատեսներ: Իրաւունքը անշուշտ վերջիններուն է: Լեզուական հարցը քար-գայթակղութեանն է: Անհրաժեշտ է որ նոր սերունդը սորվի հայ լեզուն: Մեզի համար հոս չէ սակայն հարցին կարեւորութիւնը: Ինչպէս մեր նոր սերունդը, աւելի ճիշտ մեր նոր սերունդները կարելի է պահել հայ, հայ-ամերիկեան քաղաքացի:

Արտաքին եւ ներքին զօրաւոր, չբռնու համար անդիմադրելի, աղգակներ չեն փայլալիք երբեք մեր յիշերն ու երազները, որքան ալ բնական նկատենք զանոնք մէզի համար: Անոնց հակադրելու միակ կերպը նման ոյժեր գործածելն է: Մեզի համար էականը ո՛չ թէ լեզուն սորվեցնելն է, այլ ազգային ոգին ներարկելը, ո՛չ թէ բռնութեամբ, այլ սիրցնելով դայն, ո՛չ թէ արունատական, այլ որքան հնար է գիտական մեթոտներով: Այս մեթոտը պիտի ըլլայ՝ ճանչցնել մեր նոր սերունդներուն մեր հին ու նոր պատմութիւնը իր շահագրգռող գլխաւոր գիծերուն մէջ, մեր մշակութային-քաղաքակրթական արժեքները, հին ու նոր, Լեզուի մը ՄԸ՝ ՈՐ ԱՆՈՆՑ ԸԼԼԱՅ ՀԱՍԿԱՆԱԼԻ: Այդ հասկանալի լեզուն անգլերէնն է: Այս լեզուն է որ անոնց պիտի տայ եւ պիտի բնդլայնէ ծանօթութիւնը ՀԱՅ ԱՐԺԻՔԻՆ: Եւ այս ծանօթութիւնն է միայն որ դուրսէ պիտի կարողանայ առաջնորդել զանոնք նաեւ ուսմանը հայ լեզուին, որ անտարակոյս մաս կը կազմէ այդ արժեքին: Ներկայ դարը, ուզենք թէ չուզենք, քանձրացման դարն է: Լեզուն կը մնայ փերացականութիւն մը, հետեւաբար անմատչելի եւ անսիրելի՝ գործնապաշտ մտքին, որքան ատեն թանձրացած արժեքներ չեն գգայներ անոր կարեւորութիւնը առօրեայ կեանքին մէջ ժամանակի հոգեկան-իմացական պահանջներուն մէջ:

Այս համոզումն եղաւ արդիւնքը մեր առաջին շրջանի փորձառութեան այս երկրի ճշող իրականութեանց մէջ: Եւ այս համոզումէն առաջնորդուած մենք գտանք հրամայական ո՛չ թէ բռնադրօսիկ միջոցներով մօտեցնել նոր սերունդները մեզի, այլ մեզէն մօտենալ անոնց: Եւ այս՝ ԹԱՐԳՄԱՆ, ՉԱԿԱՆ, ՉԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՎ: Ուրախ ենք որ այս տիտը հարկը հետզհետէ կ'ըմբռնեն նաեւ, կամ քաջութիւնը կ'ունենան խոստովանելու, Մամուլն ու ղեկավար բերաններ:

Այս ուղղութեամբ Առաջնորդարանս չթերացաւ ընելու գոնէ նախափորձներ: Առաջին փորձն եղաւ Կիրակնօրեայ դասախօսութեանց նկարագրաբար պատրաստութիւնը, հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով առանձին: Կը ցաւինք որ միայն երեք թիւ կրցանք հրատարակել, չարունակութեան համար չունենալով նիւթական բաւարար միջոցներ: Երկրորդ փորձն էր «ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ»-ի մէջ յաւելումը անգլերէն բաժնի մը, զոր աւելի կանոնաւոր եւ բովանդակալից դարձնելու համար կը կարօտինք նիւթական եւ բարոյական քաջալերութեան: Երրորդ փորձը, սկզբնաբար յղացուած Վիճակիս Կրօն. Ժողովի կողմէ, եղաւ ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՍՏՈՅՑԻ թարգմանութիւնը, ձեռնհասօրէն կատարուած Արժ. Տ. Թեոդորոս Ա. քահանայի սահակեանի կողմէ եւ հրատարակուած այս տարի նիւթական նուիրատուութեամբ Փ. Մովսէսեան ընտանիքին: Չորրորդը պիտի ըլլայ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ, ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ Ժամերգութեանց թարգմանութիւնը, ո՛չ արդէն կատարուած է մեր կողմէ եւ պիտի հրատարակուի եթէ ունենանք տրամադրելի գումար: Անգլերէնի պիտի վերածուին նաեւ Կիրակնօրեայ այն դասախօսութիւնները, որոնք մասամբ հրատարակուեցան ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ-ի մէջ եւ զորս ներկայիս կը ջանանք ամբողջացնել առաջին հատորի մը համար:

Նոյն այս նպատակով տարբեր փորձ մըն ալ ըրինք՝ ղիմումներ կատարելով մեր արտասահմանեան կարգ մը արժեքաւոր գրիչներուն եւ խնդրելով ուղարկել մեզ մեր նոր սերունդներն հետաքրքրող եւ ազգային ոգի ու արժեք

ցուցանող գրութիւններ, դանոնք անգլերէնի վերածելով հրատարակելու առաջագրութեամբ: Քիչեր միայն պատասխանեցին մեր դիմումներուն: Այս մասին մեր ծրագիրը առանձին:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՍ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Եթէ կազմակերպութեան մը ոգին անոր որդեգրած գաղափարը կամ հետադիմ շարժումն է, անոր ողնասիւնըն ալ տնտեսական ոյժն է: Այս ոյժը կը գոյանայ նիւթական զոհարեցութեամբը ժողովուրդին եւ իմաստուն մատակարարութեամբը պատասխանատու Մարմիններուն կամ անձերուն: Թէ ի՞նչ եղած է չափը աշխարհում զոհողութեանց եւ եղանակը անոնց դործածութեան՝ ցոյց կուտան հետեւեալ թուական դասակարգները, հանրութեան ներկայացնելով չորս տարուան տնտեսական դործառնութեան մը մանրամասնութեանց ուժգնական խտացումը (բաց ի սխալմունքէ եւ մոռացումէ):



ԵԼՄՏԱՅՈՅՑՆԵՐ

0

Ա. ՏԱԽՏԱԿ

ԵԼՄՏԱՅՈՅՑ

Նախատեսուած

1 Յունիս 1928—1932 Յունիս 31

ԵԼՔ	1928	1929	1930	1931	1932	Հմգր.
Առաջնորդ	1050.00	1200.00	1800.00	1800.00	875.00	7325.00
Շրջուն Հովիւ	-----	600.00	-----	-----	-----	600.00
Քարտուղար	140.00	240.00	240.00	240.00	140.00	1000.00
Շէնքի վարձք	280.00	540.00	540.00	540.00	280.00	2180.00
Հեռախօս	28.00	48.00	60.00	60.00	42.00	233.00
Լոյս	10.50	18.00	24.00	24.00	-----	76.50
Բոստ, եւայլն	24.50	48.00	36.00	36.00	-----	144.00
Թերթ	14.00	24.00	24.00	24.00	-----	86.00
Դիւանատուն	14.00	24.00	24.00	24.00	-----	86.00
Տպգր. ծնցմ.	56.00	96.00	180.00	180.00	39.62	551.62
Նկարաքարտ	-----	-----	-----	-----	118.16	118.16
1927ի պարտք	331.00	-----	-----	-----	-----	331.00
Բացառիկ ծխք.	175.00	300.00	576.00	576.00	58.22	1685.22
	2123.00	3738.00	3504.00	3504.00	1553.00	14422.00

ՄՈՒՏՔ

Ֆրէզնօ	650.00	1088.00	1080.00	1080.00	436.00	4334.00
Լոս Անճէլէս	490.00	900.00	900.00	900.00	278.00	3568.00
Ֆաուլթր	180.00	420.00	420.00	420.00	138.00	1578.00
Ս. Ֆրանսիսկօ	140.00	280.00	255.00	255.00	102.00	1032.00
Օքլէնտ	140.00	280.00	255.00	255.00	102.00	1032.00
Եդեմ	110.00	250.00	234.00	234.00	71.00	899.00
Բիւլլի	110.00	250.00	250.00	250.00	71.00	931.00
Թուլարի	100.00	210.00	70.00	70.00	35.00	485.00
Սագրամէնթօ	30.00	60.00	40.00	40.00	10.00	180.00
Պնակներէ	173.00	-----	-----	-----	-----	173.00
Բացառիկ	-----	-----	-----	-----	210.00	210.00
	2123.00	3738.00	3504.00	3504.00	1553.00	14422.00

ԻՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑ

1 Յունիս 1928—1932 Յունիս 31

ՄՈՒՏԻ	1928	1929	1930	1931	1932	Հմգր.
Ֆրէզնո	474.00	1177.00	1171.00	730.00	646.00	4198.00
Լոս Անճէլըս	540.00	720.00	625.00	500.00	94.75	2479.75
Ֆաուլթը	355.50	210.00	675.00	175.00	75.00	1490.50
Ս. Ֆրանսիսկո	100.00	100.00	225.00	100.00	150.00	675.00
Օքլէնտ	222.00	258.00	300.00	100.00	60.00	940.00
Եդէմ	267.50	125.00	445.00	148.00	100.00	1085.50
Բիտլի	157.95	195.00	185.00	125.00	120.00	782.95
Թուլարի	87.00	25.00	-----	-----	25.00	137.00
Սադրամէնթո	-----	-----	26.20	-----	25.00	51.20
Բացառիկ	733.80	-----	288.10	124.25	308.84	1454.99
	2937.75	2810.00	3940.30	2002.25	1604.59	13284.89

ԵԼՔ						
Առաջնորդ	653.06	1512.50	1711.15	1143.20	965.00	5984.91
Շրջուն Հովիւ	-----	250.00	300.00	50.00	-----	600.00
Քարտուղար	300.00	80.00	280.00	180.00	100.00	940.00
Տան վարձք	327.50	540.00	485.00	480.00	256.00	2088.50
Հեռաձայն	23.07	63.34	67.55	48.40	26.45	228.81
Լոյս	6.29	16.04	18.78	5.68	-----	46.79
Բոստարիկ	6.00	6.00	7.50	6.00	3.00	28.50
Տպագրութիւն	74.85	86.90	36.00	196.80	21.00	415.55
Ծանուցում	22.80	52.70	232.40	34.70	16.95	359.55
Ճամբու ծխ.	512.10	98.56	-----	-----	-----	610.66
Դիւանական	18.05	41.55	64.75	-----	-----	124.35
Օգնութիւն	287.00	-----	111.00	-----	156.84	554.84
Այլեւայլք	532.02	148.50	350.11	110.79	89.25	1230.67
	2762.74	2896.09	3664.24	2255.57	1634.49	13213.13
Սնանկին մէջ	-----	-----	-----	-----	-----	71.76

13284.89

ՊԱՐՏԻ-ՊԱՀԱՆՁԷ ԻՆԸ ԹԵՄԵՐՈՒ

1 Յունիս 1928—1932 Յունիս 31

ՊԱՐՏԻ	1928	1929	1930	1931	1932	Հմգր.
Ֆրէզնո	650.00	1088.00	1080.00	1080.00	436.00	4334.00
Լոս Անճէլըս	490.00	900.00	900.00	900.00	378.00	3568.00
Ֆաուլթը	180.00	420.00	420.00	420.00	138.00	1578.00
Ս. Ֆրանսիսկո	140.00	280.00	255.00	255.00	102.00	1032.00
Օքլէնտ	140.00	280.00	255.00	255.00	102.00	1032.00
Եդէմ	110.00	250.00	234.00	234.00	71.00	899.00
Բիտլի	110.00	250.00	250.00	250.00	71.00	931.00
Թուլարի	100.00	210.00	70.00	70.00	35.00	485.00
Սադրամէնթո	30.00	60.00	40.00	40.00	10.00	180.00
Բացառիկ	-----	-----	-----	-----	210.00	210.00
	1950.00	3738.00	3504.00	3504.00	1553.00	14249.00

ՊԱՀԱՆՁԷ						
Ֆրէզնո	474.00	1177.00	1171.00	730.00	646.00	4198.00
Լոս Անճէլըս	540.00	720.00	625.00	500.00	94.75	2479.75
Ֆաուլթը	355.50	210.00	675.00	175.00	75.00	1490.00
Ս. Ֆրանսիսկո	70.00	100.00	225.00	100.00	150.00	645.00
Օքլէնտ	222.00	258.00	300.00	100.00	60.00	940.00
Եդէմ	267.50	125.00	445.00	148.00	100.00	1085.50
Բիտլի	147.95	195.00	185.00	125.00	120.00	772.95
Թուլարի	77.00	25.00	-----	-----	25.00	127.00
Սադրամէնթո	-----	-----	26.20	-----	25.00	51.20
Պնակներէ	173.00	-----	-----	-----	-----	173.00
	2326.95	2810.00	3652.20	1878.00	1295.75	11962.40
Թեմերուն պարտքը	-----	-----	-----	-----	-----	2286.60

14249.00

Դ. ՏԱԽՏԱԿ
ԻՆԸ ԹԵՄԵՐՈՒ
ՊԱՐՏԻ-ՊԱՀԱՆՁԷ
Համադրուած

	Պարտի	Պահանջէ	Պարտի	Պահանջէ	Պարտի
Ֆրէզնօ	4334.00	4198.00	136.00		
Լոս Անճէլըս	3568.00	2479.75	1088.25		
Ֆասուլըր	1578.00	1490.00	88.00		
Ս. Ֆրանսիսկօ	1032.00	645.00	387.00		
Օբլէնա	1032.00	940.00	92.00		
Նդեմ	899.00	1085.50		186.50	
Բիտլի	931.00	772.95	158.05		
Թուլարի	485.00	127.00	358.00		
Սագրամէնթօ	180.00	51.20	128.80		
Բացառիկ	210.00	173.00	37.00		
	14249.00	11962.40	2473.10	— 186.50	= 2286.60

Ե. ՏԱԽՏԱԿ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՒ

ԵԼՔ (Նախատեսուած, Տես Տախտակ Ա.)	14422.00
ՄՈՒՏՔ (Իրականացած, Տես Տախտակ Բ.)	13284.89
	1137.11
Կշիռի համար	1149.49
	2286.60

Ա. Տախտակը նախատեսուած ընդհանուր ելմատացոյցներու պատկերն է:

Բ. Տախտակը կը ներկայացնէ ելմատացոյցներու իրականացած մասերը: Այս Տախտակը ցոյց կուտայ թէ Առաջնորդարանի անունով դրամատան մէջ գտնուած պատրաստի դրամարը, մինչեւ ներկայ տարուան Յուլիսի վերջը, է \$71.76:

Գ. Տախտակը ցոյց կուտայ Առաջնորդարանի տարեկան պլանմէներուն համար իւրաքանչիւր Թեմի վրայ դրուած տուրքերու բաժինները եւ իւրաքանչիւր Թեմի կողմէ վճարուած գումարները: Ըստ այսմ, Առաջնորդարանի պահանջը Թեմերէն, մինչեւ ներկայ տարուան Յուլիսի վերջը, կը մնայ \$2286.60:

Դ. Տախտակին մէջ կը պատկերանայ դարձեալ իւրաքանչիւր Թեմի պարտքն ու պահանջը, ուրիշ խօսքով՝ վճարուած ու չվճարուած գումարները, որով եւ ընդհանուր պարտքը \$2286.60:

Ե. Տախտակը ընդհանուր հաշուեկշիռն է:

Սոյն Տախտակներուն վրայ թող ներուի մեղ ընել հետեւեալ նկատողութիւնները.—

1.— Եթէ Երեսի. Ժողովի կողմէ վաւերացած ելմատացոյցները իրականանային ամբողջութեամբ, մենք կ'ունենայինք \$806.51-ի գումար մը տրամադրելի, զոր կրնայինք օգտագործել կարելոր ձեռնարկներու համար, մասնաւորապէս պատրաստելով Կիրակնօրեայ Դպրոցներու յատուկ նկարաքարտեր եւ դասագիրքներ:

2.— Փոյթ տարուած է որ Առաջնորդարանը ոչ ոքի պարտք ունենայ, բարձր պահելու համար անոր վարկը: Պահանջողներ մնացած են միայն Առաջնորդն ու քարտուղարը (երկուքը միասին \$1480.09):

3.— Քարտուղար Պ. Գուրդէն Տէր-Վարդանեան, հակառակ իր ստացած ամենահամեստ թոշակին՝ որ իրական վարձատրութիւնը չէ իր տարած աշխատանքներուն, 1928-ի առաջին Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսները ձրի ծառայած է ինքնակամ յօժարութեամբ:

4.— 1 Յունիս 1928-1932 Յուլիս 31-ի ելմատացոյցներու

մէջ մտած են նաեւ հաշիւները անտեսական այն բոլոր
գործառնութեանց՝ որոնք տեղի ունեցած են 1927 Հոկ-
տեմբեր 4-31 Մայիս 1928-ին, նախ քան Առաջնորդին ժա-
մանելը եւ Առաջնորդարանի երմացոյցին կազմուիլը:

5.- Մեր հաշուեցոյցին մէջ նշանակուած չէ այն \$300.00
-ի մօտ գումարը՝ որ փոխառութիւն մըն էր մեր անու-
նով Եղեմի Հողարարծութեան կողմէ եղած եւ դար մենք
հաշուակցած ենք մեր պահանջներու փոխարէն:



ԾՐԱԳԻՐ

ԳԱԼ. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՐԱՐԴ ՇՐՋԱՆ

1930 Յունիս 8-ի Երեսի. Ժողովի Ե. Նիստին մէջ, ուր
Նիստի կ'առնուէր Արեւելեան Ամերիկահայոց Առաջնոր-
դութեան Վարչութեան առաջարկը՝ երկու Առաջնորդու-
թիւնները կառավարելու մէկ Առաջնորդով, մենք արտա-
յայտուեցանք ա'յսպէս. —

«Գալիֆոռնիան միշտ ալ կրնայ պահել 3504 տոլարի
եւեմուտքով Առաջնորդութիւն մը: Բայց 3504 տոլարի
եւեմուտք մը, այն ալ այսքան անորոշ ու երերուն, չի
կրնար երաշխաւորել արդիւնաւոր Առաջնորդութեան մը
գոյութիւնը:

Թէ Գալիֆոռնիոյ Հայութիւնը, նկատի առնելով նոյն
խիւսիսը տնտեսական յոյժ տաղնապալի կացութիւնը,
կրնա՞յ աւելցնել կշիռը իր եւեմուտքին՝ տալու համար
Առաջնորդարանին աւելի ներոյժ ու լայն գործունէու-
թեան մը հնարաւորութիւնը, գայդ կը թողու՞մ որ վճռէ
այս Ժողովին ողջադատութիւնն ու փորձառութիւնը:

Երբ երմացոյցի անբաւականութեան խօսք կ'ընեմ նը-
կատի չունիմ առաջնորդական թռչակը:

Առաջնորդարանը անհրաժեշտ պէտք ունի, ինչպէս որ
եւ է կազմակերպութիւն, կարող, վստահելի եւ հետա-
պնդուած նպատակին հաւատարմող գործիչի մը, որ ա-
ռաջնորդին տրամադրութեան եւ պատասխանատուու-

թեան տակ ըլլայ բաղուկ մը՝ ծրագրուած աշխատանքները արդիւնաւորելու պարբերական կանոնաւոր այցելութիւններով:

Առաջնորդարանը պէտք ունի թեմերու աւելի մեծ չափով նիւթական եւ բարոյական զօհողութեանց, կտրենալ պահելու համար պահանջուած կարողութիւններով օժտուած հովիւներ ամէն տեղ:

Առաջնորդարանը պէտք ունի դուռ աղագոյն-եկեղեցական շահերէ առաջնորդուած անկողմնակալ մտայնութեան մը, որ աշխատանքները դիտէ ու դատէ անսխալապաշար ողջմտութեամբ եւ պահանջները բանաձեւէ ու արդիւնքները չափէ տուեալ պայմաններու վրայ:

Ներկայ պայմաններով անջատ Առաջնորդութիւն մը Գալիֆոռնիոյ մէջ պիտի չգտակէ երբեք այն ակնկալութիւնը՝ որով ստեղծուած է այս Առաջնորդութիւնը: Գոնէ ես, թերեւս իմ ապիկարութեանս պատճառով, չեմ տեսներ այդ կարելիութիւնը:

Ահա թէ ինչու ես եկած եմ, հակառակ իմ կամքիս, այն եզրակացութեան թէ՝ տուեալ պայմաններով եւ միջոցներով մէկ կարող Առաջնորդ կրնայ կառավարել երկու Առաջնորդութիւններն ալ, իրենց վարչական ուրոյն այլ սահմանադրական միեւնոյն սկզբունքներուն վրայ հիմնուած կազմակերպութիւններով, ապահովելով նոյն այն արդիւնքը՝ զոր կուտայ անջատ Առաջնորդութիւնը իր առանձին առաջնորդով:

Ես ուրիշ որ եւ է պատճառ չունիմ հրաժարելու պաշտօնէ մը՝ որուն հրաւիրուեցայ այս ժողովուրդին փափաքով եւ զոր ստանձնեցի հնազանդած ըլլալու համար կոչումիս ձայնին: Եւ երբ ձեզի այս խորհրդածութիւնները կը ներկայացնեմ՝ կ'ընեմ դայդ առաջնորդուած միայն այս ժողովուրդին գերագոյն շահերէն: Անոր համար պարտք կ'զգոմ աւելցնելու եւ զայս թէ խնդրոյ եւ խորհրդակցութեան առարկայ ներկայ փոփոխութիւնը կապ չունի երբեք եւ պէտք չէ ունենայ իմ անձին հետ»:

Մեր սոյն խորհրդածութիւնները գեւ կը պահեն իրենց հիմնական դիժերը: Բայց յետագայ իրադարձութիւններ

ըստ բաւականի չըլած են արտաքին բնոյթն այն նկատողութեանց՝ որոնք արդիւնք էին այլապէս դասաւորուած իրողութիւններու:

Արեւելեան Առաջնորդութեան Երեսի. Ժողովը կը թուի թէ նկատի չառաւ իր Գործադիր Մարմնոյն կողմէ սեղանի վրայ դրուած առաջարկը. ընտրեց իր Առաջնորդը ու որ եւ է եղանակով հաղորդակից չըրաւ Առաջնորդարանս հոն իսկ ստեղծուած հարցի նկատմամբ ժողովական դործառնութեանց, առաջադրութեանց եւ յանձնառութեանց: Ասի կենցաղադիտական պահանջ մըն էր դէթ, և իսկ հինք: Մեր Երեսիփոխանութիւնը, կատարուած այս իրողութեան յաջորդող լուծեան առջեւ որոշեց պահել իր Առաջնորդութեան դոյալիճակը ինչպէս որ էր:

Արդ, կատարելապէս գիտակ մեր ժողովուրդին անկից ցարդ ալ աւելի վատթարացած տնտեսական կացութեան, բայց նոյն ատեն համոզուած առաջնորդական կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան եւ կարելիութեան Գալիֆոռնիոյ չըլանին մէջ, մենք ստորեւ կուտանք ամփոփ ծրագիր մը, կցելով նաեւ անոր դործադրութիւնը հնարաւորող համեմատ ելմտացոյց մը, ջանալով ակնարկաւոր կացութիւնը հաշտեցնել այն անհրաժեշտութեան եւ կարելիութեան հետ:

Շեշտենք թէ՝ ծրագրին յաջողութիւնը կախում ունի առաւելապէս հանրային բարեկամեցողութենէն, կազմակերպութեան նշանակութիւնն ու դերը ըմբռնելու ողջադատութենէն, եւ բոլոր Մարմիններու եւ խաւերու համերաշխ ու բոլորաշուք դործակցութեան ոգիէն: Երբ հոգեկան տրամադրութիւնները լաւ դասաւորուած ու նպատակադրուած են, նիւթական զօհողութեանց տրամադրութիւնն ալ ինքնին կ'ստեղծուի: Եւ այս անկարելի չէ երբեք, եթէ Գաղափարին լրջութեան առջեւ լռեն անձնական թիթեւ նկատումները: Անձր դատել ու գնահատել անոր դործելովը, — այս պէտք է ըլլայ կանոնը հասարակական ամէն գործի եւ ձեռնարկի մէջ:

Անցնինք սակայն մեր ծրագրին:

Ա. — Գալիֆոռնիոյ Հայոց Առաջնորդութիւնը կը պահ-

ւի ներկայ ձեւով, համաձայն Գալիֆոռնիոյ Աղբ-Նոր Սահմանադրութեան, որուն առժամանակեայ դործադրութիւնը արտօնուած է Ս. Լեյքիւմի Գեր-Հոգ-Խորհրդի գլխովի Նախագահ եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Տեղակալ Ամեն. Տ. Խորէն Ս. Արքեպ. Մուրաւ-բեկեանցի 352 համար եւ 1932 Մայիս 25 թուակիր պաշտօնագրով:

Բ.— Հովիւէ դուրի Թեմեր պիտի ջանան ունենալ իրենց սեփական եւ յարմարագոյն հովիւն առանձնաբար կամ գոնէ երկու Թեմեր միասնաբար:

Գ.— Հովիւներ եւ Հոգաբարձութիւններ Հոգ պիտի տանին աւելցնելու եկեղեցւոյ իրական անդամներու թիւը. ո՛չ միայն կազմակերպուած արշաւներով (campaign), այլ նաեւ ու մանաւանդ այնպիսի ձեռնարկներով՝ որոնք կարենան անտարբերներուն եւ երիտասարդներուն մէջ իսկ արթնցնել չահագրգռութիւն եւ սէր ազգային եկեղեցիին եւ Աղբին հոգեւոր արժէքներուն հանդէպ:

Դ.— Մեծագոյն հոգածութեան առարկայ պիտի դառնայ նոր սերունդը. եւ հաղորդ պահելու համար դայն հայեցի ոգին՝ ջանք պիտի տարուի:

1. Զօրացնելու Հայ վարժարանները, պաշտօնի կոչելով ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ՝ որոնք անդեակ ըլլան ո՛չ միայն լեզուին, այլ նաեւ պատմութեան եւ գրականութեան: Հայ մշակութային արժէքներու եւ պատմութեան ծանօթութիւնն է որ պիտի մղէ աղաքը սիրելու եւ սորվելու շարժումը մը գոնէ նաեւ լեզուն: Այս է մանկավարժական մեթոտը գաղութահայ նոր սերունդի ուսուցման, հայեցի դաստիարակութեան համար:

2. Զօրացնելու եւ որոշ հիմերու վրայ դնելու Կիրակ-նօրեայ դպրոցները, ընտրելով ու պատրաստելով գործին հաւատարմ, ընդունակ ու նուիրուող դաստիարակ-դասախօսներ, նախապէս յարմար նկարագրատեր ու դասագրքեր, որոնք կրեն Աւետարանի մաքուր շունչն ու հայ քրիստոնէական կեանքի իսկական գրոշմը:

Ահհրաժեշտ է միացման բարոյական ուժուր կապ մը ստեղծել Հայ վարժարաններուն եւ Կիրակնօրեայ դպրոց-

ներուն միջեւ, թող չտալով որ որ եւ է երկուութիւն մը. լորեցնէ միտքը ուսանողութեան:

3. Զօրացնելու երիտասարդաց Միութիւնները ա. Գիշերային դասախօսութիւններով՝ հայ լեզուի, պատմութեան եւ մշակոյթի վերաբերմամբ:

բ. Ամսօրեայ բանախօսութիւններով՝ հայ անցեալ եւ ներկայ կեանքին եւ արժէքներուն շուրջ:

գ. Երեկոյթներով՝ դրական, երաժշտական, թատերական եւ վիճարանական:

դ. Ընկերական հաւաքոյթներով (հաճելի ժամանցներ, ուր ամերիկեան ճաշակը բարեխառնուի հայկականին հետ, ընտրովի վայելքներով):

ե. Ընտանեկան համախմբումներով, ուր հին ու նոր սերունդները կարենան գտնել հանգիստման եւ իրերահասկացողութեան կէտեր:

զ. Սկսուտական կազմակերպութիւններով, դարձնելու համար մարդկային նկարագիրը կարգապահութեան, ինքնակառավարութեան, կենդանագիտութեան եւ նուիրումի ընդհանրական ոգիով եւ այդ ոգիին հետ կատարելապէս հաշտ տոհմիկ մաքուր շունչով:

է. Պտոյտ-արշաւներով եւ բացօթյաքներով (camp), ուր ազգային սովորոյթներ ու խաղեր տեղ ու հրապոյր գտնեն տեղականներն մօտ:

ը. Մասնակից ընելով երիտասարդները եկեղեցական տնտեսական-վարչական գործառնութեանց, որոշ պաշտօններու կոչելով դանտք:

Ի... Պիտի կազմուի ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ-ԹԱՐԿՄԱՆԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ մը կամ Մարմին մը, որ պիտի ունենայ համազգային նկարագիր եւ որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ անգլիքէնի վերածել ու հրատարակել հին ու նոր պատմական, գրական, կրօնական ու դեղարուեստական գործեր: Այս նպատակով պիտի աշխատուի ապահովել որոշ հիմնադրամ մը:

2.— «ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ»-ը պիտի ըլլայ Առաջ-նորդարանի պաշտօնաթերթը: Առաջնորդարանը պիտի ջանայ դարձնել դայն աւելի բովանդակալից, եւ պիտի

ուժեղացնէ անդերընի բաժինը, առայժմ քառօթեան ան-
ջատ մասով: Զի այս թերթը պիտի սլահէ նաեւ իր կոչումն
ու առաջադրութիւնը օգտակար հանդիսանալու այլ դադ-
թահայութեանց:

Է.— Փոյթ պիտի տարուի կենդանի սլահելու բեմերը՝
քարոզիչներու պարբերական փոխանակութիւններով եւ
աշխարհական քարոզիչներ եւս հրաւիրելով: Այս նպա-
տակին համար Հոգաբարձութիւններ յանձնառու պիտի
ըլլան բացառիկ զոհողութեանց՝ փոխանակաւոր քարո-
զիչներու ճանապարհածախսին համար:

Ը.— Մասնաւոր կարեւորութեամբ հոգ պիտի տարուի
զօրացնելու եկեղեցական երաժշտութիւնը ամէն թեմի
մէջ, ունենալով չըջուն երաժշտագետ մը, որ պարբերա-
կան այցելութիւններով ամէն տեղ կադմակերպէ ու վար-
ժէնէ գայրախումբեր: Եկեղեցական երաժշտութեան հետ
պիտի աւանդուի նաեւ հայկական ազգային եւ ժողովրդ-
ական երգեր: Այս խումբերը իրենց մասնակցութիւնը
պիտի բերեն ամէն հաւաքոյթներու եւ հանդէսներու,
կարգադրութեամբ Առաջնորդարանի կամ Հոգաբարձու-
թեանց, ըստ սլարագայից:

Թ.— Ոյժ պիտի տրուի Արանց եւ Կանանց Եկեղեցատի-
րաց Միութիւններուն,

1. Գիշերային եւ ամսօրեայ դաստիարակութիւններով ու
բանաստեղծութիւններով՝ կրօնական եւ բարոյական, բնա-
նական-կենցաղական եւ ընկերային հարցերու եւ եկեղե-
ցական-ազգային նիւթերու շուրջ:

2. Ընտանեկան-ընկերական հաւաքոյթներով, ուր հա-
ճելի ժամանցներ համեմունքն օգտակար խօսակցութիւննե-
րով եւ խորհրդակցութիւններով:

3. Տիկիներն ալ հրաւիրելով գործակցութեան վարչա-
կան-տնտեսական բնոյթ կրող եկեղեցական եւ կրթական
աշխատութեանց եւ ձեռնարկներու, գործօն դեր տալով
անոնց նմանօրինակ Մարմիններուն մէջ, ինչպէս կը տը-
րամադրէ նոր Մասնաւորութիւնը:

Ժ.— Պիտի աշխատուի ժողովրդականացնել եւ իրակա-
նացնել ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ՏՈՒՐՔԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ,

իրբեւ միակ եւ պատուաւոր միջոցը եկեղեցիին եւ եկեղե-
ցականութեան, աւելի ճիշտ՝ հայ հասարակութեան բա-
րոյական վարկը բարձրացնելու, եւ եկեղեցական կադմա-
կերպութեանց տնտեսութիւնը որոշ հիմի մը վրայ դը-
նելու:

ԺԱ. Առաջնորդը՝ իր պաշտօնական Մարմիններու եւ Հո-
ւրիւններու գործակցութեամբ պիտի վարէ այս շարժումն
ըր. եւ, յեջած ժողովուրդի վստահութեան եւ բարոյական
ու նիւթական դոհաբերութեանց յանձնառու տրամադրու-
թեանց եւ պորձանկան ոգիին վրայ, պիտի շարունակէ ու
կրկնապատկէ իր բեմական, գրչական եւ փայտական աշ-
խատանքները:

* * *

Ինքնախորհրդիւնը կամ միամտութիւնը չունինք կար-
ծելու թէ այս ծրագիրը կրնայ գործադրուիլ առանց զր-
ւարտութեան. բայց համոզուած ենք թէ ամէն դժուարու-
թիւն կրնայ հարթուիլ ՀԱՒԱՏՔՈՎ ՈՒ ԿԱՄՔՈՎ: Հա-
ւատք ու կամք, որոնք խաչացումն ու միախառնումն ըլլան
հանրութեան եւ անոր ծառայող պաշտօնէութեանց ան-
հատական ու հոտաբերական հոտաբերին ու կամքին, եւ ձր-
տին չէտապի նախաձեռնով ու անշեղ քալելով գէպ ի միակ
ու բաւ ըմբռնութեամբ նպատակը, որ է՝

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲՈՂԱՆՆ ԳԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՏԱՐ ՄԻԶԱՎԱՅՐԻՆ ՄԷՋ,

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԿԱՕՆԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋ ՀԻՄՆ ՄԸ ՎՐԱՅ

Առաջնորդը, որ պիտի ուզէ ու ջանայ գործադրել այս
ծրագիրը, պիտի չըլլայ անպայման այն՝ որ քառամեայ
պաշտօնավարութեան փորձական չըլլանէ մը վերջ
կ'ստորագրէ այս տեղեկագիրը կամ հրապարակային հա-
մարտաւորութիւնը, խորհրդածութիւններով ու թերադ-
րութիւններով մէկտեղ, անձնանպատ անկկարութիւննե-
րէ բացարձակապէս վեր՝ միայն խղճի պարտքը՝ իր ամե-

նահամեստ ոյժերովը կատարողի գոհունակութեամբ. այլ այն՝ զոր Գալիֆոռնիոյ Հայութիւնը, իր ներկայացուցչական Մարմինն, Երեսի. ժողովին միջոցով, իր ձայնի ու կամքի կատարեալ ազատութեամբն ու ողջմիտ դատողութեամբը պիտի որոշէ յառաջիկայ Սեպտեմբեր ամսոյ 25-ին:

Ստորեւ կը դնենք այն ամենասեղմ ելծտացոյցը՝ որ պիտի կրնայ երաշխաւորել, զոնէ չափով մը նոր շրջանի տարուան համար մեր ներկայացուցած ծրագիրը:

ՄԻԱՄԵԱՅ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑ

ԵԼՔ	ՄՈՒՏՔ		
Առաջնորդ	1200.00	Ֆրէզիօ	800.00
Քարտուղար	420.00	Լոս Անճելըս	600.00
Խմբագիր «ՓԱՐՈՍ»ի	280.00	Ֆատիլըր	200.00
Առաջն. շէնքի	360.00	Սան Ֆրանսիսկօ	200.00
Հեռաձայն եւ լոյս	70.00	Օֆլէնտ	150.00
Նամակ, ծնցմ. տպգ.	120.00	Եդեմ	100.00
Թրգմնչկն. գործի	120.00	Րիսլի	100.00
Զանազանք	130.00	Թուլարի	50.00
		Սագրաւէնքօ	30.00
	\$2700.00	Բացառիկ	470.00
			\$2700.00

Խանութքի իւններ

1.— Թեմերը, բաց ի իրենց համար իբրեւ Առաջնորդարանի տուրք նշանակուած բաժինէն, պիտի մասնակցին նաեւ 470.00 տոլարի բացառիկ գումարին, ջանալով ազահովել զայն յանուն Առաջնորդարանին կազմակերպուած տարեկան դաշտահանգէսներով կամ իրենց յարմար դատած այլ միջոցներով:

2.— Թեմերուն ինկած բաժինին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն Եկեղեցասէր Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Միութիւնները:

Թեյադարութիւն մը

Մայր Եկեղեցւոյ պատկանող Հայութիւնը Գալիֆոռնիոյ մէջ կը հաշուուի թէ նուազ քան 2000 տուն: Արդ, զեղչելով այս թիւէն անկարողները եւ բաժնելով Առաջնորդարանի 2700.00 տաւերի պիւտճէն միայն 1350 տան վրայ, հաւասար բաշխումով իւրաքանչիւր տան կ'իյնայ 2.00 տաւեր տարեկան:

Արդեօք անկարելի՞ է սղասել որ մեր ժողովուրդը տայ ապացոյցը իր շարտառճանաչութեան ինքնաբերաբար այդ գումարը, իբրեւ Առաջնորդարանի տուրք, տեղական Հոգաբարձութեանց միջոցով տրամադրելով Առաջնորդարանին:

Հովհաննիս ԽՕՍՔԵՐ

«Ու եօթը օրէն յետոյ Տէրը խօսեցաւ ինծի ա'յսպէս .—
«Մարդու որդի, դէտ (*պահակ*) դրի գֆեզ Խարայէլի տան :
Երբ պատգամ կը լսես իմ բերնէս՝ պիտի ազդարարես ժո-
ղովուրդին իմ կողմէս :

Երբ ըսեմ ամբարիշտին . «Պիտի մեռնիս», ու դուն չըզ-
գուշացնես գայն եւ չխօսիս իրեն որ զգոյշ ըլլայ եւ հեռա-
նայ չար ճամբէն ու ապրի, — այն չարագործը իր անօրէ-
նութեան մէջ պիտի մեռնի, եւ անոր արիւնը քու ձեռքէդ
պիտի սլահանջեմ :

Իսկ եթէ դուն զգուշացնես անօրէնը եւ ան չդառնայ իր
ամբարիշտ ու չար ճամբէն, ան իր անօրէնութեան մէջ
պիտի մեռնի, բայց դու քու անձդ ազատած պիտի ըլլաս :

Դարձեալ, երբ արդարը հեռանայ իր արդարութենէն եւ
յանցանք գործէ՝ փորձանք պիտի գայ անոր գլխուն եւ ան
պիտի մեռնի : Որովհետեւ դուն չզգուշացուցիր զինք՝ ան
իր անօրէնութեան մէջ պիտի մեռնի եւ իր բարի գործերը
պիտի չյիշուին . իսկ անոր համար գֆե'զ պիտի բռնեմ
պատասխանատու :

Բայց երբ դուն զգուշացնես արդարը որ չմեղանչէ, եւ
ան ալ չմեղանչէ, ան պիտի ապրի անկասկած, քանի որ
զգուշացաւ, եւ դուն ալ ազատած պիտի ըլլաս գֆեզ» :

Եզեկիէլ Գ, 17-21 :

«Քարոզէ (Աւետարանի) խօսքը: Մտադիւր եղիր այդ գործիդ ամէն ատեն անխտիր, յանդիմանէ, սաստէ, յարգորէ ամենայն երկայնատութեամբ եւ ուսուցանելով անդադար: Զի պիտի գայ ժամանակ՝ երբ մարդիկ պիտի մերժեն ընդունիլ ողջմիտ ուսուցումը, եւ պիտի կուտակեն իրենց համար այնպիսի ուսուցիչներ՝ որոնք իրենց ցանկութեանց համաձայն եւ իրենց լսելիքը գրգռող բաներ պիտի խօսին: Անոնք իրենց ականջները պիտի դարձնեն նշարտութենէն եւ առասպելներու ետեւէ պիտի երթան: Բայց դուն արքուն (գլուարթ) կեցիր ամէն պարագայի տուկ՝ մի ընկրկիր նեղութեան առջիւ, աւետարանչի գործ տեսիր, եւ պաշտօնիդ պարտականութիւնները անքերի կատարէ»:

Բ. Տիմ. Դ. 2-5:

«Գուն սովորեցուր ինչ որ կը վայլէ ողջմիտ վարդապետութեան: Խօսէ՛ ծերերուն ըլլալ գգաւտ, պարկեշտ, խոհեմ, հաւատքի, սիրոյ եւ համբերութեան մէջ ողջմիտ: Ըսէ՛ պառանքներուն ըլլալ նոյնպէս գգաւտ, ունենալ սրբութեան վայել ընթացք, չըլլալ բանտարկու եւ գինեմոլ, այլ բարի խրատատու, որ կարողանան կարգի բերել մանկամարդ կիները՝ ըլլալու այրասէր, որդեսէր, խոհեմ, ողջախոհ, անարատ, բարեգործ, իրենց ամուսիններուն հնազանդ, որպէսզի չըլլայ թէ Աստուծոյ խօսքը հայհոյւի: Յորդոյէ՛ նաեւ երիտասարդները որ ըլլան խոհեմ: Գու բարի ընթացքդ թող օրինակ ըլլայ անոնց»:

Տիմոս Բ. 1-7:

«Օրինակ եղիր հաւատացեալներուն խօսքով, վարքով, բարքով, սիրով, հաւատքով, սրբութեամբ»:

Ա. Տիմ. Դ. 2:

ՀՈՎԻԻԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍԳԵՐ

Այն որ կը ներկայանայ Հանրութեան սոյն Հրահարան-կային Համարատուութեամբ, իր կատարած սակաւ ու համեռու աշխատանքին հետ կը բերէ հզօր սէր մը Հանդէպ անոր՝ որուն ծառայեց:

Այդ՝ Հայաստանեայց Եկեղեցին է, որ առաջնորդական այս շրջանակին մէջ կը ներկայացնէ իր հոգեկան-բարոյական, ազգային-կրօնական հնազոյն ու նուիրական աւանդութիւններուն ու ժառանգութիւններուն հաւատարմ 10,000-ի մօտ Հայութիւն մը:

Մեր Համարատուութեան ընթացքին զգուշացանք դաւաճանելէ մեր կոչումին պարտադրած անվերապահ անկեղծութեան, առաւելութեանց յիշատակութեան հետ մատնանջելով նաեւ թերութիւնները այդ Հայութեան, զայն փոխանորդող սրբաշունչական մարմիններուն մօտ: Այս ցուցումները, հետեւ անձնական նկատումներ դահլիճող Հաշուեյարդարներ ըլլալէ, բնական ու մարդկային անկատարութիւնները կատարելութեան առաջնորդելու եւ թելադրելու քարենախանձութեամբ շարժող հոգիի մը կոչն են՝ ուղղուած Հանրութեան բոլոր անհատներուն, Մարմիններուն եւ խաւերուն:

ՀԱՅ ՏՈՒՆ

Այո՛, սրտի խորերէն խօսք մըն է այն, ուղղուած քեզի ո՞վ Հայ Տուն, որ Հայրենի երկրի հոգիին ու յուզումներ-

րը, յուշերն ու ներշնչումները, դարերու անջնջելի դրոշմը կրող հայեցի կենցաղին շունչն ու շնորհն ունի իրեն իրբեւ հիմնասին: Նախապետական կեանքը, զոր քու նախնիքդ դարձնեցին քու սեղանիդ վրայ ու սեղանիդ շուրջ մեծօրէն պարզ ու ջերմիկ սիրոյ մը կրակով — քու օճախներովդ ու թոնիրներովդ նուիրազործուած, դուն զայն փոխադրեցիր, ցաւագին օրերու բերումով, հին աշխարհէն այս նոր աշխարհին մէջ: Ի՞նչ բան կրցար դանձել ու պահել անկից՝ զոր պարտաւոր էիր պահել գուրգուրանքով իբր աղնուազոյն ու առողջ բունը անոր, եւ ի՞նչ բան գիտցար քանցել — կտրել ու նետել անկից՝ իբր յոռեգոյն ու փտած նիւղերն անոր:

Գիտես ու կը գնահատես արժէքը այն քնտանեկան պատիւին՝ որ քուկդ է եղած, եւ որ գեղուղեւ ձիթենիի մը նման բողբոջեր ու պտղաբերեր է քու մթնոլորտիդ մէջ՝ Աստուծոյ օրհնութեամբը սրբազործուած:

Ամերիկեան ՀՈՄ-էն առաջ, որուն չփոթ պատկերը կը մթաղնէ հիմակ յաճախ քու նայուածքդ, կար ու կայ քու ԵՐԴ-դ, հայրենի եւ մայրենի երդդ ու երգիքդ: Գու լեզուդ հոն հրաշակերտեց իր աղօթքն ու երգը, իր հոգեկան ու մշակութային բոլոր արժէքները, ծնունդ տալով տաղանդներու եւ հանճարներու՝ որոնք պիտականուն քաղաքակրթութիւնները նսեմացնող փայլով մը քու անունդ հռչակեցին եւ կտակեցին աղգերու յարգանքին: Էոյսը չեղա՞ւ ջահն ու վառարանը քու սրբազան երգիդ, յոյսը Լուսաւորչին ու Սահակ-Մեսրոպներուն, Վարդան-Ղեւոնդներուն եւ Գրիգոր-Ներսէսներուն, որոնք իրենց վերկենցաղումներն ունեցան դարերու ընթացքին անընդհատ, եւ ունին այսօր ալ նորածին հայրենիքէն ներս ու դուրս: Այդ Հայրենիքդ իսկ քու աւանդդ չէ՞ր, մերթ անշքացած ու դիմափոխուած եւ այժմ իր աճիւններէն փիւնիկացած, հարազատ պատկերովը իր անփոփոխ էութեան: Եթէ աճիւններն իսկ Հայրենիքին, ոճիւրի շունչովը միշտ միացած բայց ոչ ցնդած ու անէացած, կրցան պահել ու վերակենդանացնել, շունչովը քու ստեղծագործ Ոգիւդ, ինչ որ թանկարժէք մասնիկներն էին քու Ժա-

նանգութիւններուդ, ամօթալի բան չէ՞ որ հիմակ, այսօտար այլ Խիւրընկալ, քաղաքակիրթ այլ ձեւափոխի մթնոլորտին տակ թաղեն հետախաղաղ քու բոլոր այդ սեփականութիւններդ:

Դուն չճանչցար ապահարգանք (divorce), որ այստեղ հռմբու սէրը կը ծաղրէ եւ դատարաններու սեղաններու առջեւ զայն կը վաճառէ՝ խղճին սաստն իսկ արհամարհելով: Դուն չլսեցիր հոն օլտ-մէն-ի երգիծանքը զաւակներով: Դուն չըթներուն վրայ եւ անոր զկծանքը հայրերու սրտին մէջ, զի պաշտամունքը կար հոն որդեական անխաղախ մէջ, զի պաշտամունքը եւ ծնողներու ծնողաց: Օլտ-մէնը սիրոյ հանդէպ ծնողաց եւ ծնողներու ծնողաց: Օլտ-մէնը քու նախապետդ էր եւ օլտ-ուժընը նահապետահին, որոնք քու բնակիչներդ կառավարեցին: Իմաստութիւնն ու պարկեշտութիւնը եղան հիմերը քու չնքիդ եւ սկիզբը՝ այդ կառավարութեան:

Դուն չտեսար ձանձրոյթն ու զրուանքը քու անգամներուդ, որ ուղէին ընտանեկան քաղցրութիւնը փոխանալել քու սեմերէդ դուրս կաքաւող, քու սրբութիւններդ արատաւորող եւ Փիղիկական ու բարոյական կերտուածքներդ քայքայող հաճոյքներու հետ:

Հայ Տուն, անաղարտ պահէ ինքնուրիւնդ, հայրենի ու մայրենի երդիդ նկարագիրը: Մօտեցիր նաեւ ամերիկեան հոմն ալ իր հին բարի օրերուն ունէր իր բարի աւանդութիւնները, իր օճախը՝ ուր վառ կը պահուէր տաքցնող կրակին հետ մաքուր կենցաղի մը հուրքը, եւ որ հիմակ կիսովի լքուած՝ տուներու դարդն է մնացեւ լոկ, կամ յուշարարը մոռցուած օրերու: Հին հոմն ու հին օճախը, ասոնց մօտեցիր դուն քու երգովդ քու օճախովդ: Իմ խօսքս չէ հին նախապաշարումներուն համար, որոնք բղքեղ չար ու բարի ոգիներու սարսափին մէջ կը պահէին, որոնք դուրգուրտութեամբ մը նուիրական քու տանիքիդ տակ պարողներու հոգիները — ԸՆՏԱՆԻՔԸ — բատանիքիդ տակ պարողներու ծառէն սպառնալիկ կ'զգուշարին ու չարը ծանօթացնող ծառէն սպառնալիկ կ'զգուշացնէին: Խոնկին ու աղօթքին հետ անհաշտ չեն երգն ու պարը, եթէ ողջախոհութիւնն է երկուքին ալ առաջնոր-

գող լոյսը : Զգաստութիւնը ոչ թէ ժխտումը՝ ալլ ներդաշնոյթն է մարմինի եւ հոգիի հաճոյքներուն : Քու երգը , ա՜մերկեան հոմին հետ , թող մարդարանն ըլլայ այդ ներդաշնոյթին : Ա՛ռ այդ հոմէն ինչ որ կրնաս տալ անոր քեզմէ : Վտարէ քեզմէ ինչ որ չես կրնար առնել անկէ : Աւելցուր ինչ որ կը պահսի քեզի , պահսեցուր ինչ որ աւելորդ է քեզի : Բարձրացի՛ր քու սեփական արժանիքներովդ , առանց արհամարհելու ուրիշներունը : Մ՛շակէ՛ դանոնք քու սեփական ջանքերովդ , օգտուելով այն պատեհութիւններէն՝ յորս կուտայ քեզի այս երկիրը : Մի՛ թոյլ տար որ կղծուի դիմազկծդ , ալլ փոյթ ըրէ՛՛ դեղեցկացնել զայն այն բոլոր շնորհներովն ու վայելչութիւններովը՝ որոնք կը բերեն բիւրեղացումն ու ազնուացումը քու հոգիիդ , կամ կը յղկեն ազնուական դրոշմը քու հարազատ նկարագրիդ :

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔ

Հայ Մայր եւ Հայ Հայր, Հայ Տան ճարտարապետներն ու աւանդապահները, տէր ու հաւատարիմ եղէ՛ք ձեր կոչումին: Շատ են ու նուիրուած ձեր պարտականութիւնները, մեծ է եւ լուրջ ձեր պատասխանատուութիւնը՝ իբրեւ ծնող-դաստիարակներ, իրեւ տաճող-մանկավարժներ: Ծնանիլը Ֆիզիկական սովորական բարբ մը չէ լոկ, ամուսնական անկշիռ լծակցութեամբ մը կատարուած: Ծնանիլը ՏԱՆ մըն է: Տալ լաւագոյնն ու ընտրեւագոյնը, գոր հայրն ու մայրը կրցեր են միտերել իրենց մէջ, օրօրանէն մինչեւ հարսանեկան առաջատուր, իբր Ֆիզիկական, հոգեկան եւ իմացական շնորհներ ու յանդուրժեանքներ: Ծնանիլ՝ կը նշանակէ կեանքի կոչել կամ վերածել այդ համբարուած ու թաքուն ձիրքերը կամ ոյժերը, նոր անհատ-մարդ մը կերտել եւ ընկեր-մարդ մը կազմել, զուգակցութեամբն այն ներգործողիներուն (energy)՝ որոնք աղբիւրներն ու յայտարարներն են ծնող մօր եւ հօր անհատական եւ ընկերային նկարագրին:

Հայ Հայր եւ Հայ Մայր, լաւ սերտեցէ՛ք ՕՐՕՐՈՅԻ
 ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ : Արթուր եղէ՛ք եւ իմաստուն՝ տեսնելու հոն
 պատկերը աստուածային ստեղծագործութեան : Ո՛չ ան-

փիտ են, ո՛չ ծիծաղելի մօր երգերուն հետ դաշնաւորութեամբ
 այն ճօճումները՝ որոնք ապագայի երազներով կը սնու-
 ցանեն հրեշտակային նիրհն ու քունը նորածին մարդուն։
 Մանուկին բիբերէն ներս թող թափանցեն ձեր անքերը՝
 ձեր սրտին բովանդակ զեղումներովը, ձեր մտքին բոլոր
 լոյսերովը։ Ձեր կամքին ստեղծագործ ներգործութեամբը
 կարողացէք ըսելու դուք ալ. — «ԹՈՂ ԼՈՅՍ ԸԼԼԱՅ»։ Լոյ-
 սը այն մէկին համար՝ որ հրաշալի տիեզերքի մը մանրա-
 նկարը պիտի ըլլայ ձեզի եւ ընկերութեան համար։ Ներ-
 չնչեցէ՛ք անոր կեանքի բոլոր գեղեցիկութիւնները՝ որոնց-
 մէջ ծնունդ կ'առնէ ԲԱՐԻՆ։ Եւ Բարին միակ ճշմարտու-
 թիւնն է՝ որուն պէտք է արեգդիմէ լոյս-աշխարհ եկող
 հոգին։ Պիտի տաք անոր — այդ հոգիին — ձեր նմանութիւ-
 նը։ Զգոյշ եղէք անաղարտ պահելու աստուածային այն
 նմանութիւնը՝ որուն համաձայն ստեղծուած է մարդը
 մասնաւորապէս։ Այդ մարդը ապրեցուցէ՛ք ու մշակեցէ՛ք
 միշտ ձեր մէջը, որպէ՛սզի դաւակը՝ որ պիտի ծնիք եւ որ
 պիտի կրէ ձեր նմանութիւնը, ըլլայ իսկապէ՛ս աստուա-
 ծային մանուկ մը։ Հսկեցէ՛ք անոր շնչառելաւորութեան իւ-
 րաքանչիւր հեւքին, ելեւէջքին վրայ, եւ մի թոյլ տաք որ
 անոր թոքերէն ներս մտնէ թոյնը բոլոր արտաքին աղտե-
 ղութեանց դուրըլիացումներուն, ձեւ ըլլան անոնք թէ
 շարժում, խօսք թէ դործ։ Վասնզի ոչ միայն ան ծնած է
 ձեր պատկերին ու նմանութեան համաձայն, այլ նաեւ
 պիտի անանի ու մեծնայ ձե՛ր նմանելու գրեթէ-անդիմա-
 դրբելի բնազդով ու հակամիտութեամբ։ Եւ ասոր համար
 դուք պիտի չկրնաք մեղադրել ձեր ծնունդները, ո՛չ ալ
 պիտի կրնաք չքմեղացնել զձեզ ծնողներդ, այն անախորժ
 դիմազծութեան համար՝ որ անո՛նցը պիտի ըլլայ։ Մեղա-
 ւոր պատկեր մը՝ որուն համար անոնք եւ դուք պիտի տա-
 ուապիք հաւատարմապէս։

Հսի քիչ վերը թէ ծնող դատախարակներ եւ տածող-
մանկավարժներ էք դուք: Աշխարհ փոքր ուշադրութիւն
կ'ընէ այս մեծ իրողութեան: Այն միջավայրը, ուր դուք
կ'ապրեիք, կը ցաւի՞մ ազգաբարեւոյ թէ մասնագիւ մէկ
խոշոր մասը կը կազմէ դեռ այդ աշխարհին: Այլը երբ

հայրը կ'ըլլայ եւ կ'ինը՝ մայրը, պիտի լաւ գիտնան ծնողերը տասնաբանեան՝ զոր Արարիչը՝ իր հայրական եւ մայրական սիրոյ տրեղեղեակամ շունչովը՝ կը դրոշմէ իւրաքանչիւր ծնողին էութեան խորը։ Ինչ որ կ'աւտաժ ծնունդով պիտի մշակէ՛ք ճնշւելով։ Եւ այդ սնունդը կ'ենթադրէ, Փրդիկական տաճոսմին հետ, նաեւ ու մանաւանդ հոգեկան հրահանգումները։ Դուք պիտի դատտիարակէ՛ք հոգին ձեր օրտահատորին, օրտուր ձեր հոգեհատորին, այն աւանդական առաքելութիւններով՝ որոնք կը բնորոշեն մարդկայնական պրիսմակէն անցած հայեցի նկարագիրը։ Դուք պիտի վարժեցնէ՛ք զայն այն բոլոր կերպերուն՝ որոնք ժառանգուած կենցաղի մը հիմնական այլ ազնուական կողմերը կը յայտաբերեն։ Պիտի ընդելացնէ՛ք զայն, ձեր իսկ ձեռքով, այն ամէն եղանակներուն՝ որոնք ձեր ու իրենց անմիջական շրջապատին, միջավայրին նոր վարքեւբարբի մը շինարար ազդեցութիւններն ու ներշնչումները կը բերեն։

Ողբալի պիտի ըլլայ ձեր կացութիւնը, եթէ անկարող
ըլլաք պահելու հաւասարակշռութիւնը ձեր և ձեր զա-
ւակներու միջեւ :

Ծառ եւ լուսեր զանգատներ՝ ուղղութեամբ նոր սերունդի
Հասցէին: Ո՞վ ծնաւ, սախայն, դանոնք, ո՞վ տուաւ սնունդ
իր պատկերն ու նմանութիւնը, ո՞վ տաճեց զանոնք ու
վարժեցուց: Աճէնէն առաջ դո՞ւք, Հայր ու մայր:

ՀԱՅ ՌԻՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Անիրաւ չեն բոլորովին հայ ծնողներ, երբ պատասխա-
նատուութեան բաժին մըն ալ ձեր վրայ կը բեռնեն, հայ
ուսուցիչներ: Գիտեմ եւ, այս երկրին սահմաններէն ներս
գրեթէ ոչինչ է ձեր դերը աղոց կրթութեան ու դատաւա-
րակութեան գործին մէջ: Խալց Գրեթէ-ն ղեռ բան մըն
է՝ զոր հարկ է ճանչնալ ու գնահատել: Ձեզ պաշտօն
յանձնուած է հայ լեզուն ուսուցանելու հայ-ամերիկացի
աղոց: Դժուար աշխատանք արդարեւ: Եւ այդ դժուարու-
թիւնը կը դառնայ աւելի բարդ՝ եթէ ըսեմ.- Դուք կոչ-

աած էք տղոց ներարկելու հայեցի ռուկ: Քաղաքացիու-
թեամբ պարկեշտ ամերիկացիներ՝ ցեղով ու հոգիով ա-
նոնք պիտի ու պետք է մեան հառազատ հայեր: Միջա-
վայրը, իր շուրջ ազդակներովն ու գործունեությւն, պիտի
լեղծէ, այլ պիտի դռն ու մշակէ ինչ որ կայ հայ մանուկ-
ներուն մէջ իբրեւ ժողովրդական եւ պաշտօնական ար-
ժէքներ: Ծնողներէն վերջ ձեր պարտքն է ձեր դէմ սպա-
ռազինուած բոլոր դժուարութեանց հանդէպ նահատակի
կուրծք յարդարելու: Ո՛չ թէ արիւնի, այլ քրտինքի նահա-
տակի մատին է խօսքս:

[illegible]

հայ-ամերիկացի նկարագրին:

Ուաշինգթոն-Լինքոլն ոչինչ պիտի ունենան դժգոհելու, յանուն Ընդլը-Սեմի, եթէ հայ ծնողն ու հայ ուսուցիչը կամենան ու կարողանան Վարդան-Վահանի շունչովը զըրահապատել հոգիները մեր նոր սերունդին, յանուն Սահակ-Մեթրոպի Ոգիին:

ՈՐԶՈՓ ԼԱԻ ՀԱՅ՝ ԱՅՆԶԱՓ ԼԱԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ, - ա՛յա է նշանաբանը, նոյն իսկ Ընդլը-Սեմի ոգիէն ներշնչուած, որ պիտի առաջնորդէ զձեզ աներկիւղ ու անվարան ձեր փշոտ ճամբուն մէջ:

Մի վհատիք, այլ սպառնալիքներէք, հայ ծնողներու բանակն ալ շարժելով՝ եթէ կրնաք, նուաճելու համար անպարտելի կարծուածը, Թիֆլիս ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆԸ, եւ ապահովելու յաղթանակը անզոր կարծուած ՈՂՋ-ՄԻՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԹԵԱՆ:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ

Հայ ծնողքն ու հայ ուսուցիչը ձեր վրայ կը դարձնեն իրենց նայուածքները, Հայ դաշտոնական Մարմիններ, Երեսփոխանութիւնն ըլլաք դուք թէ Թեմական անդամական Ժողովներ, Կեդրոնական Վարչութիւն թէ Հոգաբարձութիւններ, Եկեղեցասէր Աբանց եւ Կանանց թէ Երեսօտարդաց Միութիւններ:

Ի՞նչ է արդարեւ նպատակը այս բոլոր յօրինուածքին, այս բաղձամասն Կաղմակեգութեան՝ որուն պաշտօնական յատկանունն է ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻ ԿԱՄ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ:

ՊԱՇՏՈՆԵԼ ՀԱՅՈՒՆ ԴԱՐԱՒՈՐ ԱԻԱՆԳԸ ԱՅՍ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՁ. Այդ աւանդը այն ՈՅԺ-ն է՝ որու մատին խօսեցանք: Առնուազն երեսուն դարերու ոգորումներու եւ նուաճումներու արտադրոյթն է ան, մարդի մը վրայ՝ ուր շարժման եւ գործունէութեան մէջ են դրուած Հայ Յեղին ~ ՄԵՐ - բոլոր արժէքաւոր առանձնաշատկութիւնները: Ան յաշտարարն է ՀԱՅ ՀՈԳԻՒՆ: Հաւատք մը՝ նախաքրիստոնէական եւ ապա քրիստոնէական, ապրումներ՝ աւանդական

եւ սրտմական, Ներշնչումներ՝ Հին ու նոր արուեստի եւ պարութեան, աշխարհաւայեացքներ՝ երէկի եւ այսօրի ժամատասիրութեան՝ անհատական, բնութանական եւ ընկերային կեանքի վերաբերմամբ, - ահա քառեակ՝ այլ բաղձամասնադալթ դէմքը Հայ Հոգիին:

Այս հոգին պահպանելու կոչուած էք դուք բոլորդ ալ, համոզումով մը՝ որ ձեր շուրջնայն ու հրապարակային յանձնառութեամբն է նուիրադորձուած: Պիտի պահէք զայն ձեր բովանդակ նուիրումովն ու զոհաբերութեամբը: Պիտի պահէք ի պարտականութեանէ եւ ոչ թէ ձեռքը փրկելու պայմանադրականութեամբ եւ շնորհք բնեւոր ինքնախարութեամբ: Ասոր համար անհրաժեշտ է մէկ կողմ նետել ամէն նկատում՝ որ կրնայ երկուութիւն կամ հակամարտութիւն ստեղծել պահպանման այս յոյժ տարր՝ թէեւ դժուարին աշխատանքին մէջ: Այս աշխատութեան մէջ թող մտա չառնեն անոնք որ չեն հաւատար հետապնդում մէջ թող մտա չառնեն անոնք որ չեն հաւատար հետապնդում նպատակին, որ անկարող են գնահատել Հայ Հոգիին լուծուած նպատակին, որ անկարող են գնահատել Հայ Հոգիին արժէքը: Հաւատքը լծակն է ամէն շարժումի: Իսկ հաւատքը չի սլարտադրուիր: Անբարեխիղճ են անոնք՝ որ քոնք լծակի յատկութենէն զուրկ՝ ակամայ կը լծուին գործի:

Ինչո՞ւ, սակայն, այս թերահաւատութիւնն ու դժկամակութիւնը վերաբերմամբ գործի մը՝ որ ինչքան ալ անյուսատու ըլլայ չի կրնար դիմաթափ բնել սլարտաճանաչութեան եւ պատասխանատուութեան գիտակցութեան վրայ խորհոտած կամքը: Առաջնորդութիւնը կոչում մը ունի հոս: Այդ կոչումը ո՛չ սին վտառասիրութիւն մըն է, ո՛չ ալ սպառնալիք պատահանք մը: Ազդապահական գործ մըն է ան, որ իր ներշնչումները կ'առնէ ո՛չ թէ դառն Երեսօրթեւէն, այլ անոնց ետին նշմարող ու նշուող բարի հաւաքէն, այլ անոնց Գերեզմանի հակած ծերունին անգամ դեռ կ'երգէ Երազը կեանքին եւ անձնատուր չըլլար մահ: Ամերիկահայութիւնը թեւակոխած է իր ծերութեան տարիքը. - չեմ գիտեր: Գիտեմ միայն թէ քաջող մարմինի մը համար հարկաբանական այն է՝ ինչ որ է երեսնամեան վատաւարը կաղմուածքի մը համար: Ձեր պարտքն է

յանձնառու ըլլալ ամէն զոհողութեան՝ քաջառողջ պահե-
լու համար գաղթահարութեան մարմինը: Եւ ասոր հա-
մար հարկ է նախ դարձանել ախտաւոր մասնութիւն մը՝
որ հետզհետէ կը ճարակէ հիներուն մէջ: Զակաւագրութեամբ
ենք կարտաւելու. — ահա՛ յանկերգը հիներուն: Ո՛չ. հազար
անգամ ո՛չ: Այնչափ ալ աժանագին չէ ցեղերու կեանքը:
Ընդհակառակը, ճակատադրութեամբ ենք ապրելու. եթէ ՀԱ-
ԻՍՏԱՆԷ: Հաւատքը կը յարուցանէ քառօրեայ մեռելալն
անգամ: Փա՛ռք Աստուծոյ, մեր նոր սերունդը մեռելալ մը
չէ: Ան լի է կեանքով, լի է կամքով ու հաւատքով: Եւ իր
այս կեանքին, կամքին ու հաւատքին մէջ ծածկուած կան-
տարերքը իր նախահայրերու կեանքին, կամքին ու հա-
ւատքին, յաւելեալ՝ նոր միջախալիքն տուած՝ ճիշտ է բա-
ւական թանձր — նիւթական եւ մեքենական — բայց ոչ
բացարձակապէս անհոգի արժէքներ: Նպատակը ձեր բո-
լոր փանքերուն եւ զոհողութիւններուն պիտի ըլլայ նոր
սերունդին մէջ հիմնաւորել ինչ որ բնին է. եւ այդ՝ թոյլ
տալով որ նոր արժէքները գան յղկել, զօրացնել եւ նոր
կերպարանախօսութեամբ մը ապրեցնել զայն ու տես-
կանացնել:

ՀՈՎԻԻՆԵՐ

Եղբայրներ ի Քրիստոս, որովհետեւ Աստուած գձեղ
«ԴէՏ» է նշանակեր իր ժողովուրդին եւ «ՀՈՎԻԻ» իր
«ԲԱՆՍԱՌ ԶՕՏ»-ին Հայաստ. Եկեղեցւոյ արժանաւայրին
մէջ, կը սիրեմ վստահ ըլլալ թէ ձեր կոչումին օրէն իսկ
դուք զիտակ էք եղած ձեր հովուական ծանր այլ քաղցր
պարտականութեանց: Դուք ինքնին իսկ «աստուածու-
այցներ»՝ պէտք չկայ որ մարդիկ սորվեցնեն ձեզ հրամա-
յական պահանջները ձեր կոչումին ու պաշտօնին: Բայց,
բոս որում մենք եւս մահկանացուներ ենք, որով եւ տկար
բնութեամբ սխալական, եւ որովհետեւ մոռացումն իսկ
անբաժան մէկ թերութիւնն է այդ բնութեան, պարտք կը
նկատեմ յիշեցնել միայն ձեզ ինչ որ թերեւս իմ մոռա-
ցումներս, եւ՝ անդրադարձով պատահութեամբ՝ վեր-

ցիչումներս եղած ըլլան:

Եւ որպէսզի խօսքին հեղինակութիւնը իմ ակարութե-
նէս բխած չըլլայ՝ պիտի աղեկոչեմ նախ Եւսեբիոսի Երու-
նակի Հայաստ. Եկեղեցւոյս: Ի՛նչ է քաղցր ձայնը՝ զոր
Երկինքէն փոխ կ'առնէ եւ որ իր մաքուր խղճմանը
կ'արձագանգէ: —

«Ծանկում եւ գայն, զի կոչումն անուան բաժանայու-
թեանդ ձերայ ո՛չ ի մարդկանէ եւ ո՛չ ի ձեռն մարդայ, այլ
յայնմանէ՝ որ կոչեցան բաժանայ բոս կարգին Մեկի-
սեդեկի, որ եւ ինքն է հշմարիտ բաժանայ եւ բաժանայա-
պետ եւ պատարագ Աստուծոյ Հօր: Եւ նա եւս ձեզ գկաչու-
մըն անուան իրայ, եւ յանձն արար բնդ անուանն եւ բզ-
գործն իւր՝ հովուի գծադրութեան իւր, եւ ուսուցանէ միշտ
զգործս բարիս, եւ տալ զանձն օրինակ բարեաց ամեն-
ցուն, բոս որում եւ Պօղոս ցրէր առ Տիմոթէոս, քէ՛ «Մի՛
անփոյժ անկէր զշնորհացդ որ տուաւ քեզ ի ձեռնադրա-
թեմէ երկցարեան»: Եւ դարձեալ քէ՛ «Բաժանայք կրկին
պատուոյ արժանի եղիցին, որք աշխատիցին բանիւ եւ
վարդապետութեամբ»: Վասն որայ աղաչեմք զի բնտ ան-
ւանդ կոչման եւ զգործն կատարիցէք. եւ որպէս ՀԱՐՔ
ԵՒ ԾՆՈՂ ԹՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՁԵՌՈՅ՝ յամենայն ժամ տուք
նոցա զհոգեւոր խրատս՝ միշտ ուսուցանելով յեկեղեցւոյ,
ի հրապարակս եւ առանձին, զամենայն որ բոս իւրաքան-
չիւր հասակի զգուշացնելով եւ յորդորելով յաստուածա-
յինսն»: (Ն. ԾՆՈՐ ՀԱՂԻ, ԸՆԴՀԱՆՐԱՎԱՆ ԹՈՒՂԹ, էջ 52):

«Դէտ» մըն էք, ո՛չ թէ վարձուած՝ մարդոց կողմէ, այլ
կոչուած՝ Աստուծոյ: «Հայր եւ ծնող» էք, արդարեւ, ո՛չ
թէ միակ բնութեան մը, հազար բազմաթիւ տուններու, ու-
րոնց պիտի մատակարարէք ո՛չ թէ «կոքստական կերա-
կուրը», այլ «երկնքի հշմարիտ հացը»՝ «որ կեանք կու-
տայ աշխարհի»: Այդ հացը վերացականութիւն մը չէ,
անհաշտ մեր իրական սրահանջներուն. զի քաջ գիտէք թէ
«Աստուծոյ փառաբարութիւնը», թէ՛ կազմուած «սուրբ
սիրտերով եւ ուղիղ հոգիներով», զազափարական լրումն
է կեանքէն բխած եւ կեանքին անդրադարձած իրականա-

ցած եւ իՐԱԿԱՆԱՆԱԼԻ նշմարտութեանց: Իբրեւ «աշխարհի լոյս»՝ ձե՛ղ անկ է առաջնորդել հոգիները այդ յաւիտենական ճշմարտութեանց, ունենալով ձե՛ղ ալ որպէս առաջնորդ «Հաւատքի Զօրագլուխը»: Եւ իբրեւ «Երկրի աղ»՝ պաշտօն է տրուած ձեզ համեմեմելու կենցաղական այն բոլոր անհամութիւնները՝ որոնցմէ զերծ չէ որ եւ է ժողովուրդ, իբր անհատ, իբր ընտանիք եւ իբր ընկերութիւն: Գիտութիւնը աստուածային ուսմանց — «մանկութեան ընկեր» կոչուած Առակագիրէն — ինչպէս նաեւ արտաքին գիտութիւնը անհրաժեշտութեան չափով, կ'աւելցնեն ներգործութիւնն ու ազդուութիւնը ձեր լոյսին. իսկ հզօրութիւնն ու խոնարհութիւնը քրիստոսատիպ նկարագրին՝ կ'առատացնեն որակական արժէքը ձեր աղին: Բարոյական ներխուժիւնները արդիւրդ հաշտարար ա՛ղը, որուն այնքան պէտք ունի մարդկութիւնը ամէն ժամանակի մէջ եւ ամէն տեղ: Եղբայրներ՝, մի՛ թաքցնէք ձեր լոյսը գրուանի տակ, սիրելով «գլուխութիւն տգիտութեան փառանայական ուսմանց յաղագս ծալութեան կամ աշխարհական գրադմանց» (ԸՆԴՀ. էջ 59). Եւ մի՛ թոյլ տաք որ անհամի ձեր աղը, զլանալով բաշխել զայն «ի ժամու եւ ի տարածման» անխոր ածենուն՝ որ պէտք ունին անոր: Նոյն իսկ անոնց՝ որ կը մերժեն զայն տգիտութեամբ: Զի ճշմարիտ գիտութիւնը միշտ դէպ ի լոյս կ'արեգդրմէ: Յոյց տուէք ՀԱՄԲԵՐԱՏԱՐ ՈՔԻ. վասնզի հոգւոյն զրահը ուրացումներու եւ ամբարշտութեան դէմ՝ սիրոյ եւ հաւատքի վրայ հիմնուած եւ յոյսով հաստատուած համբերութիւնն է: «Մի՛ բարկացող». «զի բարկութիւնը յիմարներուն ծոցին մէջ կը հանգչի» (Ժողովուրդ, է. 10) եւ «իմաստունները կը կորսնցնէ» (Առակ. ԺԴ, 35): Բարկութիւնը սկիզբն է ատելութեան, որ կրնայ քանդել աւտարանիչի գործը: Եւ «եք է ոք ի փառանայից խռովիւց ընդ ընկերի՝ սիրէ գատելութիւն փան գութը, եւ յիսուվութիւն փան գիտապաշտութիւն, եւ ոչ լուծանէ գործունէութեան պատճառն եւ հաշտեցի ընդ եղբոր իւրում ի խոնարհի միտն եւ ի խնդրել գիտապաշտութիւն, մի՛ իշխեսցէ փառանայութիւն առնել, որչափ գդելն տրամութեան եւ բարկու-

թեան յիմն քնակեցուցանէ. զի «զի՞նչ հաղորդութիւն է լուսայ ընդ խաւարի, ասէ Առաքեալ, կամ Քրիստոսի ընդ Բելիարայ» (ԸՆԴՀ. էջ 58): Ա՛յլ է անշուշտ «արդար ցասումը», որ «Տան Գալսան» էն կը փայտատակէ, եւ մեղքերը, ո՛չ թէ մեղաւորները, կը շանթահարէ: Զի դիտէք, պատուական եղբայրներ, թէ մեղաւորի մը արժէքը իննըսունեւիմը արդարեւեւու կշիռով կը չափուի աստուածային գթութեան ձեռքին մէջ: Սովորական կորուստ մը կը տրամեցնէ մեղ. հոգիի մը կորուստը կը տրամեցնէ զԱստուած: «Դաւթ օծութիւն ունիք Սուրբէն». ամուր եւ միշտ բռնեցէք այդ կշիռը ձեր օծեալ արեւուն մէջ, ինչպէս անջինջ՝ արդարութեան դրոշմը ձեր միւռնոսօծ ճակատին վրայ: Ոչ ոք թող իրաւունք ունենայ մեղադիր ըլլալու ձեզ արդարացիօրէն: Իսկ անվոյթ եղէ՛ք, մանաւանդ թէ յիշեցէ՛ք տիրական երանութիւնը ցնծութեամբ, երբ «նախատեն զձեզ եւ հալածեն, եւ ի գուր ամէն չարախօսութիւն ընեն ձեր վրայօք», եւ այդ՝ Անոր համար՝ որ բոլորիս Տէրն է ու վարդապետը, ինքն ալ հալածուած մը ապիրատներէն՝ որոնց համար գիտցաւ աղօթել ներողաբար: Բաւական է, սակայն, որ այդ հալածանքը չգայ պարտադանցութենէ, որուն համար հաշիւ պիտի տրուի Աստուծոյ՝ խղճի դատաւարանին առջեւ:

Եւ դիտէք դուք թէ ի՞նչ է ամփոփոյթը ձեր կոչումի բովանդակ պարտականութեանց. —

ՆՈՒԻՐՈՒՄ:

Ոչ ոք կրնայ կատարելապէս նուիրուիլ — «ուսլ գանձն» — առանց կարենալ ունայնացնելու այդ անձին մէջ ինչ որ կայ իբրեւ աշխարհօրէն եսապաշտ միտում, իբրեւ առաւելագանց մտահոգութիւն, իբրեւ անյարացոյց աշխարհասիրութիւն, իբրեւ մուրացիկ փառամոլութիւն, եւ առանց յեցնելու այդ սրարապը ողջակիզող սիրոյ եւ նահատակուելու ատակ ու սպարաւոր հաւատքի պատուաներով:

Հովիւին մեծագոյն պարտականութիւններէն մէկն ալ է «ամենեցուն գանձն ՕՐԻՆԱԿ կացուցանել գործոց բարու-

քեան»։ Եւ ասիկա անհնար է առանց բոլորապատուել նուրբութիւնը։

Անձին օրինակին դէմ կայ «այս աշխարհի» օրինակը՝ այնքան ցանցող՝ մատաղ հոգիներու համար մասնաւոր։ Օրինակը, որ պիտի դայ հովիւէն, որի խտացնէ իր մէջ բարոյական այնքան զօրութիւն՝ որ կարենայ շեղաբացնել այդ ցանցը։ Անձնական այդ օրինակին մէջ ոչեւ է ցուլանայ ամէն բանէ առաջ, իր լման դեղեցկութեամբն ու աղբուրութեամբը, նկարն Անոր՝ որ ունի օծութիւնը աստուածային եւ մարդկային կատարելութեան։ Առաւելապէս հոգեւոր պաշտօնեաներուն պարտքն է ձգտել այդ կատարելութեան։

Նուիրումը կը պահանջէ նաեւ անձանց մէջ ուսումը։ Քրիստոնէական կրօնը, հոգեկան ճամարտութեանց եւ բարոյական սկզբունքներու համադրոյթ, չի կրնար անտեսել այն բոլոր լոյսերն ալ՝ զորս մարդկային իմացականութիւնը ձեռք կը բերէ գիտութեան եւ արուեստի դանդան կարուածներուն մէջ՝ քաղաքակրթութեան միջոցներ ճոխացնելով։ Իմացական ոչ մէկ լոյս օտար է աստուածային լոյսին, հետեւաբար եւ խորհիլի կամ զանաւորութիւն։ Գիտութիւնը, զոր քահանային — «Տիրոջ պատգամաւոր» — չբխնէր պարտին «պառիշտ» զգուշութեամբ՝ ծանօթութիւնն է աստուածատուր կեանքին։ Եւ կեանքն այնքան աւելի կատարեալ է՝ որքան իր յայտնութիւնները շատ են։ Իմացական լոյսը կը բազմապատկէ այդ յայտնութիւնները։ Ատոնց մէջ իմաստութիւն է տեսնել այն բոլոր թաքուն ճամարտութիւնները՝ զորս Յիսուս անժամանակ էր գտած պարզելու իր աշակերտներուն, զի դեռ անկարող էին «հանդարտել», տառնել (Յովհ. Ժ. 9. 12)։

Նզրայրներ, այս երկիրը անսահման պատեհութիւններ կուտայ մեզի՝ աւելցնելու մեր մտքի պաշարները հոգեւոր եւ իմացական գանձերէն։ Ոչ ոք թող չաւանդի խորհելու թէ ալ ոչինչ ունի սորվելու թէ՛ աւետարանը բաւական է, եւայլն։ Աւետարանը, այո՛, ծով անսպառ է, որուն յատակը պահուած կան թանկագին մարգարիտներ։ Ճարտար սուզակ մը լլայլ անհրաժեշտ է՝ երեւան բերելու

համար դանոնք։ Ուսանիլ եւ ուսումնասիրել, — ահա միակ միջոցը՝ ունենալու այդ ճարտարութիւնը։

Մեր խօսքը չէ անշուշտ այն դիտութեան մասին՝ որ թիւի ու հաշիւի, քիմիական բաղադրութեանց եւ տարբազարութեանց, տիեզերական ֆիզիկական-մեքենական գաղտնիքներու հրաշալի աշխարհ մը կը պարզէ մեր առջեւ եւ տնտեսական կեանքը կը կառուցանէ նոր տուեալներու եւ հիմերու վրայ։ Այս դիտութիւնը առանձին յաճախ «կը հայարտացնէ»։ Այլ կ'ուզենք մատնանշել այն ճախ «կը հայարտացնէ»։ Այլ կ'ուզենք մատնանշել այն դիտութիւնը՝ որ, առաջինին հետ, եւ սէրն ունենալով իրրեւ լծակից, կ'աղահանուի մանաւանդ ընկերային-բարոյական կենցաղի «եփուրիւն» ու բարձրացումը, աւետարանական «տնտեսութիւնը»։

Գուցէ ոմանք առարկեն. — Մեր տարիքը լեցուած է արդէն. ալ ի՞նչ կրնանք աւելցնել ասկից վերջ։ Տարիքը երբեք արդելք մը չէ, սակայն, ուսանելու, եթէ կայ հիմք եւ չի պակսիր կամքը՝ այդ հիմքին վրայ բարձրացնելու չէնք ամէնօրեայ յառաջդիմութեամբ, անստիպար մնալու համար աւետարանական ծառայութեան մէջ։

Միակ չքմեղանքը, զոր պիտի ունենան ոմանք, այն խորամանկ է՝ որ կայ իրենց հոգեւոր եւ իմացական պատրաստութեան եղանակին եւ իրենց մշակութեան դաշտի բնոյթին միջեւ։ Այն ատեն այսպիսիներուն կը մնայ համեմատել իրենց կարողութեանց տարողութիւնը պամեմատել իրենց կարողութեանց հետ եւ ըստ այնմ գծել իրենց գործունէութեան ուղին ու սահմանը, ի հարկին քաջութիւնն ունենալով ապահովելու անախանձաբար օժանդակութիւնը այլապէս պատրաստուած գործակիցներու։ Այսպիսի ուղիղ ընթացք մը, որ պէտք ունի անշուշտ դրական դնահատման եւ քաջալերութեան, պիտի բարձրացնէ բարոյական վարկը եւ թափայլին։ Այսպիսի՝ մէկն է իսկապէս այն բարի եւ «քաջ» հովիւը՝ որ կը գնէ իր անձը իր ժողովուրդին վրայ։

Լծակից եղբայրներ, թող տուէք որ ձեզ ուղղուած — եւ ինձ ու անդրադառնալի — այս անկեղծ աղերսը վերջացնեմ դարձեալ Շնորհալի Հայրապետի խօսքերով. —

«Եւ արդ, քահանայիցդ առ ի խրատ գոր գրեցա՛ք ստիպուե՛մ, ոչ իշխանաբար հրաման տալով՝ այլ ծառայակցապէս աղաչելով, բաւական լիցի առ ի մէնջ: Իսկ գաղական եալմ ի մերոցս՝ ունի՛ք հմտանալ կատարելապէս ի նարցն առաջնոց կանոնաց գրոց, որովք օրինադրեցին զժամկուսն Եկեղեցւոյ ի փառս Աստուծոյ»: Պիտի ուզէի թերեւս աւելցնել միայն, — կրնա՞ք հմտանալ այն բոլոր դորձառութիւններէն՝ զորս եկեղեցին ձեռք բերած է դարերու ընթացքին իր լուսաւոր առաջնորդներուն միջոցով, ասոնցմէ մէկն ըլլալով նոյն ինքն աննման Ներսէս Շնորհալին եւ իրեն քսաներորդ դարու նմանակը Գուրեան Շնորհալին:

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

Ծանօթ է դիցաբանական առասպելը Արգոսի մասին: Հարիւրաչեան իշխան մը՝ որուն յիսուն աչքերը բոց էին միշտ: Հերմէսի սրինգի ձայնը սակայն քնացուց զայն անոր հարիւր աչքերովը: Եւ ճարտասանութեան այս աւտուածը յաջողեցաւ կտրել անոր գլուխը: Ինչպարայցը կ'աւելցնէ թէ Հերա, գոռոզ, նախանձոտ ու վրէժխնդիր առտուածուէին, անոր աչքերը ցանկեղ սիրամարդի պոչին վրայ:

Պիտի ուզէի Մամուլը նմանցնել այս իշխանին, եթէ եղբական եղած չըլլար անոր վախճանը: Զի եթէ չկայ Հերմէսեան սրինգը՝ կան սակայն չողումն ու քծինքը, չընթումն ու փաղաքշանքը՝ որոնք դատադութեան լոյսը կը մոլորեցնեն եւ բաց ու գոց հարիւր աչքերը միանգամայն մահաբեր քունի մէջ կը թաթաղեն: Այն ատեն Մամուլը, արգոսեան այս նոր իշխանը, գլխատուած՝ կը դառնայ սիրամարդ մը, սնապարծութեամբ բացուող ու թրթռացող իր պոչին վրայ միայն կրելով լուսազուրկ զարդաքեր: Այլ ոչ կը լսէ իր կանչին անախորժութիւնը, ոչ ալ կը տեսնէ իր ոտքերուն ազեղութիւնը: Գոհ է, սակայն, իր թատուն փացումին մէջ, որ խաթամութ մը ամէն դասակարգէ՝ կը բերէ դարպասը իր բոլոր հիացումին:

Այս չէ իսկական նկարագիրը Մամուլին: Առասպելէն

վեր կայ ճշմարտութիւնը: «Անդրուար մը առաքինութեան, հշմարտութեան եւ սիրոյ», — այսպէս դաւանած է գրիչ մը Մամուլը: «Ենամակալ ազգեյր», — հռչակած է զայն Նաթրէոն: Այս չորս բառերուն մէջ կը խառնան, արդարեւ, բովանդակ արժէքն ու իմաստը, կոչումն ու դերը Մամուլին: Առաքինութիւնը, քաղիին ձգտող հոգեկան-իմացական կարողութեանց համադրոյթը, անոր հոգին է. հշմարտութիւնը, այդ անգիմակ պատկերը ամէն բանի եւ հաբալատ ցոյքը ամէն նկարագրի, իր լոյսը եւ ակըր, այդ աստուածային ասեղծագործ ոյժը, անոր կեանքը: Եւ այս երրորդութեամբ է որ Մամուլը կը դառնայ նաեւ խնամակալը — կրթիչն ու դաստիարակիչը՝ հանրութեան:

Հզօր է Մամուլը եւ ներդրածող, եթէ կարենայ ըլլալ ու մնալ հաւատարիմ իր այս կոչումին:

Անկաշառ իր կշիռներուն մէջ, անաշառ իր չափերու մէջ, անկողմնակալ իր դատումներուն մէջ, զդոյշ՝ վիճազրդի ոճերէ, հապճեպ վճիռներէ, կանխակալ կարծիքներէ, անտեղիտալի սեւեռամտածումներէ, անօճալիքներէ, քինախնդիր յարձակումներէ, անխորի հիւրընկալութիւններէ, — ա՛յս է առաքինական, ճշմարտութեան եւ սիրարուն կանոնը Մամուլի մը՝ որ պիտի խնամակալէ, կրթէ ու դաստիարակէ, որ պիտի առաջնորդէ:

Երգիծանքի խայթոցն իսկ, դուարթօրէն հեզնող քրմայքի խթանը, քննադատութեան նշարակին, թերութիւններ ձաղկող խորադանին հետ՝ դայեակներ կը հանդիսանան առաքինութեան, ճշմարտութեան եւ սիրոյ, եթէ կրեն դրոշմը անկեղծ հոգիի մը եւ անխաղախ շունչը լրջմտութեան:

Մամուլի առանձնաշնորհումներէն մէկն է ազատութիւնը: Բայց ո՞րքան պատասխանատու առանձնաշնորհում: Եղեմի փորձութեան ծառը՝ որով կը ճանչցուն բարին ու չարը: Այսպէս խորհրդաւորած է միտք մը Մամուլի նըկարագիրը: Իրմէ կախում է կանգնումն ու գլորումը անհատին եւ հաւաքականութեան: Մամուլի իրական ազատութիւնը սահմանաւորուած եւ պայմանաւորուած է

Հասարակաց բարոյականի անխաթար պահպանութեամբ եւ Հանրօգուտ ծառայութեամբ: Ասոր Հակառակ՝ ահա՝ մանադանց ու քանձարձակ ազատութիւն մ'ը «ի պատմաւ մարմնայ» (անխոստովանելի դրդապատճառներէ) է, հ'ըսէ Տարրոնեցի փորձառու առաքեալը, եւ տեղի կուտայ «գիրաւ խածատելու, գիրաւ ուտելու եւ գիրաւ կոտորելու» բնազդին ու փորձութեան:

Մէր սրտագին իղձն ու մաղթանքն է որ Հայ Մամուլը գերծ մնայ այս փորձութենէն: «Երբ Մամուլը արձագանգըն է իմաստուններու եւ բարեխաղիչներու՝ լաւ կը գործէ. եթէ արձագանգն է անկախաբայց կիւնիկեաններու (cynics)՝ ան քաղաքական գրգռութիւն միայն կը սնուցանէ» (Լամարթին): Մէկ խօսքով՝ ան կը դառնայ կողմանաբար:

Ինչ կ'սպասենք մենք մեր առաջնորդական շրջանին մէջ մեր Մամուլէն: Շատ պարզ բաներ. — Ահա ամփոփ Տասնաբանեայ մը, որ սակայն ո՛չ Սինայէն իջած է, ո՛չ ալ որոտումներով եւ շանթերով դարբնուած. —

1. Առաջնորդել եւ ո՛չ թէ առաջնորդուել:
2. Շինել եւ ո՛չ թէ քանդել:
3. Ուղղել եւ ո՛չ թէ ծռել:
4. Լուսաւորել եւ ո՛չ թէ խաւարեցնել:
5. Տալ օրինակ իրերաւասակացութեան, Մամուլի աշխատանքներու համեմատ զորակցութեամբը ազգայնականման աւագ — եթէ ոչ միակ — դերին մէջ:
6. Գնահատանքները չվրիպեցնել իրենց նպատակէն աւարարոյականացնող գովեստներու շռայլամեով:
7. Գործնապաշտութեան (business) ոգին ստորադասել գաղափարապաշտութեան ոգիին:
8. Իրերաւասակացութեան հեղինակաւորել ինքնաբերականութեան արիւթեամբ:
9. Ըլլալ կարգապահ՝ ըլլալու համար գորաւոր:
10. Ծառայել՝ առանց փոխադարձութեան ակնկալութեան:

Եւ գործադրելով այս տասնաբանեան՝ հանդիսանալ

ՓՈՐՈՍ ՄԷ, որ լուսաւորէ իր շուրջը շուրջը ու ասորտաբախանգամայն:

ՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կազմակերպութիւնները ընկերային-հոգեբանական եւ լրեւոյթներ են, որ կը դասաւորեն եւ զանազան պիտակնելու տակ կը համադրեն մարդկային մտածողներն ու ըմբռնումները, երազներն ու ձգտումները: Անոնք ընդհանրապէս կը կրեն կրօնական, մշակութային եւ ընկերային-քաղաքական կամ ընկերային-տնտեսական բնոյթ: Այս բաժանումներն ալ տակայն ունին իրենց տարաբարձանումները: Կեանքի յառաջընթացքը (process) պայմանաւորուած է այս դասաւորուած ոյժերու համակերպմանցած շարժումներովը. այսինքն, գործունէութիւններով՝ որոնք կարենան դառնալ համադրեցութիւններ գլխաւոր եւ ընդհանրական գաղափարի մը շուրջ:

Այսպիսի համադրեցութեան մը ընթացքին անխափափելի եւ ողորակար իսկ են պայքարները: Փորձ լայնամտութիւն մը քիչ պիտի վրդովուի ի տես այն հակամարտութեանց՝ որոնցմով այս կազմակերպութիւնները թողլով յանկարծ կուտ կշտի վաղքը կը մտնեն կործնելու: Քիչ ողորմութի մը մէջ, եւ մարդն ինքնով լուսաւորող ջանք՝ վեր կը բռնեն արիւնխտում դաշոյնը: Քիչ պիտի վրդովուի, շատ եւ շուտ գործելու համար: Առհասարակ բնազդներ կան՝ որոնց դէմ մնալու հարկ է, եւ ոչ թէ յոյ խաբիրդածել: Մաքսուտի այս շահատակութիւնն իսկ առաջ կը բերէ կուտի խառնուրդը՝ ուսկից զօրաւորը դուրս կուգայ յաղթական: Երական ոյժը, սակայն, դադարիներ կամ դադարաւորականին է, որուն մէջ ապագայի անհանգիստ խառնուրդը իրականութիւնը, կամ իրականանալի ճշմարտութիւնը կայ զօրութեանով: Փոխ ի փոխ զգեստումներ կամ կանգնումներ կ'առաջնորդեն դէպ ի վախճանական յաղթանակը՝ որ ոչ մէկինը պիտի ըլլայ առաջնորդար եւ ոչ միայն, այլ անորը՝ զոր կը կոչենք քահանայութիւն տարածութեամբ մը, եւ որ մարդկութեան սեփականութիւնն է:

Ընդունելով ասիկա դոնէ իբրեւ յարաբերական ճշմարտութիւն, կամ յարակարծիք (paradox), ո՛րչափ փափաքելի էր բոլոր կազմակերպութեանց մէջ տեսնել, բայց մանաւանդ զանոնք առաջնորդողներու մէջ հաստատել, քոյլատու-համբերաղ ռզի իրարու հանդէպ: Պայքարող՝ այլ յարգալի չհակառակորդի գաղափարներուն, դաւանանքներուն վերաբերմամբ: Երբ հակառակորդը գաղափարն է՝ քաղաքացիներուն ալ կ'ըլլայ գաղափարական եւ ազնիւ: Անձը, որ համոզուած դրօշակիրն է գաղափարին, վեր ու գերծ պէտք է մնայ ամէն վիրաւորիչ յարձակումէ, հայհոյութիւններէ: Եւ ցեխարձակումներէ: Եթէ միտքերը անհաշտ են՝ դժուար է եւ գեղեցիկ չէ՝ որ սիրտերը թեւախառնուին իրարու:

Իրաւունք չունի՞նք սպասելու որ մեր կազմակերպութիւնները, յարանուանական թէ կուսակցական, կրօնական թէ քաղաքական, բարեսիրական թէ հայրենակցական, այս սկզբունքով դործէին իւրաքանչիւրն ինքն իր մէջ, եւ համադործակցէին նոյնատեսակները իրարու հետ: Մայր-եկեղեցի եւ յարանուանութիւններ, բարեսիրական եւ հայրենակցական Միութիւններ, քաղաքական կուսակցութիւններ, իրենց բոլոր ճիւղաւորումներովը, դռնէին մագնիսական բեւեռակէտ մը այն բազմաչարչար մարմինին մէջ՝ որ կը կոչուի ժողովուրդ կամ ԱԶԳ: Բոլորը ժողովուրդին համար եւ դէպ ի ժողովուրդ, հոգ չէ թէ այլազան՝ բայց ոչ գիրար խափանող ուղիներով: Առանձին՝ ալ դուզահեռական դիմեր, որոնց վրայէն ազգային կեանքի անիւները կարենան անսայթաք առաջնորդել ժողովուրդը դէպ ի որոշ նպատակակէտ:

Միջարանուանական թաքուն ատելութիւններ, միջհայրենակցական խաչածեւումներ, միջկուսակցական ատելալուռ ու եղբայրասպան կռիւներ, բոլորն ալ սնած անհանդուրժող ոգիով մը, ո՛չ միայն ոչինչ կը շինեն՝ այլ շինուածն ալ կը քանդեն, եւ Ազգին բարոյական վարկը կը կոտորեն:

Հոս չիտակ չէ՞ մտածել թէ՝ Ամէն ճամբայ պէտք է տանի Հոռովմ: Վստահ եմ թէ Հոռովմ սխալ չի հասկնար

մեր խօսքը . . .

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԳ

Գործաւորներ հղած ըլլաք դուք թէ հանգստեան կոչւածներ, արհեստաւորներ թէ կալուածատէրներ, այգեգործներ թէ վաճառականներ, մշակ-պարտիզայաններ թէ արուեստագէտներ, աղատ-արուեստաւորներ թէ փերեզակներ, խանութարաններ թէ պաշտօնեաներ, շրջուն վաճառողներ թէ ծառայողներ, վարիչներ թէ հետեւողներ, բոլորիդ որ կը կազմէք անբաժանելի եւ լրացուցիչ մասերը մեր ժողովուրդին, ունիմ իմ քանի մը խօսքերը:

Ոչ թէ ունիմ փորձառութիւնները ձեր դրաղումներուն, այլ փոքր ինչ հափացողութիւնը ընկերային այն կեանքին որուն մէկ պատկերն է անշուշտ նաեւ քուկը: Իժուար չէ զղալ դառնութիւնները այդ բազմաբարդ կեանքին: Գուցէ ծիծաղելի ըլլամ եթէ ըսեմ թէ կրնամ դարմանել այդ դառնութիւնները: Բայց կ'ուզեմ ըսել բան մը միայն. — կայ եղանակ մը մեղմացնելու զանոնք: Այդ դառնութիւնները տնտեսական են ըստ երեւոյթին, բայց բարոյական են ըստ էութեան: Տնտեսական անկումին արմատը կը գտնուի հոգեկան անկումին մէջ: Ուստի եւ տընտեսական միջոցները պիտի մնան անգոր, որչափ ատեն մարդիկ չուզեն մօտենալ բարոյական դեմին եւ հոն փնտռել իրական բալասանը ընկերային չարիքներուն: Ինչքան ալ դժնդակ ըլլան կեանքի պայմանները — եւ ե՛ն այսօր արդարեւ, — կայ բան մը՝ զոր չենք կրնար հեռացընել լուրջ նկատառութենէ: Ատիկա բուն իսկ բարոյական արժէքն է մեր անձին եւ մեր համայնքին:

Գործաւորին ու արհեստաւորին Ֆիզիկական սպանումները, այգեպաններուն ու մշակներուն անստուգութեան սրտմաշութիւնն ու մղձաւանջները, աղատ-արուեստաւորներու եւ արուեստագէտներու կայունութեան բարոյալքումներն ու ստորադնահատման սառնութիւնները, վաճառականներու սարսափն ու կալուածատէրերու չուարումը խնդրանքներու պակասին հանդէպ, մէկ խօսքով՝ ընդհանուր պանիկիւզ մը (panic) համաշխարհային տըն-

տեսական գետնին վրայ՝ կատարեալ սոցառնալիքներ են ժողովուրդներու ոչ միայն ֆիզիկական գոյութեան՝ այլ նաեւ բարոյական հաւատարակչութեան: Այս սպառնալիքները այնքան լուրջ են եւ քայքայիչ, որքան զանոնք հակալիչող ու զսպանակող հոգեկան առաքինութիւնները պակաս:

Հայ Աղգը, մահու եւ կենաց ամէնէն դժնդակ փորձութիւններէն անցած, չէ կորսնցուցած երբեք հոգիի արիութիւնն ու մտքի իմաստութիւնը՝ հաւատարակչութեան իր ոյժերը եւ պահպանելու իր կորովը: Բիւրերու բիւր գոհեր խլած են իրմէ անանուն Ոճիրն ու Եղեռնը՝ բայց իր Հաւատքը վաղուան համար, եւ իր կամքը՝ կուրծք տալու ներկայի եւ գալիք բոլոր փոթորիկներուն դէմ՝ մնացած են անաղարտ ու անպարտելի:

Այսօրուան տնտեսական — եւ մանաւանդ բարոյական — համալիրահային տաղնապին առջեւ այս հաւատքն ու կամքը պիտի ըլլան միակ սպառազինութիւնը՝ ապահովելու համար յաղթանակը ընկերային-բարոյական նորագոյն սկզբունքներու: Այս յաղթանակը ինքնին պիտի ըլլայ բարձուժը ամէն տեսակի անիշխանութեան:

Այս սպառազինութիւնը անհրաժեշտ է՝ մղելու համար կռիւր անվատ քաջութեամբ, ներշնչուելով լաւագոյն օրերու հեռապատկերէն, եւ ոչ թէ ոգեսպառ ըլլալով յոռեգոյն վայրկեաններու ահարեկիչ փորձութիւններէն: Այս փորձութիւններն են որ պիտի տան չափը մեր անհատական եւ հաւաքական-աղղային առաքինութեանց տարողութեան եւ կշիռը անոնց արժէքին:

«Difficulties might do us good», ըսաւ ամերիկացի հրապարակագիր մը: Եթէ ասիկա ճշմարիտ է ամերիկեան ժողովուրդին համար, ալ աւելի ճշմարիտ է մեզի համար: Վասնզի ղժուարութիւնները ոչ թէ կրնան ընել՝ այլ ըրած են Հայ ժողովուրդը լաւագոյն տակացողը:

Եթէ մենք, մեր հայրերուն նման, չառ ու չա՛տ անգամներ անցեր ենք «ընդ հուր եւ ընդ ցուր», ինչո՞ւ ալ ժամ ալ դեպեւիլ ու չգօտեպնդուիլ կտրել անցնելու համար նաեւ կրակի այս ծովը: Չկայ ծով մը, թէ իսկ ովկէան մեղած

ըլլայ այն, որ իր արիւնքը չունենայ: Բացէք ձեր առաջատները, որքան ալ բռնաշունչ հովն ու փոթորիկը ըստառնան ձեր նաւակներուն: Միայն իմաստութեամբ ձեռնեցէք դէկը:

Գիտե՛մ, կան ընկերային աղէտներ՝ որոնց չեն հաւասարիւր ձեր ֆիզիկական ոյժերը: Թերեւս նաեւ ձեր բարոյական ոյժե՞րը — օ՛հ, ո՛չ: Ելեկտրական թաքուն հոսանք մը աւելի ոյժ ու լոյս կը բովանդակէ, քան հսկայ ձիերու երամակ մը կամ մեծղի կոճղներէն բոց առած խարոյկ մը: Բարոյական կորովը այդպիսի հոսանք մըն է՝ մթերութեամբ մեր էութեան խորը: Մեր ձեռքն է պահել ու աւելցնել դայն, կամ ցրուել ու վատնել:

Հաւատքը վաղուան, հաւատքը ընկերային եւ տնտեսական հաւատարակչութեան վերահաստատման — ասիկա չի դար ինքնարեւոյթար, չի դար դանդաղանքով եւ ողբ ու կոծերով, այլ կուգայ ոգեկոչելով ինչ որ կայ մեր մէջ իրրեւ հոգեկան արժէքներու ժառանգութիւններ, եւ աւելցնելով նոր արժէքներ:

Ուշադրութեամբ դիտեցէք այն ելեկտրական հոսանքը՝ որ ժողովուրդներու, տանջուած ժողովուրդներու արթնացած դիտակցութենէն կը բխի եւ կը թափանցէ դրեթէ բոլոր քնացած խիղճերէն ներս: Հասարակաց ողջմտութիւնը կը պտտցնէ դայն ամէն կողմ, դիւանագիտական սեղաններէն մինչեւ դրամատիրական սենեակները, արքայական տուններէն մինչեւ արէսեան դաշտերը: Արուեստական այս տաղնապը երկար չի՝ կրնար ծաղրել կեանքի բնականոնութիւնը՝ որ աստուածադէր Օրէնքն իսկ է, եւ որուն պիտի վերադառնայ կամ հասնի մարդկային առողջ դատողութիւնը առ նուազն խաղաղ դիմադրութիւններով ամէնէն աւելի տառապող հոգիներուն:

Գաղտնիարականը արդար հասարակարգի մը պիտի ուժեղանայ հետզհետէ, պիտի ծաւալի, դեռին պիտի չափի, բաւական է որ տառապանքը չլրատէ հանրային կորովը:

Այդ դադարաւարականով պէտք է սպառազինուիլ եւ դու, հայ ժողովուրդ:

Այդ ոյժերը չեն լուրջ ֆիզիկական՝ որ կ'աղաչուին միայն մեքենական շարժումները, այլ նաեւ ու մանաւանդ հոգեկան են՝ որ կ'երաշխաւորեն, առաջիններուն հետ գործակցարար, կեանքի ներդաշնոյթը:

Այդ ոյժերէն մէկն ու գերազանցն է հաւատքը՝ սիրով հիմնաւորուած: Հաւատքը երկնաւոր Հօր մը՝ որ խորհրդաւոր եւ մեղի համար գեռ անբացատրելի ճամբաներով կ'առաջնորդէ մարդկութիւնը գէտ ի աշխարհաշնոյթը:

Այս հաւատքը կրաւորալիան բնագոյ մը չէ, որ կը պահանջէ կամոպոլի անձնատուութիւն արտաքին, մեղմէ դուրս գորութեան մը, ինչ որ կը տանի ճակատագրապաշտութեան: Ան ընդհակառակը ներգործալիան ոյժ մըն է, որ կը բխի մեր իսկ էութենէն, Արարիչ ու Վարիչ Զօրութեան ճառագայթն եղող մեր նկարագրիէն:

Մեր հայրերը ունեցան այս հաւատքը: Չեմ ըսեր հաւատալիքները, որոնք չառ անգամ իրենց մանկունի նախապաշարումներով կը մթաղեն հաւատքին սեռութիւնը: Այդ հաւատքը պահեցին անոնք, անոր լոյսով քալեցին, զայն մեղ կտակեցին: Յառաջադասուածը վերջացած չէ, աշխատանքը լրացած չէ, զայն շարունակելը բընութեան աստուածադիր օրէնքն է ու մեր պարտականութիւնը: Կանգ առնել եւ մաղնիրական հրաշքով մը մեղ քաշել ուղիւ հեռաւոր նպատակը՝ հեգնել է Աստուծոյ գործին իմաստութիւնը, իր գասաւորող իմացականութիւնը, աստուածային կարգապահութեան լրջութիւնը տիեզերական յօրինուածութեան մէջ: Մարդը գուրս չէ աստուածային ծրագրէն: Սկեպտիկ նայուածքներ կարճատեւ աչքի թարթափումներ են, յոռետեսի մարդարէնութիւններ՝ իմաստակի ճամբարտակութիւններ են:

Դարձեալ, հաւատքը ձեւ չէ, այլ հոգի: Այս հոգիով Աւետարանի կրօնը ծանօթացուցեր է մեղ զԱստուած: Այդ հոգին է անհրաժեշտ՝ ունենալու համար կեանքը լիովին եւ յաղթելու աշխարհի բոլոր դժուարութիւններուն:

Եթէ այդ հաւատքն ունենանք՝ ամէնէն ծանր բեռներն անգամ - Աւետարանի մէջ «լեռ» բառով խորհրդանշուած-

կրնանք շարժել ու կրել: Եթէ ամէն մարդ, անկախ ուրիշներէ, մանանեխի հատի մը չափ դոնէ ունենայ անկից իր մէջ, անհնար չէ որ Աստուծոյ Թագաւորութիւնը համատարած գրաւէ բոլոր սրտերը: Այն ատեն ինքնին տրամախիղ կ'ըլլայ արդէն ընկերային ջարիքը:

Սիրելի հայ Ժողովուրդ, իրմեւ հայ հաւաքական անձնաւորութիւն, այս հաւատքին մէջ պէտք է փնտռել քու բարձրագոյնը, քու փրկութիւնդ:

Այդ հաւատքը քեզի տուող ընտանի լուսադրիւր մը կայ. այդ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՅԻՆ է: Քրիստոնէական կեանքի մը փորձառութիւններով դորացած այդ հաւատաւորութիւնը անմահն է որ եւ է այլ կողմակիցութեան: Ծէն, արարողութիւն, պաշտամունք, երգ, քարոզ, ինչպէս նաեւ չէնք, - այս բոլորը գեռ չեն այն օրհագան տեղը՝ զոր կը կոչենք «ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏՈՒՆ»: Աստուծոյ նըրմարիտ տունը այն քարոյական մթնոլորտն է՝ ուր հոգին կը գտնէ իր ինքնութեան լման համաշուր, շնորհիւ նըրմարտութեան այն լոյսին՝ որ Աւետարանէն կը հաւաքայքէ, աւելի ուրիշ՝ որ Քրիստոսի երկրաւոր կամ մարդկային փորձառութիւններէն, ապրած կեանքէն կ'արտափայլի: Այդ մթնոլորտը ունի իր արտաքին պարունակը որ եւ կեղեցիկ չէնքն է, կամ ճաճարը: Բայց այս տաճարը կ'ենթադրէ երկու այլ տաճարներ ալ, առանց որոնց ինքը կ'ը զաղրի իսկապէս գոյութիւն ունենալէ - ԱնՁը եւ ՏՈՒՆը:

Այսպէս բմբոնուած Եկեղեցիին «կենդանարար» ոյժը «հոգին» է, միջմարդկային սէրը. առանց այդ հոգին, կտակուած մեղ Յիսուսէն, «մարմին»ը՝ ձեւը՝ «ինչ ոչ օգնէ», անօգուտ է (Յովհ. 2, 34): Խորհուրդն է անփոփոխ կեանքը, խորհրդանշանը՝ զայն յայտարարող փոփոխական ձեւը: Ինչ որ անփոփոխ է՝ յաւիտենական է. փոփոխականը ժամանակաւոր է: Համամարդկային սէրը արդարեւ անփոփոխ է եւ յաւիտենական: Անոր վրայ չիմնուած կեանքն ալ է յաւիտենական: Եկեղեցին Տունն է Աստուծոյ, այդ հոգեւոր կեանքով ճշմարտուած եւ վաշխելացած:

Եթէ ունենաս այդ կեանքը մեր մէջ իր ամենազղուհուն չափովը, եթէ մեր սիրալիւր սրտերու միութիւնը բոլոր անհատական կեանքերը օժտէ Քրիստոսի բերած «առաւել կեանքով»¹, ամբողջական, ճշմարիտ եւ յաւիտենական կեանքով, ապահովուած կ'ըլլայ ՏՊԱՐ ՀԱՍՈՐԱԿԱՅԱՐԳ՝ ՄԸ ՏՊԱՐ ՄԱՐԿԱԹԵՍՄԷ։ Ասիկա ցնորք (utopia) մը չէ - այլ իրականանալի աւետարանական երազ մը։ Այս երազը Քրիստոնէական հաւատքին լուսեղէն թեւեւէ։ Մէկը զէչ Քրիստոնեայ է, կտօմ բնու Քրիստոնեայ չէ, առանց այս երազին, բայց մանաւանդ առանց ունենալու այդ երազին իրականացման ձգտող կենդանի եւ գործնական հաւատքը իր էութեան խորը։

Սիրելի Հայ ժողովուրդը Գալսթիսոսնիտյ, եթէ այս հաւատալը խորարմատ ու կենդանի ըլլալ մեր մէջ, մեծերուն մէջ ըսել կ'ուզեմ մօտաւանդ, հիմնաւուն միջ, սղտրկնէրը, նորերը ալլապէս զրտի յարգէն ու զնահատէն զանոնք: Այն առնն խրտմատը որ կայ այսօր հին ու նոր սերունդներուն միջեւ, գոյութիւն պիտի չունենար: Եւ եկեղեցին պիտի չըիտուէր, նոյն իսկ հիներու կողմէ, լոկ որպէս աղգային աւանդութեանց թանգարան մը, այլ նաեւ հոգեւոր երջնոամերու եւ կազդոյրի աղբւր մը: Եւ աւելին: Հայ աղգային զաղամարը, իր բերեղացումովը այնքան հաշտ մարդկայնական սկիբունքներուն հետ, պիտի չնկատուէր նորերու կողմէ որպէս սղտմական կամ ընկերային-հոգեբանական ժամանակալըէպ մը (anachronism):

Հիներ կը զանգատին թէ նորեր չեն մօտենար եկեղեցի-
ին , չեն շահադրդուրի անով : Իսկ իրենք ալ կը մօտենան
~ բացառութիւններու մօտին չէ խօսքս ~ միայն բարե-
պաշտիկ սովորաւորութեամբ մը (routine) , առհաւական
ոչնակութեան մը միջոցով ու . . . ցամքած սրտերով :
Մեծեր կը մեղադրեն սղօտիկները թէ հաւատքը կը պակսի
անոնց մէջ . բայց իրենք ալ ոչ նուազ դուրկ են հոգիի եւ
ճշմարտութեան վրայ հիմնուած հաւատքի մը կենդանա-
րար գործութենէն : Երէկի սերունդը կը քննադատէ աշօր-
ւան սերունդը անոր վարած ծայրայեղօրէն հաճոյքի , վա-

յիւրի եւ դրեթէ դադարաւորապէս կեանքին անոր նիւթա-
պաշտիկ հակուածներով վարքուբարքի համար. բայց ին-
քը ոչինչ ցայց կուտայ իր քէջ որ քլլայ առողջ եւ բարձր
ապրումներով ճոխ կեանքի մը դրաւիչ պատկերը: Եթէ
նորն ռւնի իր երիտասարդութեան խաղերը, «Ճամկու-
քեան մեղեքը»՝ որոնք կը դայթակղեցնեն չինը, հինն
ալ ունի ի՛ր մանկութեան մեղքերը՝ որոնք կը խրաչեցնեն
նորը: Պարագրահներէն անդին խողածեղանները չկա՞ն,
ուր արտիւր դրամին հետ կը խողայ, դրամը պատիւին
հետ, եւ այս երկուքը կեանքին հետ: Այո՛, մէկին մերկ
մեղքերուն մօտ կան միւսին քողածածուկ մեղքերը, աւե-
լի եւս վտանգաւոր եւ ընկերային չարիքներու անուցիւ:
Բայց կան նաեւ յոյսոյիները: Ո՞վ չունի իր աչքին առջեւ
հարտանկան, դաշտագնացական, ածնախմբական պատ-
կերներ, ուր չափադանցուած կերուխումին հետ դուստ-
նական (շարքիական) ականջ եւ աղբային արժանապատ-
ւութիւն վիրաւորող կանչերը՝ չըմներով թէ գործիքեւ-
քով՝ բոլոր պարերն ու պարերգները կը նսեմացնեն: Սոքա
գաւառիկ եւ հայեցի չունչով ողեւորուած եւ պարկեշտու-
թեամբ չափաւորուած ժամանցներուն համար չէ, որոնք
գլխախտաբար քիչ չափով մեր արտասնկուած տունները
կը գուարթացնեն: Նոյնպէս չեմ անդիտանար թէ քիչ չէ
նաեւ թիւը այն ընտանիքներուն՝ որոնց մէջ նոր ոգիին
հետ կը վերապրին նաեւ հին ոգիին սակաւ մնացորդներ:
Ընտանիքներ, որոնք ընտանեկան-ընկերային կեանքի փո-
խանցման չըման մը կ'ապրին: Փոխանցման չըման մը սա-
կայն միշտ ալ վտանգաւոր է: Եւ այս ընտանիքները վերժ-
չեն այդ վտանգէն, քանի որ անհաւասար են իրենց ոյժե-
րը: Հինը աւելի նորի աղեղնութեան տակ է, քան նորը
հինին: Իրերահասկացողութեան ելը մը գրեթէ չկայ:
Հայը այնպէս ինչպէս որ եղած է իր անցեալի ժառանգու-
թիւններով եւ ինչպէս որ է իր ներկայի նորակառոյց ար-
ժեքներով, չի խօսիր որոշ եւ ուժգին շեշտերով: Եւ նորը
ոչ թէ չափեր, այլ չի՛ կրնար դառնել կուռն մը՝ որուն
վրայ դնէ իր ոտքը: Հինը չո՞ւղեր թէ չի կրնար տալ այդ
կուռնը: Կը ցաւիմ ըսել թէ յաճախ չուղեր տալ: Զի ինքն

ալ է առաջնորդուած առաւել չափով նիւթադաշտիկ գլխ-
գիւններէ եւ մասհոգութիւններէ: Հոգեկան-բարոյական,
կրօնական-ազգային արժէքներ նուազ կը խանդավառեն
զիրենք ալ: Աննշան կարծուած կէտ մը միայն մատնանը-
շենք ու անցնինք:— անուններու ալլակերթութիւնն է այդ
նոյն իսկ հինեւեոյն կամ գրեթէ-հինեւեոյն մօտ: Դժուար
չէ վերլուծել այս հոգեբանական երեւոյթը: Պակասը դա-
ղափարապաշտիկ արիութեան՝ զոր պիտի չի կրնար ստո-
րազնահատել նոյն իսկ այս երկրի առողջ ոգին: Եւ մար-
դիկ դժուար թէ ըլլան զաղափարապաշտ՝ եթէ իրենց
պակսի վերեւ մատնանշուած խորունկ հաւատքը եւ անոր
լծորդուած մաքուր ազգասիրութեան մը պայծառ գի-
տակցութիւնը:

Այս սրտցաւ առգերը գրողին ժամանակակից սերունդին
է որ կը խօսիմ մասնաւորապէս, որ ունի կէս դարու
կեանքի մը փորձառութիւնները: (Վասնզի մարդկային
կեանքի առաջին տասնեակն իսկ ունի իր փորձառութիւն-
ները, որոնք ենթադրատակցական ոչ նուազ կարեւոր ա-
տաղճներ կը կազմեն կեանքի ամբողջական կառուցուած-
քին): Մեծագոյն պատասխանատուութիւնը նոր սերուն-
դին հանդէպ մեր ուսերուն վրայ է որ կը ծանրանայ:

Իմաստունին մէկ թելադրական պատկերովը վերջացը-
նենք այս հատուածը:—

«Բրուտը կը լմէ կակուղ կաւը եւ կը զննէ դայն դուրդին
վրայ (ու կը դարձնէ), ստեղծելով անկից, մեծ աշխա-
տութեամբ, անօթներ՝ յարմար մեր գործածութեան: Ա-
յո՛ւ. ան միեւնոյն կաւէն կը շինէ անօթներ՝ որոնք կը
յատկացունին մաքուր ծառայութեան, եւ ուրիշներ ալ՝
ստոր հակառակը: Բրուտը ինքն է գառաւորը՝ կազմելու
իր անօթները այս կամ այն կերպով» (Իմաստ. Սողոմոնի,
ԺԵ. 7):

Նոր սերունդը կաւ մըն է արդարեւ ոչ միայն կակուղ
ու կերպընկալ, այլ նաեւ արժէքաւոր կարելիութիւննե-
րով օժտուած:

Կրնա՞ք ըլլալ ճարտար բրուտներ՝ դարձնելու այդ
մարդկային կաւերը ձեր դուրգերուն վրայ եւ ստեղծելու

անոնցմէ աղնիւ ու այս երկրին ու մեր Ազգին համար պի-
տանացու անօթներ ՀԱՒԱՏՔԻ, ԿԱՄՔԻ, ԳՈՐԾԻ, ՆՈՒԻ-
ՐՈՒՄԻ:

Ստեղծագործող ոյժը կուտայ ձեզի մեծ Ստեղծագործը,
եթէ կրնաք դանել դայն ձեր մէջ Սիրով զօրացած կենդանի
Հաւատքով:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍՍՐԳՈՒԹԻՒՆ*

Դարու մը երկրորդ կէտը թեւակոխած անձ մըն է որ
կը խօսի քեզի, Հայ երիտասարդութիւն: Զգուշացայ ը-
սել թէ ծերութեան աւճամազմէն վրայ կանգնող մըն է
ան: Ոչ անոր համար որ Հիներէն «փառք» նկատուած այդ
հայ հասակը քիչ ակոթմանի է ինծի, այլ որպէսյի իմայեմ ձեր
հասակը՝ կանխակալ կարծիքներու եւ նախապաշա-
ռակներու՝ կանխակալ կարծիքներու եւ նախապաշա-
ռակներու ոչ հաճելի բեռով մը թօթվուելու խօսողին
հանդէպ:

Իմաստութիւն մը կայ՝ որ ծերութեան անունով պատ-
շտուած է նոյն իսկ երիտասարդին մէջ: Կեանքի փորձա-
ռութիւնները կը շինեն կամ կը դժբաղնեն այդ իմաստու-
թիւնները կը շինեն կամ կը դժբաղնեն այդ իմաստու-
թիւնը: Ի՞նչ է իսկապէս ծերունի մը եթէ ոչ փորձառու-
թիւններով, օր տեսնելով, կենդանի ապրումներով ասո-
րացած մարդկային հասակ մը, կամ հասկ մը: Զգայու-
թիւն, խանդ եռանդ, երեւակայութիւն, տեսութիւն, դա-
տողութիւն, կորով, կամք, մէկ խօսքով՝ հոգեկան եւ ի-
մացական բոլոր ոյժերն են որ շարժումի մէջ դրած եւ
անոնց արտադրոյթով տիպար հասակը — ծերութիւնը —
կազմած են: Չենք խօսիր անշուշտ այն ծերութեան մա-
սին՝ որ մահը արդէն իսկ համբուրած զառամութիւնն է:

Տիպար մեր մը իր մէջ կը կրէ պատկեր մը՝ որուն մէջ
դժուար չէ նշմարել բոլոր դրոշմները քու Ֆիդիկական
կեանքիդ փուլերուն եւ հետքերը հոգեկան ապրումնե-
րուդ՝ որոնք ալ ոտացած են իրենց վերջին խմորն ու կա-
ղապարը: Բայց կեանքը կանգ առած չէ դեռ հոն: Ան քայլ

*Այս հատուածը յարմարագոյն առիթով մը եւ պատ-
շան ընդլայնումով մը պիտի ջանաւի վերածել անգլերէնի
եւ ցրուել մեր անգլիախօս երիտասարդութեան:

կը պահէ անոր հետ, առուտարով մը՝ որ կընանք ըսել թէ՛ առաւելապէս գաղափարական է։ Աւելի կուտայ քան թէ՛ կ'առնէ։ Անհաշտ չէ նորին. բայց գիտէ արժէքը հինին։ Ակնարկուած առուտորին անգամ մը վարժ՝ իր հոգին չի դադրիր մթերելէ իր մէջ բոլոր նոր ու արժէքաւոր ապրանքները հիներուն մօտ։ Նոյն իսկ քաջութիւնն ու սովորութիւնն ունի հիները փոխանակելու նորերով, եթէ առաջինները ալ անպահպանելի են։

Երիտասարդութեան համար չկայ աւելի աննպաստ վրկայութիւն մը քան old-man-ի եւ old-woman-ի բացատրութիւնը, որուն մէջ երբեմն կը դնես ամէնէն վերաւորիչ հետեւաբար եւ տգեղ շէշտը, իմաստն ու արժէքը։ Չէ՞ որ, սակայն, դուն ալ կը պտտցնես այդ եփկառքը՝ քեզի հետ, շնորհիւ այն չլթայաչափ տարիներուն՝ որոնց հետ դո՛ւն ալ հասակ պիտի քաշես։ youngman-ի մէջ վաղուան oldman-ը կայ ի ինքնութեան եղող իր բոլոր փառքերովը. ինչպէս oldman-ի մէջ երէկուան youngman-ը կայ իր բոլոր պսակուած շնորհներովն ու վախճութիւններով։

Ի՜նչ քաղցր է այն գիրկնախառնումը՝ որով հինաւորցն ու կեանքի նորընծան գիրար կ'ամբողջացնեն, կեանքի խորհուրդը իրականացնելով։

Թերեւս պիտի ըսէք. — Իայց մեր ծերերը :

Գիտեմ թէ ինչ ըսել կ'ուզէք։ Սակայն տակաւին արդարացում չունիք։ Ձեր գիտելու եւ դատելու եղանակը սրտալ է։ Միշտ լուս, մանաւանդ սրտի բան մը պիտի գտնէք դուք անոնց մէջ, եթէ խորաշարիւր իմաստութիւնն ունենաք անոնց էութիւնը, անոնց ապրած ժամանակի եւ անոր պարտադրած պայմաններու լուրջ նկատառութեամբ։

Իմ խօսքերս քեզ են ուղղուած, երկու սեռի հայ երիտասարդութիւն։ Երիտասարդութիւն մը հայ անունով կնքուած։ Անունն է այն ցեղի՝ որուն դու կը պատկանիս արիւնով եւ հոգիով, հետեւաբար եւ բնազդներով։ Աշխարհի վրայ չեմ գիտեր ցեղ մը՝ զոր կարելի ըլլայ արհամարհել իբրեւ մարդկային էակներու զանգուած։ Իայց կը ճանչնամ — եւ դուք ալ կը ճանչնաք — ցեղեր՝ որոնք

ժառանգոր յարգանքի են արժանացած եւ յիշատակուած գնահատանքով։ Պատմութիւնը — դեռ ոչ կատարեալ — իր էջերուն մէջ արժանազտած է քաղաքակրթութիւններ յանուն այս կամ այն ժողովուրդին։ Այդ ժողովուրդներէն ոմանք անհետացած են, ուրիշներ կը վերապրին։ Ահա այս վերապրողներէն մէկն է քու ցեղդ, որ իբրեւ ազգ կատարած է իր դերը անցեալին մէջ եւ կը կատարէ ներկայիս։ Ձի ան ունեցած է եւ քանի ստորագելիքը քաղաքակրթութեան ժողովուրդի մը։ Ստեղծագործութիւն եւ շինարարութիւն, — այս երկու տառնճնայտութիւններն են որ ցեղ մը կ'ոմ ժողովուրդ մը կ'ընեն ընդունակ՝ գաւառայու մկդ մը իր սեփական քաղաքակրթական նուաճումներով։

Հայուն երեսնադարեան պատմութիւնը կուտայ փաստերը անհատական եւ ընկերային այս երկու զգաւոր տաքիւնութեանց։

Սեփական լեզու եւ գիր, սեփական եւ ինքնադրոշմ մը — չակոյթ, սեփական հայրենիք եւ պետութիւն, եւ վերջիններու չզգալթեան միջոցին՝ Եկեղեցի մը իր հոգեւոր-մշակութային հիմնարկութիւններով, — բնորոշ դործօններն են եղած հայ ազգութեան։

Հայ արուեստն ու դեղարուեստը, բնական ու հարուստ արտաբայտութիւնները ցեղին հոգեբանական ապրումներուն, իմացական արժէքներուն, միտումներուն ու ճաշակին, անցեալի ժառանգութիւններն եղած ըլլան անոնք թէ ներկայի տաքութիւնները, պատիւ միայն կրնան բերել որ եւ է քաղաքակրթ ազգի։ Կոմիտաս վարդապետ մը, փիլիսոփայ-երաժիշտ, որ կըցաւ հայ երգը իր օտար տարրերէն մերկացնելով վերածել իր իսկական զեղեցիկութեան, արժանացաւ միջազգային գնահատութեան եւ հիացումին։ Վարդան Մախոսեան, այլընտրուիմաստաւորն ու վերլուծիչը, որ գիտէ այնքան ճարտարօրէն ջուրերու տաշներէն եւ ջութակի թրթռումներէն ներդաշնակ համերգներ հոյակերտել, օտար Մամուլի «Rive d'Azur»-ի բերնով «ստեղծագործող», «հոյակապ տաղանդ» եւ «աշխարհի ծովանկարիչներուն անվիճելի վարպետ» է հոյակուած, ինչպէս նաեւ իր դործերը

«մեծվայելուչ»։ Դաւիթ Դաւիթեան մեծ ջուժակահարը, երոգրական ամենէն դժուարահաս ճաշակներն է զսփայուցած։ Մանուէլեան՝ բժշկական աշխարհին մէջ գիտարարի արժանիքով համբաւուեցաւ։ Տաղանդաւոր հայ արուեստագէտներ չեն պակսիր նաեւ այս երկրին մէջ։ Մայր Հայրենիքը դուրի չէ այսօր անոնցմէ։

Յետագարձ ակնարկ մը անցեալին վրայ։ Եթէ ոչ Աղեքսանդր մը, բայց աղեքսանդրեան ոգիով աշխարհակալ մը հանդիսացաւ Տիգրան Մեծ, որ Քրիստոսէ առաջ Աղարուն Հոռվմի արծիւներուն հետ չափուելու յանդգնութիւնն իսկ ունեցաւ։ Աղեքսանդրի նման հելլենատէր մը՝ իր պալատը դարձուց ժամադրատար մը յոյն նշանաւոր թատերիգակներու, որոնցմէ մէկն ալ եղաւ իր որդին Արտաւազդ։ Լուսաւորիչ՝ հոգեւոր վերածնութեան հետ նոր քաղաքակրթութեան մը ջահակիրը եղաւ Տրդատի հետ՝ Հայաստան աշխարհի սահմաններէն ներս եւ անոնց շուրջ, Քրիստոնէութիւնը պետականացնելով Բիւզանդիոնէն տասնեակ տարիներ առաջ։ Մեր Չորրորդ դարը մեղի առաւ Մեծն Ներսէս մը, իբրեւ չքեղ արտայայտութիւնը Հայ բարեգործական եւ կազմակերպչական ոգիին։ Մեր Հինգերորդ Ոսկեդարը եթէ ձեւով ու խորքով չի համեմատուիր հելլէն Հինգերորդ ոսկեդարուն հետ Ն.Ք. կը գերազանցէ սակայն իր ոգիով ու ներքին արժէքներով բոլոր ժամանակակից Հինգերորդ դարերը։ Մեծ գիտի, Հոգեկան-իմացական ստեղծագործութեան, ազգային անհատականութեան կազմաւորման, մէկ խօսքով՝ Գաղափարական անպարտելի Թաղաւորութեան մը հիմնարկութեան թուականն է ան։ Չոյզ հանճարներ էին այդ հիմնադիրները, ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ, բարձր դարգացումով, բայց մանաւանդ բարձր նկարագրով երկու հոգեւորականներ։ Այդ դարը կտակած է մեզ ՍԱՏՈՒՄԱՅԱՆՈՒՆ-ՉԸ, հայ լեզուի անդուգական կոթողը, դարձեալ այս ջուխտակ հանճարներու շունչովն ու լոյսովը մարմին առած։

Նոյն դարուն մէջ Վարդանեանք, իրենց դիւցազնական մարտնչումներով եւ նահատակութեամբ, Գիրով, Գիր-

քով զրահաւորուած Հայ հաւաքական անհատականութիւնը պաշտպանեցին՝ սուրով ու կրակով սպառազինուած լուսաւոր ոյժին դէմ եւ փրկեցին դայն կորուստէ։

Մեր Տասներորդ դարը, առաւ մեղի հոգիի եւ մտքի Տիտան Քը, որուն մէջ հաւատքն ու արուեստը իւրայատուկ (sui generis) դրոշմով մը դասեց իրենց քարձկնագոյն արտայայտութիւնը։ ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ մեծ վանապետն էր այդ։

ԺԲ. դարը մեղի առաւ մեր ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐ ՀԱԼԻՆ. ուղծմիտ ու լայնմիտ ստեղծագործանք քնարերգուի քանասունըմէն մէջ, որ իր բաղձնային Հոռահները խառնուց ու բխրեղացուց լոյսի պարզ ու վսեմ նկարչութեանն ու փառաբանութեան մէջ։ Բոլոր պարերը Հոռվմայ քահանայագետներուն մէջ չկարողացան յայտարարել այն ճշմարտապէս աւետարանաշունչ ոգին՝ որով ան դիտեց ու դատեց եկեղեցիները պատակաւ վարդապետական, դաւանական եւ կարդադասական բոլոր խնդիրները։

ԺԸ. դարը թուականն է ՄԵԾ ՄԵՐԱՍՏԱՅԻՆ, ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՅԻՆ, որ անկախ իր կրօնական համոզումներէն — դուցէ՛ ղէ՛ խորհափուած — զիտցաւ Հայ լեզուի նոր ու փառաւոր դարբնոց մը հիմնել Աղբիականի դշտային՝ Վենետիկի դերիւր, ի Ս. Ղադար, որ ապա իր արժէքաւոր ճիւղաւորումն ալ ունեցաւ ի Վիէննա։

Հայր արժէքներ կերտեց կամ պահպանեց ի Ս. Էմմիածին, ի Ս. Երուսաղէմ, յԱրմաշ, Պոլիս, Խզմիք, Կալկաթա, Եւայն, Եւայն, հակառակ քաղաքական եւ տնտեսական այն ծանր պայմաններուն՝ որոնց ենթակայ եղաւ միշտ եւ ամէն տեղ։

Եւ չլիշտակեցի թ-ԺԱ. եւ ԺԱ-ԺԳ դարաշրջաններու մէջ յիթթումը պետական դոյզ կեանքերու, Քաղրատունեաց եւ Ռուրինեանց Հայտաութիւններուն, որոնք հոր առաջնորդներ բացին արուեստի (մանաւանդ Ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան) եւ գեղարվեստի մշակման եւ առիթներ ընծայեցին հայ բաղուէր երկարելու փրկութեան թաշակիր բանակներու եղբայրական օժանդակութեան։

Դժուար է դարձնալ ինծի այս սուգ տողերուն մէջ հա-
մադրել այն բոլոր իրական արժէքները՝ որոնցմով մեր
ցեղը կրցեր է կերտել թէ՛ իր նկարագիրը եւ թէ՛ այդ նը-
կարագիրը պատկերացնող դորձեր։ Նոյնպէս անհար է
այստեղ պարզել ձեզի մեր ներկայ Հայրենիքի այն հա-
րազատ պատկերը՝ ուր Հայուն դարսւոյ ու փորձուած
տաղանդը նուիրուած է շինելու եւ վերաշինելու՝ մշակե-
լու եւ ստեղծելու մեծ ու ներոյժ աշխատանքին։ Իր բա-
ցասական վերաբերումը կրօնի հանդէպ որ սրտի իրական
ճմլումներ կը պատճառէ, չի կրնար անտեսել սառլ մեզ
ինչ որ փառաւորումն է ազգին ցեղային եւ մարդկային
առանձնայատկութիւններուն։

Սիրելի երիտասարդներ, կ'աղբիք երկրի մը մէջ՝ ուր
ստեղծագործ ու շինարար միտքը ամէնէն աւելի կը ջա-
նայ ու կը յաջողի օժտել կեանքը նոր հրաշալիքներու
յայտնութիւններով։ Նոր քաղաքակրթութեան մը հիմ-
նարկէքը կը կատարուի, համագործակցութեամբը այ-
լազան ցեղերու՝ որոնք իրենց արժէքաւոր ժառանգու-
թիւնները կը բերեն ի սպաս այս հսկայ աշխատանքին։
Ինչ որ ամէնէն աւելի աչքի կը դարնէ իբրեւ երաշխաւո-
րութիւնը մեծագոյն յաջողութեանց՝ ատիկա ձեռներէ-
ցութեան ոգին է։ Ֆիզիկական եւ բարոյական ոյժերու,
ներգործոյթներու խառնուրդ մը եւ խտացում մը՝ որ
մաղխական զօրութեամբ մը կը շարժէ երկրին բոլոր
ձեռքերն ու միտքերը։ Ոյժերու այս համագործոյթը ծնած
է Մեքսիկան։ Եւ մեքսիկական դարը հոս է որ առաւելա-
գոյն չափով տիրապետած է կեանքին, կլանած է զայն։
Ամերիկան ամբողջ հսկայ մեքսիկականութիւն մըն է։ Եւ
մարդը իր ուղեղով ու բազուկով կը դարձնէ այդ մեքե-
նան։ Մարդը մեքենային դերին։

Եւ այս մեքենան իր հետ բերած է կեանքի նոր պայման-
ներ, նոր պահանջներ, նաեւ նոր աշխարհահայեացքներ։

Տալարը, մեքենային մօտ, դարձած է ՈՍԿի-ՀՈՐԹԸ՝ ու-
րուն մէջ ձուլուած է ֆիզիկական եւ բարոյական արժէք-
ներու բովանդակ հարստութիւնը բազմամիլիոն ժողո-
վուրդի մը։ Կարծես այսօր ալ հոգեկան արժէքներու

խորհրդանշան Մովսէսը, ամպերու մէջ ծրարուած բար-
ձունքի մը վրայ քաշուած, ընկերային-բարոյականի հիմ-
նաքարը կ'ստանայ խորհրդաւոր դրութեան մը եւ կը
դարձնէ դայն համաձայն իր ներշնչումներուն, մինչ վա-
րը ժողովուրդները իրենց խեղճեղ սրբը կը բոլորեն Ոս-
կի-Հորթին շուրջ՝ զոր նոր Ահարոն մը, Ընգըլ Սեմ, կը
ձուլէ անոնց դարգեղէններէն եւ անոնց համար։ Նիւթա-
պաշտ ժողովուրդի մը առաջնորդ-առաջնածը՝ այդ Ան-
թԱՆ ՁՈՒԼԱՄՈՆ։ Վտանգաւոր երեւոյթ։ Վտանգի իրա-
կան ու տոկուն քաղաքակրթութեան մը հիմք ո՛չ մեքե-
նան է, ո՛չ ալ «ամեքսիկո» կարծուած տղարը, այլ դա-
նոնք ընտրող բարոյական ոյժը՝ որուն մէջ այլապէս ար-
ժէքաւոր ու մնայուն տարրեր կան։

«Լաւագոյն աշխարհի մը պիտի ըլլայ (Ամերիկա), եթէ
հարտաբարութեամբ այնպէս մը կազմակերպուած ըլլայ
որ մեքսիկաները դարձնէ մարդոց գերիները, փոխանակ
մարդիկն ընելու գերիները մեքսիկականութեան»։ Այսպէս
կը գրէր Արթըր Պրիպլէն SAN FRANCISCO EXAMINER
-ի իր «ԱՅՍՈՐ»-ի տեսութիւններէն մէկուն մէջ, անդրա-
դառնալով մեքենական այն անընական դրութեան վը-
րայ՝ որ կ'սպառնայ քայքայել ոչ միայն մարդուն ֆիզի-
կական գործարանաւորութիւնը, այլ նաեւ ընկերային
հասկացողութեան առողջ չէնքը։ Այս տեսութիւնը հիմ-
նուած է այն դառն իրողութեան վրայ որ մեքենաներու
գլխապատոյտ պատճառող սարուածքին եւ տողարներու
անշարժացած առատութեան մօտ միլիոնաւոր մարդկա-
յին էակներ անգործութեամբ կը տուայտին։ Բայց չարի-
քին արմատը հոս է որ այս երկիրը կը տառապի ընկերա-
յին-բարոյականի առողջ ըմբռնումի մը պակասէն։ Եւ -
մեծագոյն չարիքը - հոս նպատակի եւ միջոցներու խիստ
յոռի ու անընական շրջում մը կայ։ Ինչ որ պէտք էր ըլ-
լալ կեանքի նպատակը՝ եղած է անոր միջոցը՝ եւ ինչ որ
ծառայելու էր որպէս միջոց՝ դարձած է նպատակ։ Մե-
քենական այս գործարանութեանց մէջ մարդը չէ իսկա-
պէս նպատակը, այլ նիւթը որ տողարով կը բնորոշուի։
Մարդը միջոց մըն է տողար շինելու եւ զանոնք մասնա-

ւորներու անձանօթ մթերանոցներու մէջ զիջելու: Իր ճաշ-
կատագիրն է տառապանքը: Եւ այս՝ կը խորհիմ՝ բաժինն
է թէ շինող աշխատաւոր բաղուկներուն եւ թէ չեղձակոյ-
տին վրայ տարածուող կոնսկնեւուն:

Այս պատկերը դրն ձեռք առնել՝ ցոյց տալու համար թէ
ինչ է այն աշխարհը՝ որուն մէջ ձեռք երիտասարդի ծա-
ղիկը կը բացուի: Եւ թէ՞ այդ աշխարհը դեռ չտա հեռու
է իրական դրախտ մ'ըլլալէ:

Ո՞վ պիտի փոխէ զայն. — Դո՛ւք, երիտասարդութիւնը,
վաղուան սերունդը: Դո՛ւք որ վաղը ձեռք հայրերուն, «Հի-
նաւուրդ»ին, տեղը պիտի դրաւէք: Հինաւուրդը հրապոյր
մը չունի ձեզի համար. բայց անոր կերտած ՏԱՆ մէջ ա-
ւելի իրական — չեմ ըսեր աւելի չտա — երանութիւն կար,
քան այսօրուան պալատին մէջ: Զի հինաւուրդը իմաս-
տութիւնն ունէր իր տունը հիմնելու հողեկան քան թէ
նիւթական արժէքներու վրայ, ապաւածի եւ ոչ թէ ա-
ւագներու վրայ:

Այս իմաստութիւնը ունեցած է նաեւ հայ ցեղը, որուն
կը պատկանիք դուք:

Այս իմաստութիւնը կ'ըսէ իւրաքանչիւրիդ. — Ոչ միայն
մեքեման՝ այլ նաեւ նիւթի հարկ է որ դառնայ քու գե-
րիդ, եւ դուն ըլլաս անոր տէրը. առելի ճիշտ՝ անոնք ըլ-
լան քու միջոցներդ, եւ դուն դառնաս անոնց նպատակը:

Տէր ու նպատակ դարձած նիւթը իրեն կ'ընկերացնէ ու-
րիշ չարիք մըն ալ. — Գէշ հասկցուած վայելքը կամ հա-
նոյքը: Այդ թիւրմըրոնումը խտացած է ամերիկեան եր-
կու միացած բառերու մէջ, «good-time»: Բարգուծիւնն
ըստ ինքեան գեղեցիկ, բայց բովանդակութիւնը գժբախ-
տաբար յառի: Լաւ կամ աղէկ ժամանակ մը՝ պիտի եկեա-
ղէք խելացի գործունէութիւնը մեր բոլոր ոյժերուն,
տեւողութեան մը մէջ՝ որ մէկ մասն է ժամանակին: Խե-
լացի կերպով գործածել՝ կը ն.անակէ ուղղել այդ ոյժերը
որոշ նպատակի մը՝ որ կարենայ ապահովել կեանքի ֆի-
զիկական հաւասարակշռութիւն ու բարոյական ներգաշ-
նոյթը: Առողջութիւնը մարմինին եւ միտք-հոգիին: Իսկ
ասոր համար անհրաժեշտ է որ երիտասարդն ունենայ իր

աննիւթական երազը: Յարացոյց (ideal), որ հողեկան եւ
իմացական հաճոյքներու մէջ փնտռէ ու դռնէ իր լաւա-
գոյն գոհացումը: Թող մեքենան ու տոլարը, իրենց բնա-
կանոն չարժումին եւ չափաւոր ստացումին մէջ, ՄԱՌԱ-
ՅՆՆ այդ նպատակին:

Վայելքն ու հաճոյքը, որոնց ետեւէն կը վազեն մարմինն
ու սիրտը, ո՛չ անպէտ են, ո՛չ ալ պախաւակելի: Անոնք
նոյն իսկ անհրաժեշտութիւններ են: Անպէտ ու պախա-
ւակելի են, վառնդի վնասակար են, այն առարկաները
կամ միջոցները՝ որոնք վայելքի եւ հաճոյքի խորուստիկ
ու խուսափուկ երեւոյթին տակ կը քերեն ցեղի վաղուան
դատնութիւններն ու հիասթափումները: Որոնք կ'զգա-
ցնեն քեզ քու մերկութիւնդ:

Տո՛ւք մեքենային եւ նիւթին ընձեռած դիւրութիւններն
ու յարմարութիւնները հինաւուրդի դառնած բարոյա-
կան արժէքներուն, մշակէ՛ այն վերջինները նորագոյն
լոյսերով, — եւ քու կեանքդ պիտի ըլլայ աւելի իմաստուն
ու տանելի: Այդ արժէքներու կարգէն են՝ դեղարուեստի
բոլոր ճիւղերը, դպրութիւնը, պատմութիւնը, իմաստա-
սիրութիւնը, գիտութիւնը, ընկերային ուսումները, նոյն
իսկ արհեստները, ճարտարարուեստը, եւայլն, եւայլն:
Եւ ամենամեծը այդ արժէքներուն՝ ԿՐՕՆՔԸ, իր Քրիս-
տոնական ճշմարտութեանը մէջ: Աւետարանի կրօնը, ը-
սել կ'ուզեմ, որ ո՛չ դժոխքի սարսափն է, ո՛չ ալ դրախտի
խայծը: Բայց նաեւ ո՛չ քմբեցուցիչ ափիսոն (opiate) մը:
Ան Աստուծոյ ամենաբարի եւ ամենապատրաստ թագա-
ւորութիւնն է այս երկրի վրայ եւ այս երկրէն դուրս:
Թագաւորութիւն յաւիտենութեան մը մէջ, որուն չափն
ու տարածութիւնը անչափելի եւ անբովանդակելի Արա-
րիւ-Զօրութեան գաղափարին մէջ կարելի է գտնել:

Աւետարանի Կրօնը ձեզմէ կը պահանջէ ամբողջական
կեանք մը, ուր մարմինն ու հոգին զիրար լրացնեն, դո-
ւացնեն եւ զկեցեկացնեն: Այդ ամբողջական կեանքը, պ-
ւետարանական բառով, «ԱՆՁՆ» է. կամ արգիւական բա-
ցատրութեամբ՝ «անձնաւորութիւն» (personality). «ա-
մենարժեքաւոր բանը տիեզերքի մէջ», կ'ըսէ Ամերիկացի

համբաււոր քարոզիչ մը, «որ կը յայտարարէ Արարչազարծ Զօրութեան իրական բնոյթը - միակ յաւիտեական տարրը յարափոփոխ աշխարհի մը մէջ»։ Այս անձնաւորութիւնն է «բացատրութիւնը Հոգեկան Աշխարհին», ինչպէս «անձնաւորութեան բացատրութիւնն է Քրիստոս»։ ԱՆՁԸ ինքնութիւնն է անհատին, որուն գիմազը-ծութիւնն է նկարագիրը։ Եթէ այդ անձը Քրիստոսով լուսարանուած փորձառութիւններու էութիւն մըն է, իրմէ ճառագայթած նկարագիրն ալ աստուածայնորէն մաքուր է ու բարձր։ Շահել ամբողջ աշխարհը՝ ոչինչ է այս անձի արժէքին մօտ։ Եւ անփոխարինելի է անոր կորուստը։ Զանազէք չեղծել զայն եւ չկորսնցնել։ Ձեր խաղերն ու վաղերը, երգերն ու պարերը - ձեր ըմբռնական եւ գեղարւեստական բոլոր շնորհները, ձեր ժամանցները, կշռեցէք իմաստութեամբ մը՝ որ «վիտալն է երիտասարդութեան», ծառայեցնելով զանոնք ձեր Անձին, ձեր բարոյական անհատականութեան կառուցումին, եւ չխեղդելով ձեր մէջ ձեր ներքին բարձրագոյն ապրումները, մահաւանդ առատացնելով ձեր Հոգեւոր փորձառութիւնները՝ բուսական եւ կենդանական նախնական՝ այլ նրբացած կենցաղավարութեան մը մէջ։

Այսպիսի ԱՆՁ մը կամ Անձնաւորութիւն մը կը գտնայ ձեզի համար կենդանի աղբիւր մը ոչ միայն բարձրագոյն ներշնչումներու՝ այլ նաեւ ճշմարիտ վայելքներու։ Այսպիսի անձնաւորութեան մը մէջ է որ երեւան կուգայ ծառայութեան ոգին՝ որ մեծագոյնն է հանդիմանումը։

Հարցումի մը թէ՛ «Ի՞նչպէս կարելի է յաջողութիւն ձեռք բերել», Գերման ժամանակակից մեծ գիտնականը, «յարաբերականութեան» փրկիստիան, Ալբրտ Այնշթայն պատասխաններ է ի մէջ ալրոյ. «Միայն ուրիշներու համար ապրում կեանքն է արժէքաւոր»։ Նոյն հարցումին պատասխանած է նաեւ Միաշէալ Նահանգաց Գերագոյն Դատարանի անդամներէն Լ. Պրէնտիս «Սիրէ դրացիներդ եւ հայրենիդ»։

Քրիստոնէական գաղափարի արձագանգներ են ասոնք։ «Մեծագոյն սէրը այն է՝ որով մարդ իր անձը կը նուիրէ

իր բարեկամներուն համար», - սրտգամած է աստուածային անձնաւորութիւնը հազար ինը հարիւր տարինիւր առաջ։

Ծառայութիւն, նուիրում, - ահա՛ թագն ու պոսկը, այլ նաեւ շարժիչ ու կանոնաւորիչ բարոյական ոյժը ձեր բոլոր հաճոյքներուն ու վայելքներուն։ Հոն է արժէքը կեանքին։

Քանի մը խօսք այլ Բաղաժաղիւթեան մասին՝ ու վերջացնեմ։

Ձեզմէ ամանք թէ եւ Հիներկրացի՝ բայց Հոս են մեծցած եւ նորաշիտարհի քողաքացի են դարձած։ Շատեր ալ հոգեմտած, սնած կրթուած ու դաստիարակուած՝ ի բնէ քաղաքացիներ են Ամերիկեան Հայրենիքին։

Ազգայնամոլական (nationalistic fanaticism) հակամիտութիւններ ոչ միայն հակառակ են ներկայ ընկերային ըմբռնումներուն, այլ նաեւ անհաշտ քրիստոնէական քրոյակիւն սկզբունքներուն։ Ազգայնամոլութիւնը ընկերային չարիքներ ստեղծած՝ զանոնք տարածող ու տեւապահող չորհրդակցական ախտ մըն է (psychopathy)։ Միջկեղային ատելութիւնները, միջազգային կնճառութիւնները, պատերազմները, եւ նոյն իսկ սոսկական աղէտները, անմիջական կամ հեռուոր հետեւանքներն են այդ վարակիչ հոգէախտին։ Ազգայնամոլութիւնը այլամերժ արտակէզրոնացման միտում մըն է, որ համաշխարհային հաւասարակշռութիւնը կը խախտէ։

Այլ է, տեղայն, ազգասիրութիւնը (love of the nation), որուն արմատը լայնօրէն ըմբռնուած մարդասիրութեան մէջ է։ Բոլոր աղբիւրը, մեծ թէ պոտիկ, միատարր թէ բազմախառն, համակերպ շրջանակներու մէջ միեւնոյն պարտականութիւններով եւ իրաւունքներով գոյքելու կոչուած մարդկային համախմբումներ են, ունենալով իրենց առանձնաբաժանուկ - բայց ոչ իրերազնա - յօրինւածութիւն եւ կազմակերպութիւն։ Կեդրոնն այս շրջանակներուն ՄԱՐԴԵՆ է կամ Մարդկութիւնը։ Ազգասիրութիւնը, որ կեդրոնական գաղափարէն - մարդասիրութեանէն - կ'առնէ իր ոյժն ու ներշնչումը, նախանձախնդիր

է մնալու եւ գործելու այն շրջանակին մէջ՝ ուր ծնած ու
մնած է ինք, կամ ծնած, մնած ու ապրած են իր հայրերն
ու նախահայրերը: Ազգաօթիւն համար, սակայն, որ այդ
իրաւունքը կը ճանչնայ որ եւ է ցեղի պատկանող անհա-
տի մէջ, չեն կրնար դոյութիւն ունենալ պատուարներ
ազգերու միջեւ: «Սիրէ դրացիներդ», կամ միջազգային
փոխյարաբերութիւններ, բխած սերտ համագործակցու-
թեան մը անկեղծ ոգիէն: — անոր լոյճակէտն ու նշանա-
բանն է:

Իսկ ի՞նչ է քաղաքացիութիւնը:

Հին դատական բառ մըն է ան, որ սակայն այսօր ալ կը
թիւննէր ո՛չ միայն հակառակ են ներկայ ընկերային ըր-
պահէ իր գոյութեան իրաւունքը: Ան կը մատնէ հին հո-
գեբանութիւն մը, զոր քաղքենիութեան կամ ազնուա-
պետութեան հետ դժուար չէ երբեմն շփոթել:

«Քաղաք» լատին civitas-ը կամ հելլէն polis (պոլիս) է:
Հաւաքական անհատականութիւն մը, կեդրոնացած ու
կղերիւյցած որոշ սահմանափակ շրջապատի մը մէջ միեւ-
նոյն երկրին: Ով որ, ճշտուած պայմաններով ու յանձ-
նառութիւններով անդամ է այդ քաղաքին, ն ալ կը կոչուի
քաղաքացի (յն. politis, լատ. civas), եւ կը վայելէ դանա-
ղան առանձնաշնորհումներ կամ իրաւունքներ: Ամէն քա-
ղաք առանձին հաւաքականութիւն մըն է իր ուրոյն օտո-
րոգելիներով: Քաղաքներու այս խմբակցութենէն յետոյ
կը ծնի Հայրենիքը: Իւրաքանչիւր քաղաք պետութիւն
մըն է (state): Միացեալ Նահանգները, աւելի կամ պա-
կաս նմանութեամբ, կը ներկայացնեն այսպիսի խմբակ-
ցութիւն մը: Ասիկա մեզի կը յիշեցնէ նաեւ համաքաղա-
քացիութեան գաղափարը մեր մէջ: Որքան նախնական
ու բնազգական՝ ան չի դադրիր ըլլալ վտանգաւոր:

Ինչ որ ալ ըլլայ, սակայն, քաղաքացիութիւնը ստորո-
գելիներէն մէկն է ընկերային մարդուն: Բայց անոր տա-
րուցութիւնը այսօր քիչ մ'աւելի ընդլայնուած է: Որ եւ է
ցեղի պատկանող անձ կը նկատուի անդամ այն երկրին՝
որուն մէջ կը ծնի, կ'ապրի, կը շահի, կը գործէ, կ'աւնի,
ու կուտայ, եւայլն, եւայլն:

Քաղաքացի մը ննթակայ է այն բոլոր օրէնքներուն՝ ու-
րոնք կ'երաշխտարեն Հայրենիքին ամբողջութիւնը, խա-
ղաղութիւնը, անկախութիւնը, բարդաւաճումն ու բարո-
ւութիւնը: Ազատութիւնը, պայմանաւորուած այդ բա-
րիքներով, հոգին է այդ Հայրենիքին: Այդ ազատութիւ-
նը կ'աղաչովէ ու կը նուիրագործէ առանդութիւններն ու
հոգեկան արժէքները այն բոլոր ցեղերուն՝ որոնք քաղա-
քացիներն են այդ Հայրենիքին:

Արդ, դուք Ամերիկացիներ էք որպէս քաղաքացիներ:
Բայց ասով չէք դադրիր ըլլալ անդամները Հայ ազգին,
որ իր կեդրոնացած անհատականութիւնն ունի Մայր-
Հայրենիքին՝ Հայաստանի մէջ: Սէրը այդ ազգին հան-
դէպ ոչ միայն բնական է՝ այլ նաեւ հրամայական:

Չկայ բան մը՝ որ կարենայ կտրել ձեր եւ այդ ազգին
միջեւ դանդաղ ամուր կապը: Չկայ բան մը՝ որ իրա-
ւունք տայ ձեզի արհամարհելու կամ անտեսելու այդ փա-
պը: Դուք մտքով կոյրեր չէք: Դուք կրնաք, եւ պարտա-
ւոր էք ըլլալ այնքան բաւ հայեր՝ որքան լաւ ամերիկա-
ցիներ, այնքան ճշմարիտ հայ ազգաօթիւններ՝ որքան ի-
րական ամերիկեան քաղաքացիներ:

Ամերիկեան ցեղերու խառնուրդ մըն է, աւելի ճիշտ՝
համագրութիւն մը, կեանքի միեւնոյն պայմաններով
ներդաշնադրուած: Համագրութիւն մը ծուլում մը չէ:
Եւ արդէն ծուլում մը ո՛չ անհրաժեշտ է, ո՛չ ալ օրինաւոր
երկրի մը համար՝ որ Օրէնքի միութիւնը չի չփոթեր բը-
նական ազատութիւնները կաշկանդող եւ պէսպիսութեան
արժէքը ստորադնաձառող միօրինակութեան հետ:

1. Ամերիկեան քաղաքացի, հնազանդ՝ Ամերիկեան օ-
րէնքին, յարգալից՝ աստղադարձ Դրօշին, հաշտ՝ երկրին
Ոգիին հետ, անձնուէր Միացեալ Նահանգաց Հայրենի-
քին: —

2. Յեղով հայ, բարոյապէս եւ բնապէս կապուած հայ
ազգային առանդութիւններուն եւ ապրումներուն, մաս-
նակից՝ Հայուն կրօնական դարաւոր փորձառութիւննե-
րուն, խանդավառ՝ հայ Հայրենիքի բոլոր քաղաքակրթա-
կան նուաճումներուն հանդէպ: —

Այս է ահա ՔՈՒ ՎԱՐՔԱԳԻԾՊԻ, սիրելի հայ երեսփոխաններ :

* * *

Վսեմագոյնն ոմէն բանի ա՛յն է՝ որ կը ժպտի անբարբառ ամէնէն անմատչելի խորութեան մէջ մարդկային էութեան : Թանկարժէք են այն զգայութիւններն ու ներշնչումները՝ որոնք այդ խորութենէն կը ճառագայթեն : Անկեղծութիւնը շնորհալի օծութիւնն է այդ բոլորին :

Ինչ որ քիչ սրագէտ հովիւի մը խորհրդածութիւններն ու թելադրութիւնները իր սիրելի եւ քանաւոր հօտին, աննշան մէկ ծորումն է սրտի մը՝ որ ծիծղուն ծածանումով մը կը ծաւալի բռնաբիւնը՝ ժողովուրդին սէրէն մագնիսուած լուսաւոյն զգացումներու :

Եթէ այդ ծորումը ազատհոյժ անողջաբար արբեցումը «բաղցր ակտին»-ին, «բոյսի ճամբայ» մը բանալով դէպ ի հոգեւոր-բարոյական եւ կրօնական-ազգային յառաջդիմութիւն մեր սիրելի ժողովուրդին համար, — այս սակաւ հասած կ'ըլլայ իր նպատակին :

Սրտի այդ լոյն խորութենէն անխառն փրոյ ողջոյններով եւ օրհնութիւններով մաղթանքներ ունի մեր եկեղեցւոյն բարեկարգութեան եւ մեր ժողովուրդի հոգեւորական բարօրութեան համար :

Պալիֆոռնիոյ Հայոց Առաջնորդ

Սեպտեմբեր, 1932

Աղօթարար

Օֆէլետ, Գալիֆ.

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՍՍՈՍ ԵՐԱՊԵՏՈՒՆԻ



ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

Նախ սրբագրել եւ ապա կարդալ

— 0 —

Էջ	Տող	Տող	Սխալ	Ուղիղ
	Վերէն վաք	Վարէն վեր		
80	19		նուիրուած	նուիրական
87		15	ՁԵՌՈՅ	ՁԵՐՈՅ
87		3	փառաւորութիւնը	քաղաւորութիւնը
104		16	երջնչումներու.	ներջնչումներու.
105	18		խաբս	խօսքս
106		13	կաւրք	կաւք
113		3	գործարնութեանց	գործառնութեանց
114	3		չեղջակոյտին տուարներու	չեղջակոյտին
114		7	գործունէութիւնը	գործածութիւնը

Էջ 118-ի վերէն վաք 12 տողը ամբողջութեամբ ջնջել:

1000

20 ՍԵՆՔ

Զուտ հասոցէ՞ք պիտի յատկացուի

«ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ»-ի

— 0 —

ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԿՐԾՆԱ-ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՄԻՅԱ ՀԱՅ ԱՄՍԱԹԵՐԹՆ Է

նր կը հրատարակուի

Ֆրէզնոյի Արաւնց եկեղեց. Միուշեան ջանքով

Եւ

Գալիֆ. Հայոց Առաջնորդաբանի հովանաւորութեամբ

Նոր տարիէն սկսած պիտի ունենայ

ԱԻՅԼԻ ՃՈՒՆ ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կրօնա-բարոյական, ազգային, պատմական եւ գրական

նիւթերու

Եւ

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ՅԱԻՆԼԵԱԼ ԲԱԺԻՆ ՄԸ

Օգնեցէ՛ք «ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ»-ին

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՆԼՈՎ ԵՒ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՏՆԵԼՈՎ

Բաժնեգիւնն է ԵՐԿՈՒ ՏԱԼԵՐ ՄԻԱՅՆ ամէն տեղի

համար